T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MAHALLE ÖRNEKLEMİNDE ÇOCUK SUÇLULUĞU OLGUSUNA BAKMAK: ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ

Firdevs YARDIMCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

Çankırı–2020

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MAHALLE ÖRNEKLEMİNDE ÇOCUK SUÇLULUĞU OLGUSUNA BAKMAK: ELAZIĞ İLİ ÖRNEĞİ

Firdevs YARDIMCI
ORCİD: https://orcid.org/0000-0002-0051-8892

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI

Çankırı–2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi…….....iv

Tez Kabul ve Onay …….....v

Önsöz……..vi

Özet…….……..vii

Summary…….....viii

Kısaltmalar……ix

Tablo Listesi…….....x

GİRİŞ 1

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE…….....6

1.1. Çocuk Olgusu ve Çocukluk Dönemi 6

1.2. Suç Olgusu / Suçun Tanımı 7

1.3. Çocuk Suçluluğunun Tanımı …….....9

1.4. Sokak, Çocuk ve Suç …….....12

1.5. Çocuk Suçluluğunun Dünyada Genel Durumu.....14

1.6. Çocuk Suçluluğunun Türkiye'de Genel Durum ……..... 15

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ…….....20

2.1. Araştırmanın Metodolojisi…….....20

2.1.1. Araştırmanın Konusu….....20

2.1.2. Araştırmanın Amacı…….....21

2.1.3. Araştırmanın Problemi…….....21

2.1.3.1. Araştırmanın Alt Problemleri…….....22

2.1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi…….....23

2.1.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri 24

2.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları…….....26

2.1.7. Araştırmanın Zorlukları…….....27

2.2. Araştırma Yapılan İlin Genel Özellikleri …..... .27

2.2.1. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Yapısı……. .28

Sayfa

2.2.2. Elazığ İlinin Göç Hareketliliği…… 28
2.2.3. Elazığ İli Genel Suç Oranları…… 30

BÖLÜM 3: SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ……..... 31
3.1. Sosyal Yapı Teorileri……. 32
3.1.1. Fonksiyonalist Teori……..... 33
3.1.2. Gerilim Teorisi…….....36
3.1.2.1 Uyumluluk……..39
3.1.2.2 Yenilikçilik……40
3.1.2.3. Şekilcilik……....40
3.1.2.4. Geri Çekilme…….40
3.1.2.5. İsyankarcılık…….....41
3.1.3. Alt Kültür Teorisi…….41
3.1.4. Sosyal Ekoloji Teorisi……...……....46
3.2. Sosyal Süreç Teorileri……...……...49
3.2.1. Sosyal Öğrenme Teorisi……....50
3.2.1.1.Sutherland'ın Ayırt Edici Birleşimler Teorisi (Diferansiyel İlişki Teorisi…….52
3.2.2. Kontrol Teorisi……..55
3.2.1.1. Hirschi'nin Sosyal Bağ Teorisi……..56
3.2.3. Etiketleme (Damgalama) Teorisi……...60
3.3. Sosyal Çatışma Teorileri…… .63

BÖLÜM 4: ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ…….....66
4.1. Bireysel Nedenler…….....66
4.1.1. Biyolojik ve Kalıtsal Nedenler……66
4.1.2. Psikolojik Nedenler…….....70
4.2. Çevresel Nedenler…….....71
4.2.1. Aile Çevresi ve Suçluluk……..71
4.2.1.1. Ailede Disiplin ve Kontrol Uygulaması……....72
4.2.1.2. Parçalanmış Aile…….....73

Sayfa

4.2.1.3. Aile de Birey ve Kardeş Sayısının Fazla Olması……...75
4.2.1.4. Ailenin Öğrenim Durumu……..76
4.2.1.5. İstenmeyen Çocuk…….77
4.2.1.6. Aile de Suçlu Birey……....78
4.2.1.7. Ailenin Ekonomik Durumu……....79
4.2.2. Okul ve Suçluluk……...81
4.2.3. Kitle İletişim Araçları ve Suçluluk……...84
4.2.4. Yaşanılan Toplum ve Suçluluk…….86
4.2.5. Akran Grubu ve Suçluluk…….87
4.3. Sosyo- Ekonomik Nedenler…… 88
4.3.1. Ekonomik Yetersizlik / Yoksulluk ve Suç……....88
4.3.2.Kentleşme / Gecekondulaşma ve Suç……....89
4.3.3.Göç ve Suçluluk…….91

BÖLÜM 5: BULGULAR …..……93
5.1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Genel Özellikleri……..93
5.2. Çocuk ve Suç……...95
5.3. Çocukların Suç İşlemesine Sebep Olan Faktörler …….…….....99
5.4. Aile ve Suç İlişkisi ……....103
5.5. Maddi Yetersizlik ve Suç İlişkisi……...112
5.6. Mahalle, Okul ve Akran Etkisi……. 116
5.7. Dışlanma-Göç ve Suç İlişkisi……118
5.8. Medya ve Suç İlişkisi……122
5.9. Suç işleyen Çocukların Ortak Özellikleri……125
5.10. Ebeveynlerin Suça İlişkin Önlemleri……..127

SONUÇ ……..……132
KAYNAKÇA……..……138
EKLER……....147
ÖZGEÇMİŞ……150

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığı *Mahalle Örnekleminde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 2020

İmza

FİRDEVS YARDIMCI

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Firdevs Yardımcı tarafından hazırlanan *Mahalle Örnekleminde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği* başlıklı bu çalışma, *12.08.2020* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz *tarafından Sosyoloji* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğr. Ü. Hakkı KALAYCI	İmza: ……..
Üye : Doc. Dr. Şahin DOĞAN	İmza: ……..
Üye : Dr. Öğr. Ü. Ahmet TAK	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12/08/2020 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

……..
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Mahalle Örnekleminde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği adlı tez çalışmamızın konusu gün geçtikçe artış gösteren çocuk suçluluğu olgusuna yaşadığı sosyal çevreyi de göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışmaktır.

Küreselleşmenin etkisiyle küçülen dünya şartlarında gün geçtikçe artış gösteren çocuk suçluluğu, mensubu olduğu her toplumda sorun teşkil etmektedir. Son yıllarda çocuk suçluluğu ile ilgili istatistikî verilere bakıldığında suça karışan veya suç mağduru olan çocuk sayısının arttığı görülmektedir. Çocukların suçu doğuştan öğrenmediği düşünüldüğünde veya bilerek ya da isteyerek suç işlemeyeceği varsayıldığında, çocukları suça iten birçok faktörün olduğunu, çocuğun suçu ailesinden, çevresinden, yaşadığı ortamdan ve akran çevresinden öğrendiğini söylememiz doğru bir yargı olacaktır. Bu nedenle yapılan çalışmanın hedefi, çocuk suçluluğunun nedenlerini, yaşanılan ortamın, akran etkisinin, aile yapılarının çocukların suç işlemesindeki etkilerini araştırmaktır.

Araştırmanın gerek sorularının belirlemesinde, gerekse genel çerçevesinin hazırlanmasında ve diğer birçok konuda desteğini sunan, aynı zamanda danışman hocam olan sayın *Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI*'ya ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Çankırı Karatekin Üniversitesi bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Maddi ve manevi her türlü fedakârlığı göstererek beni yetiştiren ve bugünlere gelmemde çok büyük katkıları olan annem Semiha Yardımcı, babam Kadir Yardımcı 'ya katılımcılara ulaşmamda kolaylık sağlayan Avukat İbrahim Gök Ortaokulu Matematik Öğretmeni Ümmühan Ünver Yardımcı 'ya ve aynı zamanda çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan Kübranur Karlıdağ Özdemir, Naziye Gezginci ve Nil Alkan'a sonsuz teşekkür ederim.

…./…./ 2020

Firdevs YARDIMCI

ÖZET

Tezin Başlığı: Mahalle Örnekleminde Çocuk Suçluluğu Olgusuna Bakmak: Elazığ İli Örneği
Tezin Yazarı: Firdevs YARDIMCI
Danışman: Dr. Öğr. Ü. Hakkı KALAYCI
Anabilim Dalı: Sosyoloji
Tezin Türü: Yüksek Lisans
Kabul Tarihi:

Geçmişten günümüze giderek artış gösteren çocuk suçluluğu kavramı, son yıllarda TUİK verilerine bakıldığında suça karışan veya suç mağduru olan çocuk sayısının önemli oranda arttığını göstermektedir. Öğrenilmiş bir davranış olarak karşımıza çıkan suçluluk kavramı, çocukların ailelerinden, çevrelerinden etkilenerek suçu öğrendikleri yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmaktadır. Bu durumda çocuk suçu doğuştan bilmediğine göre çocuğu suça iten nedenler bulunmaktadır. Çalışmamızda çocukların suç işlemesine neden olan bu faktörler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile 11-18 yaş arası çocuğu olan 30 anne ve baba ile görüşülerek anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda çocukların özünde suçsuz olduklarını onları yetiştiren ailelerin, akran çevresinin ya da bulunduğu sosyal çevrenin çocuğu bilerek ya da bilmeyerek sapma davranışlar sergilemesine neden olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Suç, Çocuk Suçluluğu

ABSTRACT

Thesis Title : Looking At The Case Of Juvenile Delinquency In The Neighborhood Sample: Example of City Elazığ
Author : Firdevs YARDIMCI
Supervisor : Dr. Öğr. Ü. Hakkı KALAYCI
Department : Sociology
Thesis Type : Master's Thesis
Date :

When examining TUİK data, the concept of juvenile delinquency, which has been steadily increasing from past to present, shows that the number of children involved in crime or victims of crime has increased significantly in recent years. The concept of guilt, which comes across as a learned behavior, is put forward as a result of research conducted in which children are affected by their parents and their environment and learn about crime. In this case, since the child does not know the crime from birth, there are reasons that lead the child to the crime. In our study, these factors that cause children to commit crimes were explained by interviewing 30 parents with children between the ages of 11 and 18 with semi-structured observation technique. As a result of the interviews, it was determined that the children were innocent in essence and that the parents who raised them, their peer circle or social environment caused the child to exhibit deviant behaviors, whether knowingly or unknowingly.

Keywords: Child, Crime, Juvenile Delinquency

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
çev.	Çeviri
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ed.	Editör
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNİCEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve diğerleri
2521 S.K.M.	2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun
6136 S.K.M.	6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun

TABLO LİSTESİ

Tablo No Sayfa

Tablo 1.1: Güvenlik birimine suça sürüklenme ile gelen veya getirilen çocuk sayısı…….16

Tablo 1.2: Eğitim durumuna göre ceza infaz kurumuna gelen hükümlüler……..18

Tablo 2.3: Elazığ ilinde dönemlere göre göç hareketi ve hızı (2014-2018)……..29

Tablo 3.4: Merton'un uyum modelleri……..39

Tablo 5.1: Görüşülen kişilerin özellikleri……..97

'Suçluların anası maddi yoksulluksa,
babası da manevi yoksulluktur (Kafa yoksulluğudur).
La Bruyere

GİRİŞ

Suç kavramı sosyolojik anlamda toplumsal kurallara aykırı davranış olarak tanımlanmaktadır. Hukuki açıdan suç kavramı ise ceza yaptırım tehdidi altında uyulması istenilen emir ve yasaklar şeklinde tanımlanmaktadır. Modern toplumlarda suçlar, emir ve yasaklara uygun davranmayanlar için koydukları yaptırımlarla, toplumsal düzenin ve insan haklarının önemli bir garantisini oluşturmaktadır (Derdiman,2010, s. 52).

Bütün toplumlarda dikkatleri üzerine çeken ve gelişimi için çaba sarf edilen çocuklar, bir toplumun geleceğini garanti altına alan tek canlılardır. Bu nedenledir ki çocuğun normal gelişim evresinde oluşan her hangi bir bozukluk veya sapma davranış, mensubu olduğu toplumda kargaşaya neden olmakta ve toplumun ileri gelenlerince tedbirler alınmasına zorlamaktadır. İçinde yaşadığımız yüzyılın karmaşık bir yapıda olması, toplumsal değerlerin sürekli ve hızlı bir şekilde değişmesi, yeni neslin geleneksel değerler ile çatışması suç ve çocuk kavramlarını bir arada kullanmamıza neden olmaktadır. Yalnızca bir hukuki sorun olmamakla birlikte çocuk suçluluğu kavramı aynı zamanda içinde yaşamış olduğu toplumlar için de sosyal bir sorun haline gelmektedir (Gökpınar,2007, s. 207).

Günümüzde toplumlar hızlı bir değişim içerisine girmektedir. Bu değişimler toplumsal yapıda meydana geldiği gibi aile yapılarında da değişmelere neden olmaktadır. Şüphesizdir ki bu değişmelerden en fazla etkilenenler çocuklar olmaktadır. Çocukların değişen toplum yapısına, değişen aile yapılarına uyum sağlayamaması, kendini toplumdan dışlanmış olarak görmesi ve bulunduğu ortama yabancılaşması çocuğu suça iten nedenler arasında olmaktadır. Bununla birlikte çocuğun bulunduğu ortam, yaşadığı çevrede çocuğun sapma davranışlar göstermesine neden olabilmektedir.

Yapılan çalışmada çocuk suçluluğu kavramı araştırılırken, çocukların yaşadıkları mahalleleri de göz önünde bulundurulmuş ve yaşayıp, vakitlerinin önemli çoğunu geçirdikleri ortamın da suça etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Bununla birlikte

çocukların suç işlemesine neden olabilecek diğer itici faktörler de araştırmanın kapsamı çerçevesinde incelenmiştir. Yapılan çalışma 5 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde suç ve çocuğa ait kavramlar araştırılırken, üçüncü ve dördüncü bölümde suç ile ilgili teoriler ve çocuk suçluluğunun nedenleri yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümü araştırmanın metodolojik kısmını oluştururken son bölümü ise sahadan elde edilen bulguların incelenmesinden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde çocuk ve çocukluk dönemi kavramları üzerinde durulmuş ve sosyolojik olarak açıklanmıştır. Suç kavramının etimolojik kökenine inilmiş, teorik olarak açıklanmış ve bu kavramın sosyolojik olarak incelenmesinin nedenleri araştırılmıştır. Aynı zamanda ilk bölümde çocuk suçluluğunun Dünyada ve Türkiye'deki genel görüntüsünden de bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, metot kısmı ve araştırma yapılacak ilin genel özellikleri ile ilgili genel bilgiler sunmaktadır. Bu bölümde çalışmanın genel çerçevesini belirleyen araştırmanın konusu, amacı, araştırmaya ait temel ve alt problemlerin neler olduğu, araştırmanın evren ve örneklemi, araştırmanın veri toplama teknikleri, sınırlılıkları ve çalışma esnasında karşılaşılan zorlukların neler olduğu açıklayıcı bir şekilde kaleme alınmıştır. Aynı zamanda bu bölümde çalışmanın örneklemini oluşturan ilin nüfusu, sosyal ve ekonomik yapısı, göç hareketliliği ve suç oranları ile ilgili bilgiler de verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü, sosyolojik suç teorilerinden oluşmaktadır. Bu teorilerin genel merkezinde kişi ve sosyal çevre yer almaktadır. Bu bölümde suçun yapısal unsurlarını ortaya çıkarmaya çalışırken, suç olanı suç olmayandan ayırabilme amacı da güdülmüştür. Bu bölümde suç teorileri 3 ayrı başlıkta incelenmektedir. Birinci kısım çoğunlukla Durkheim'in fikirlerine dayanan, suçun toplumsal yapının bir alt kategorisi olarak gören Sosyal Yapı Teorileridir. Sosyal yapı teorileri suça sebep olan süreçleri 4 farklı teori çerçevesinde değerlendirmektedir. Bunlardan ilki, Durkheim'in anomi teorisi olarak da anılan Fonksiyonelist Teoridir. İkincisi, Durkheim'den etkilenen Merton'un geliştirmiş olduğu Gerilim Teorisidir. Üçüncüsü, Cloward, Ohlin ve Cohen tarafından açıklanan ve toplumda farklı kültür ve normların birlikte yaşaması ile oluşan Alt Kültür Teorisidir, dördüncü ve yapı

teorilerinin sonuncusu olan, Chicago okulu olarak da bilinen Sosyal Ekoloji/ Organizasyonculuk Teorisidir. İkinci kısım, suçun toplumsallaşma sürecinde öğrenilmiş bir davranış olacağını savunan Sosyal Süreç Teorileridir. Süreç Teorileri de kendi içerisinde 3 farklı çerçevede değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki akran gruplarının önemine vurgu yaparak suçu açıklamaya çalışan sosyal öğrenme teorisidir. İkincisi ise daha çok aileyi dikkate alan, ailenin kişi üzerindeki denetimini konu alarak açıklamaya çalışan sosyal kontrol teorisidir. Bu iki teoride sosyalleşmeyi açıklaması açısından ortak noktada buluşmuşlardır. Bir diğer süreç teorisi ise etiketleme diğer bir ifadeyle damgalama olarak bilinen teoridir. Bu teori doğrudan suçun nedenleri ile değil de toplumun suç ve suçluya göstermiş olduğu tepkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Üçüncü kısım ise, suçun daha çok siyasal boyutu ile ilgilenen Sosyal Çatışma Teorisidir. Bu teori suç ve sapmayı siyasal bir perspektiften değerlendirmiş, suç ve suçlu davranışlarını toplumdaki eşitsizlikleri göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, çocuk suçluluğunun nedenleri 3 ayrı başlıkta incelenmiştir. Birinci kısım, biyolojik ve psikolojik nedenlerin araştırıldığı bireysel nedenlerdir. Bu bölümde çocuğun beden yapısı ve kişilik özelliklerinden oluşabilecek sapma davranışlar araştırılmıştır. Bununla birlikte kriminologlar, bedenden ruha doğru yönelmiş ve zekâ ile suç arasında bağlantı kurmaya çalışmışlarıdır. İkinci kısım, çocuğun etkilendiği çevresel nedenlerden oluşmaktadır. Bu bölümde çevresel nedenler, okul, aile, kitle iletişim araçları, yaşanılan toplum ve akran grubu olarak 5 ayrı başlıkta incelenmiştir. Aile bölümünde çocuğun ailesinde oluşan eksikliklerden kaynaklanan nedenler açıklanmış, aile içerisinde görülen bazı özelliklerin suça zemin hazırlayabilecek potansiyele sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Okul bölümünde çocuğun sosyalleşmesindeki okulun etkileri üzerinde durulmuş ve akademik başarı, okula yönelik tutumların çocuğun sapma davranışlar göstermesine neden olabileceği kanısına varılmıştır. Kitle iletişim araçları ile çocukların yanlış kullanımı söz konusu olduğunda kötü örnek oluşturabileceği ve hayatı yanlış yansıtabildikleri gözlemlenilmiştir. Yaşadığı toplum kısmında ise çocuğun suç oranı yüksek bir yerde yaşaması durumunda er ya da geç sapma davranışlar sergileyeceği açıklanılmıştır. Son olarak akran grubu ise çocuğun en fazla etkisi altında kaldığı grup olmaktadır. Çocuk sapma davranış gösteren arkadaş üyelerine mensup olduğu

takdirde kendisinin de zamanla sapma davranışlar gösterebildiği gözlemlenilmiştir. Üçüncü ve son kısım ise sosyo-ekonomik nedenlerdir. Bu kısımda 3 bölümde çocuğun suç işlemesine neden olabilecek sebepler araştırılmıştır. İlk bölümde ekonomik yetersizlik yer almaktadır. Ekonomik olarak yetersiz olan çocukların psikolojik olarak etkilendiği ve zamanla yanlış davranışlar sergilediği kanısına varılmıştır. İkinci olarak kentleşme/ gecekondulaşma maddesi yer almaktadır. Bu bölümde nüfusun hızlı artması, denetimin azalması, toplumsal bağlılığın zayıflaması ve hayatta kalabilme mücadelesi ile çocukların zamanla sapma davranışlar sergilemediği görülebilmektedir. Son olarak göç hareketleri incelenmiştir. Çocuğun bulunduğu toplumdan başka bir topluma göç etmesi, yeni çevresine ayak uydurabilmesi ya da uyduramaması, kendisini yabancı ve yalnız hissetmesi durumunda çocuk suçlu davranışlar sergileyebilmektedir.

Çalışmanın beşinci bölümünde, sahadan elde edilen bulgular incelenmiştir. Elde edilen bulgular 10 alt başlık şeklinde düzenlemiş ve yazıya geçirilmiştir. Öncelikli olarak araştırmaya katılan ebeveynlerin genel özellikleri belirtilmiştir. Bu alt başlıkta katılımcılara ait demografik özellikler açıklanmıştır. İkinci başlıkta ise çocuk ve suç alt başlığı yer almaktadır. Bu başlıkta çocuğun suçu nereden öğrendiği ve çevresinden etkilenip etkilenmediği sorularına cevap alınmıştır. Üçüncü alt başlık ise çocukların suç işlemesine sebep olan faktörler ve teşvikleri başlığıdır. Bu alt başlıkta çocukların neden suç işlediği ve ailesinden ya da çevresinden teşvik görüp, görmediği sorularına cevap aranmıştır. Dördüncü alt başlık aile ve suç ilişkisi başlığıdır. Bu alt başlıkta ise ebeveyn tutumları ile ilgili sorular sorulmuş ve çocuklar üzerinde nasıl bir etki bırakacağı yönünde cevap aranmıştır. Beşinci alt başlık maddi yetersizlik ve suç ilişkisi başlığıdır. Bu başlıkta ilse katılımcılara maddiyatın suç ile ilişkisi sorulmuştur. Altıncı alt başlık mahalle, okul ve akran etkisidir. Bu başlıkta yine katılımcılara çocukların çevre okul ve akran etkilerinin çocuğu etkilemesi sorulmuştur. Yedinci alt başlık dışlanma-göç ve suç ilişkisidir. Bu başlıkta da katılımcılara dışlanan ve göç eden çocuğun suç ile ilişkisi ya da suç işleme riski sorulup cevap aranmıştır. Sekizinci alt başlık medya ve suç ilişkisi başlığıdır. Yine bu başlıkta katılımcılardan kitle iletişim araçlarının çocuğun suç işlemesinde nasıl bir rol oynadığı ile ilgili soru yöneltilmiştir. Dokuzunca alt başlık ise suç işleyen çocukların ortak özellikleridir. Bu alt başlıkta da suçlu çocukların ortak özellikleri

öğrenilmeye çalışılmıştır. Onuncu ve son alt başlık ise ebeveynlerin suça ilişkin önlemleri adlı başlıktır. Bu başlıkta ebeveynlerin konu ile ilgili görüşleri ve alınabilecek önlemler sorulmuştur.

BÖLÜM 1
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Çocuk Olgusu ve Çocukluk Dönemi

Bebeklik ile ergenlik dönemi arasındaki gelişme çağında olan bir canlıya çocuk denilmektedir. Kavram, toplumda yetişkinlerle aynı derecede tam bir yetkinlik, ekonomik özgürlük ve hukuksal statü kazanamamış kişi anlamına gelmektedir (Marshall, 1999, s.120). Genel çerçevede bakıldığında çocuk kavramı, henüz gelişim dönemlerini yaşamakta olan, toplumsal anlamda tam bir birey olmaya hazırlanan, bu sebeple sorunlar ve karmaşalarla yüklü 18 yaşından küçük bireyleri kapsayan bir kavramdır (Kart, 2012, s. 5). "Türk hukuk sisteminde 11 yaşını tamamlamış 16 yaşından gün almamış bireyleri küçük, 16 yaşından gün almış 18 yaşını tamamlamamış bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır" (Uluğtekin, 1991, s. 16'dan aktaran Kart, 2012, s. 5).

Erikson'un teorisi (Elkind, 1994, s. 100'den aktaran Bozkurt, 2012, ss. 128-129), içinde çocukluk, ilk dört evreyi kapsamaktadır. Erikson'a göre, çocuğun gerek kendisine gerekse başka insanlara güvenmesi, büyük ölçüde ilk dönemde gördüğü bakımın niteliğine bağlıdır. İhtiyaçları ortaya çıktığı anda karşılanılan, rahatsızlıkları anında giderilen, bağrına basılan okşanan, sevilen, kendisiyle oynanan ve konuşulan bebek, dünyanın ve insanların güvenilir olduğu yolunda duygu geliştirecektir. Yetersiz ya da tutarsız bakım bebekte, genelde dünyaya, daha özelde ise diğer insanlara karşı, temel bir güvensizlik, korku ve kuşku tutumu geliştirecektir. Ancak güvensiz koşullarda yetişmiş bir çocuk daha sonraki evrelerde zor da olsa bazı insanlara karşı güven kazanabilir; ya da güvenli bir şekilde bebekliği atlatan çocuk daha sonraki yıllarda anne-babalarının kötü bir biçimde boşanmalarından sonra, güvensizlik içine düşebilir. Yaşamın ikinci evresinde çocuk emeklemeye, yürümeye, tırmanmaya ve keşfetmeye başlar. Özerklik ve utanma duygusu bu dönemde oluşur. Ebeveynler eğer çocuklarına anlayışla yaklaşırlarsa özerklik duygusunu güçlendirirler. Buna karşılık çocuklarını çok fazla ya da az kontrol ederlerse, şüphe ve utanma duygusuna yol açarlar. Üçüncü evrede ise, çocuk artık kendi başına bazı

faaliyetleri gerçekleştirebilir hale gelir. Bu dönemde aileler veya diğer toplumsallaşma aracıları, teşvik ederler ve özerklik tanırlarsa, çocuk girişkenlik kazanır. Buna karşılık yaptıkları beğenilmez ve sık sık alay edilirse, çocuk suçluluk duygusu geliştirecektir. Bu dönemde çocuk etrafındaki şeylerin nasıl işlediğini merak eder ve belli becerileri kazanır veya aşağılık duygusu içine düşer. Artık bu dönemde toplumsallaşma sürecinde ailenin yanında, okul ve arkadaş çevresinin de etkisi hissedilmeye başlanır.

Erikson'un teorisinde de göreceğimiz gibi çocukluk toplumsallaşma sürecinin en yoğun olarak yaşandığı dönemdir. İnsan hayatında toplumsallaşmanın süresine ve etkili olduğu dönemlere ilişkin tartışmalarda özellikle çocukluk döneminde yaşanan toplumsallaşmanın etkisine dikkat çekilmiştir (Akın, 2011, s. 53). Çocuğun bu dönemde yaşadığı psikolojik sorunlar ileriki yaşantısını etkileyeceği gibi suça yönelme sebeplerinin incelenmesi açısından da önemli bir etkendir. Bu nedenle çocuk kavramı ve çocukluk dönemi hem psikolojik hem de sosyolojik açıdan oldukça önem arz etmektedir.

1.2. Suç Olgusu / Suçun Tanımı

Etimolojik anlamlarına bakıldığında 'yasalara aykırı davranış, cürüm' olarak tanımlanan suç kavramı, Eski Türkçe'de suç olarak 'yazuk' biçimi, Orta Türkçe'de 'suç, cürüm', Kıpçakca da 'bün', Kırgızca'da 'mün', Kazakça'da ise 'min' olarak kullanılmaktadır (Eren, 1999, ss. 376–377).

Literatüre bakıldığında suç kavramının pek çok tanımı yapıldığı görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri suçun çok boyutlu bir yapı olması ve birçok alanda suç olgusunun işlenmiş olmasıdır. Genel anlamda suçun, yasaların belirlediği kurallara aykırı davranışta bulunmaktır, tanımı yaygın olarak bilinmektedir. Marshall, suç kavramını 'kişisel alanı aşıp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasalara uymayan, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller olarak tanımlarken (Marshall, 1999, s. 702). Giddens suçu politik otorite tarafından konulan yasalara karşı gelme durumu olarak tanımlamaktadır.

Ayrıca Giddens suçluları toplumun farklı bir alt kesimi olarak düşünmemizin yanıltıcı olduğunu aslında toplumda suç işlemeyen, yasalara aykırı davranışta bulunmayan kesimin pek az olduğunu belirtmektedir (Giddens, 2013, s. 1073).

Suç evrensel bir olaydır ve insanlığın var oluşundan günümüze kadar geçen her dönemde sorun teşkil etmiştir. Bu nedenle farkı dönemlerde düşünürler suçun tanımını yapmış, nedenlerini anlamaya çalışmışlardır. Antik çağda Yunan düşünür Platon (Yavuzer, 1981, s. 6), 'Kanunlar' adlı eserinde suçu kanunun bir nevi hastalığı olarak görür ve bunun altında istek, kıskançlık, hiddet, zevk arama ve cehalet gibi nedenlerin yattığını söylemiştir. Suçun kişinin dışında ve sosyal çevrenin değişikliklerinde araması bakımından öncü kabul edilen Aristo (Evrim, 1970, s. 14), suçluları cemiyet düşmanı olarak tanımlar ve suçluların cezalandırılmasında zulüm etmenin mantıklı olduğu görüşünü savunur. Birçok yazara göre suç antropolojisini hisseden ilk kişi olarak anılan Hippocrate ise suçun sosyal şartlarını kabul etmekle birlikte, suçun karakter ve vücut şekilleri ile bağlantılı olabileceğini söylemiştir (Evrim, 1970, s. 15).

Suç kavramının sosyolojik olarak incelenmesi 19. yüzyılın başlarından itibaren ortaya atılmıştır. Sosyoloji, kişinin suç teşkil eden eylem ve hareketlerini sosyal ortam içerisinde değişmelere, toplumda tabakalaşmalara, siyasi, dini ideolojilere, işsizlik, rekabet, taklit gibi tamamen sosyal olaylara bağlamaktadır (Evrim, 1970, s. 32). Sosyoloji bilimsel bir alan olarak gelişirken, suç problemini insan davranışlarının kökenlerine dayandırarak açıklamaya çalışmaktadır. (Kocadaş ve Korkmaz, 2015, ss. 89–90). Yasal düzenlemelerden farklı olarak sosyologlar, suçları nasıl işledikleri ve toplum tarafından nasıl görüldüklerine göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma dört şekilde yapılmaktadır: (Bozkurt, 2012, s. 187)

1- Profesyonel Suçlar: Suçu günlük hayatlarının bir parçası haline getiren kişiler suç işlemede profesyonelleşmiş kişilerdir. Bu kişiler, hırsızlık, yan kesicilik, kuyumcu soyma gibi alanlarda uzmanlaşabilirler. Profesyonel suçlular, zamanlarını işleyecekleri suçun planlamasına ve pratiğe dökülmesi için uğraşırlar.
2- Organize Suçlar: Bu suç türü kaçakçılık, kadın ticareti, uyuşturucu satıcısı gibi alanlarda işleyiş gösteren değişik örgütler arasında anlaşmalı olarak

yürütülen suçlardır. Bu kişiler illegal suç dünyasına hâkimlerdir ve aynı zamanda yasal işlerde de bulunabilirler. Politika, medya, hukuk ve ekonomi gibi alanlarda etkide bulunarak kazanç ve güç elde etmeleri bu tür suçların ortak özelliklerindendir.

3- Beyaz Yakalı Suçlar: Daha çok orta ve üst kısımda bulunan zümre tarafından işlenen suçlardır. Vergi kaçırmak, iş yeri dolandırmak, rüşvet almak veya istemek bu grup suçlulara aittir. Bu tür suçlar kurumların neredeyse birçoğunda mevcuttur.
4- Mağdurun Olmadığı Suçlar: Bu suç kategorisinde diğer insanlara verilen bir zarar yoktur. Kişi daha çok kendine zarar vermektedir. Bu suç türüne fahişelik, uyuşturucu, kumar gibi örnekleri verebiliriz.

Durkheim'e göre (Bal, 2014, s. 241), suç türleri farklılık gösterse dahi hepsinin toplumda bıraktığı etki, ceza tipi toplumlar arasındaki dereceleri farklı olsa dahi, her zaman her yerde aynı olmaktadır. Durkheim suçu, ortak düşünceye karşı olan bir davranış olarak betimlemektedir ve bütün suçluların ortak özelliği olarak toplumun bütün üyelerince kabul görmeyen davranışları yapması olarak tanımlamaktadır.

1.3. Çocuk Suçluluğunun Tanımı

Çocuk ve suç kavramları birçok şartın birlikte oluşması sonucunda meydana gelmektedir (Işık, 2003, s.27). İkinci Dünya Savaşından sonra hızlıca yayılan 'Çocuk Suçluluğu' konusu dikkatleri üzerine çekmiş ve popüler bir sorun haline gelmiştir (Yavuzer, 1981). Bu kavramlar aynı zamanda toplumbiliminin de temel sorunlarından biri olmuştur. Toplumda suç ortamında bir çocuk bulunuyorsa bunun olumsuz etkileri tüm topluma da yansımaktadır. Toplum, çocukların suç ortamında bulunmasından huzursuz ve mutsuz olmaktadır (Tomanbay, 2011, s. 18).

Çocuğun toplumda göstermiş olduğu uyumsuz davranışların bir ifadesi veya çocuktaki sapmış davranışların yasal müdahale gerektirecek duruma dönüşmesi olarak tanımlanan çocuk suçluluğu, bazı ülkelerde 17 bazı ülkelerde ise 18 yaş sınırı olarak bilinmektedir (G. İçli, 2009, s. 5). Türk Ceza Hukukunun 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) mülga olan 765

sayılı Türk Ceza Kanunundan farlı olarak, 'Genel Hükümler' bölümünün 6. maddesinde ceza kanunu açısından çocuk kavramını henüz 18 yaşını tamamlamamış kişiler olarak tanımlamıştır (G. İçli, 2009, s. 5). 15 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3. maddesinde ise daha erken yaşta yetişkin görünse dahi, 18 yaşını doldurmamış kişi olarak çocuk tanımlanmıştır (G.İçli, 2009, s. 5). Bu açıdan bakıldığında ülkemizde 18 yaşını doldurmamış kişilerin her hangi bir nedenden dolayı yasalara aykırı bir davranışta bulunması çocuk suçlu olarak tanımlanmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 31. maddesinde çocuk suçluluğu 3 ana devrede incelemiştir (Artuk, Gökcen ve Yenidünya, 2013, s. 495).

1- Suçu işlediği dönemde 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur, ancak bu çocuklar üzerinde güvenlik önlemleri alınır.

2- Suçu işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olan çocuklar, işlediği suçun hukuki açıdan sonuçlarını anlayamaması veya davranışlarını kontrol etme yetisinin yeterince gelişmemiş olması durumunda ceza ehliyeti bulunmamaktadır. Fakat bu çocuklar kendilerine özgü güvenlik tedbirlerine hükmolurlar. Diğer bir durumda işlediği suçun hukuki açıdan sonuçlarını kavrayabilen ve davranışlarını kontrol edebilen çocuklarda ise suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 9 yıldan 11 yıla kadar hapis cezasına hükmedilir. Diğer cezaların da yarısı indirilir ve bu halde her suç için verilecek hapis cezası 7 yıldan fazla olamaz.

3- Çocuk suçu işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış ise suç, ağırlaştırılmış müebbet cezası gerektirdiği takdirde 18 yıldan 24 yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde 12 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolur. Diğer cezaların ise üçte biri indirilir ve her suç için verilecek ceza 12 yıldan fazla olamaz.

Yukarıda ki devreler incelendiği takdirde birinci devrenin 12 yaşını bitirmesine kadar ki süreci kapsar ve 12 yaşını bitirilmemesi durumunda kusurları olan çocukların ceza hükmü olmadığını belirtmektedir. İkinci devrede ise çocuk 12 yaşını bitirmiş ve 15 yaşını doldurmamışsa ceza ona göre verilmektedir ve çocuk yaptığının farkına

varabilecek durumda olup olunmadığına bakılmaktadır. Üçüncü devrede 15 yaşı ile 18 yaş aralığını kapsamaktadır ve çocuktaki kusur varlığını kabul etmekte, fakat yaş sebebi ile az oranda indirim uygulanmaktadır (Artuk, Gökcen ve Yenidünya, 2013, ss. 495-496).

Çocuk suçluluğu hukuki olmaktan öte, psiko-pedegojik ve sosyal nitelikte bir sorun teşkil etmektedir. Kimliğini bulmakta zorluk çeken çocuğa, kritik gelişme dönemlerinden soyutlanarak yalnızca suçlu gözüyle bakmak akıllı ve mantıklı bir davranış değildir. Bu nedenle çocuğun suçlu olup olmasını değerlendirirken çocuğun gelişim evrelerini hesaplamak ve ergenlik dönemini göz önünde bulundurarak sorunu ele almak gerekmektedir (Yiğit, 2011, s. 26).

Ergenlik dönemi, çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan ya da yaşlı suçluluğundan ayıran etmenlerin başında gelir ve bu döneminin çocuklar üzerinde problemli olabilecek bir döneme denk gelmesine neden olmaktadır. Bu evrede çocuk ailesinin istek ve arzularına karşı koymakla beraber suç işleme ihtimaline oldukça yakın olmaktadır. Ergenlik dönemi çocuğun hızlı bir şekilde gerek bedensel gerekse ruhsal olarak değişim gösterdiği bir evredir. Çocuk bu evrede hızlı gelişimin sebep olduğu dengesizlik, bilgi ve tecrübe eksikliğinin sebeplerinden dolayı çocuğun ileriki dönemlerinde kurallara uyum sağlamasını önemli ölçüde etkileyecektir. Bu nedenle bireyin yeteri kadar olgunlaşmama ihtimali gençlik döneminde dengesizlik olarak görülür (Yavuzer, 1990, s. 33).

Hukuki, psiko- pedegojik ve sosyal bir nitelikte olan çocuk suçluluğu biyolojik veya psikolojik temele dayanan bireysel nedenlerden olabileceği gibi, aile, okul, çevre, ekonomik ve sosyal faktörler gibi toplumsal nedenlerden de kaynaklanmaktadır. Çocuk suçluluğunun özel önemi, çocuğun daha sonra ki yaşantısında suçluluğa meyilli olup olmama noktasıdır (Demirbaş, 2001, ss.152-153). Bu nedenle çocuk suçluluğu konusu toplumun düzeni açısından incelenmesi gereken ve önlenmesi için tedbir gerektiren hassas bir konu olmaktadır.

1.4. Sokak, Çocuk ve Suç

Sokak olarak tanımladığımız alan çocuğun ailesinden, okuldan sonra en çok zamanını geçirdiği alanlardan biridir. Ülkemizde son dönemlerde çocuğunu sokağa bırakan aile sayısı azalma gösterse de çocuk belli bir yaşından sonra kendini yine sokağa atmaktadır.

Zamanla dilimizde yer edinen sokak çocuğu kavramı ilk olarak 1851 yılında Henry Mayhew tarafından kullanılmıştır. 1979 Birleşmiş Milletler Çocuk Yılından sonra kavram literatürde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. UNİCEF'in 1980'li yıllarda yaptığı çalışmalar sonucunda gerçek sokak çocukları ile zamanının bütün bir bölümünü sokakta geçiren, sokağın çocukları şeklinde bir ayrım yapılmıştır (İçli, 2009, s. 13). Bu iki ayrım arasında belirgin bir fark bulunmaktadır. Sokak çocukları olarak tanımladığımız çocukların bir kısmının ailesinden az destek alan ailenin geçim sıkıntısını çalışarak katkı sağlamaya çalışan çocuktur. Fakat sokağın çocukları günlük geçimlerinde ailelerinden hiçbir destek görmezler, bu çocukların bir kısmının aileleri yoktur ya da terk edilmişlerdir. Çocukların birçoğunun ailesi ile olan bağı kopmuştur ve genelde bu çocuklar toplum tarafından dışlanan çocuklardır (İçli, 2009, s. 13).

Sokakta yaşayan veya sokakta çalışan çocukların birçoğu kendi akran gruplarının tersi olarak görülmektedir. Çoğu yetişkin bireyler bu çocukları, çocuk olarak görmezden gelir ya da yok sayar. Birçoğu bu çocukları dışlar ve toplumsal bir bela olarak tamınlar.

Çocukların aileleriyle olan ilişki düzeyine göre, UNİCEF sokak çocuklarını 3 kategori de tanımlamaktadır (Güngör, 2008, s. 28).

1:Sokakta çalışan ve ailesi ile sürekli ilişkisi olan 'sokakta çalışan çocuklardır.' Bu çocuklar günlerini sokakta geçirseler de ailelerinin koruması ve denetimi altında olan çocuklardır.

2:Aileleri ile bağları güçlü olmayan fakat bağlantısını da tümüyle koparmayan 'sokaktaki çocuklar', aileleri ile zaman zaman ilişki kurmaktadırlar. Gününü büyük

bir bölümünü sokakta bir şeyler satarak ya da dolaşarak geçiren bu çocuklar geceleri çoğu zaman evlerine gitmektedirler.

3:Ailesi ile bağını tamamen koparmış çocuklar 'sokağın çocukları' olarak adlandırılır. Bu çocuklar günün 24 saatini sokakta geçirirler ve aileleri kendi istekleri doğrulusunda ya da zorla ayrılmışlardır.

Türkiye'de ikinci kategoride çocuk sayımızın fazla olmasıyla birlikte son yıllarda sayıları gittikçe artan 'sokağın çocukları', evinden atılan, ailesi tarafından terk edilen veyahut ailesi hiç olmayan çocuklardan oluşmaktadır. Sokakta çalışan/çalıştırılan çocuklar ile 'sokağın çocukları' arasında ince bir çizgi vardır (Güngör, 2008, s. 28). Sokakta zor koşullarda çalışan ve yaşam mücadelesi veren çocuklar zamanla 'sokağın çocukları' olabilmektedirler.

Günlük geçimini çıkarmayı amaçlayan sokak çocuklarının çoğu ayakkabı boyacısı ya da işportacı olarak sokakta çalışıp, gündüz okula gidip, gece olunca da ailelerinin yanına dönmektedirler. Bu çocukların çoğu terkedilmiş, sokağa atılmış çocuk imajına uyum sağlamazlar (Ennew, 1998, s. 5).

Türkiye'de sokakta bulunan çocukların bir kısmı sigara, alkol ve madde kullanmaktadır. TBMM Sokak Çocuklarını Araştırma Komisyonu'na göre önlem alınmadığı takdirde madde bağımlısı çocukların sayısının beş yıl içinde 100.000'i bulabileceği belirtilirken, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 2002 yılı kayıtlarına göre de Emniyet'e getirilen 95.732 çocuğun, %32'inin sigara, alkol ve madde kullandığının belirlendiğini açıklamıştır (İçli, 2009, s. 40).

12–15 yaş arası sokakta bulunan çocukların %30'unun tiner-bali koklayıcısı olduğunu belirten TBMM 2005 Raporuna göre, alkollü içki. Uyuşturucu kullanımı ve kumar oynama gibi kötü alışkanlıkların giderek arttığı belirtilmiştir. İstatistikler, Türkiye'de 38.000 madde bağımlısı çocuk olduğunu göstermektedir. Türkiye bu rakamla, 'çocuk bağımlı sayısı' açısından dünya dördüncüsü olmaktadır (İçli, 2009, s. 41).

1.5. Çocuk Suçluluğunun Dünyada Genel Durumu

Modern Dünya'nın en önemli sorunlarından biri çocuk suçluluğu konusudur. Alınan bütün önlemlere rağmen sorunun çözülemeyişi, gün geçtikçe suç oranlarında artışın tespit edilmesi bu durumu daha da önemli bir noktaya getirmiştir.

İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle batı toplumlarında çocuk suçluluğu konusu hızlı bir artış göstermiştir. Dünya'nın en gelişmiş yerleri olan Avrupa ve Amerika'nın ileri düzey teknolojilerine ve gelişmişlik seviyelerine rağmen büyük çapta yakma, yıkma, adam öldürme, şiddet gibi olayların meydana gelmesi alınan çabaların ve güvenlik güçlerinin tedbirlerinin yetersiz kaldığını, suçun önüne geçilemediğinin bir göstergesi olmuştur (Fındıklı, 2011, s. 1).

Örneğin, Fransa'da 1955 ile 1975 yılları arasındaki çocuk hükümlü sayısı yaklaşık olarak 4 kat artmıştır. Federal Almanya'da ise polis tarafından yakalanan 1.301.471 sanığın %11,3'ü çocuk ve genç olduğu gözlemlenmiş, 1974 yılında 1.062.199 sanığın %20,1'ini çocuk ve gençlerden oluştuğu tespit edilmiştir (Yavuzer, 1990, s. 44).

Çeşitli ülkelerin verilerine göre, son yıllarda şiddet eylemlerinin çocuklar arasında hızlı bir şekilde yayıldığını göstermektedir. Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere gibi ülkelerde işlenen suçlara bakıldığında suçluların üçte ikisi çocuklar oluşturmaktadır (Yavuzer, 1990, s. 45). Aynı şekilde İsveç ve İsviçre'de 15-18 yaş aralığındaki çocukların suç işleme oranlarında artış olduğu tespit edilmiştir (Yavuzer, 1990, s. 44). İtalya'da sosyal kontrol örgütlerinin geliştirilmesinden sonra çocukların işlediği suçlarda azalma meydana geldiği görülmüştür. 1964 yılında 220.556 suç profilinin % 10,5'i çocuk suçlulardan oluşmaktayken, 1971'de 524.120 sanığın %4,4'ü, 1974'te ise 439.855 sanığın %5,6'sını çocuklar oluşturmaktadır (Yavuzer, 1990, s. 44).

Günümüzde artık çocuk suçlarının büyük bir bölümü grup halinde işlenmektedir. Çocuk tek başına suç işlese dahi bu çocuğun bir grupla ilişkisi olabilmekte veyahut çocuğun suç işlemesine olası muhtemel sebepler arasına grup halinde takılma girmektedir. Rusya'daki verilere göre çocuklarda suç işleme potansiyeli görülen en

fazla yaş grubu 14 ile 17 yaş grupları arasındadır. Bununla birlikte Rusya'da gözlemlenen suç oranlarında çocuk suç oranları, yetişkin suç oranlarına karşılık olarak üçte dört oranında daha fazladır (Kart, 2012, s. 28).

Genç nüfusun hızlı bir artış gösterdiği, ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğunun çocuklardan ve gençlerden oluşan Afrika'da işsizliğe bağlı olarak çocuklarda aykırı davranışlar artmış ve buna bağlı olarak da çocuklarda görülen suç oranları iyice artmıştır. Latin Amerika ve Asya ülkelerinde de ekonomik problemlerden kaynaklanan sebeplerden çocuk suçluluğu artmış durumdadır (Kart, 2012, s. 28). Bununla beraber dünya genelinde çocuklarda madde kullanımının yaygınlaşması çocuklarımızın bilinçsiz beyinler olarak hareket etmesine sebebiyet vermekte ve çocuğun suç işlemesinde oldukça fazla bir rol oynamaktadır.

1.6. Çocuk Suçluluğunun Türkiye'de Genel Durumu

Dünya da büyük bir sorun olarak gündeme gelen çocuk suçluluğu Türkiye'de de aynı derecede önem arz etmektedir. Günümüz çağının en ciddi sorunlarından biri hiç şüphesiz çocukların ve gençlerin giderek suça daha fazla yönelmeleridir. Nüfusunun büyük bir çoğunluğu çocuk ve gençlerden oluşan Türkiye'de, ne yazık ki çocuk suçlarındaki artış hızı yönünden dünyada riskli ülkeler arasında bulunmaktadır.
'Türkiye'de iç hukuk alanında ve uluslararası yükümlülüklerle alınan, çocuğu koruyucu tedbirlere rağmen çocuklar tarafından olumsuzluklar nedeniyle suç işlenmekte, suçluluk oranları toplumsal gelişme ve olgunlaşmaya paralel olarak artış göstermektedir' (Keklikkıran,1999'dan aktaran Karabulut, 2006, ss. 36–37).

Türkiye'de hızla artan çocuk suçlu sayısı, Emniyet Genel Müdürlüğü verileri, polise intikal eden şüpheli çocuk suçlularla ilgili bilgi verirken, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü ile Tevkif ve Cezaevleri Genel Müdürlüğü'nün verileri çocuk ve ceza mahkemeleri ile cezaevlerindeki durumu yansıtmaktadır (Börekçi, 2012, s. 36).

> *'Ülkemizde, çocuk suçluluğunun durumunu tespit amacıyla yapılan araştırma çalışmaları 1930 yıllarından sonra başlamıştır. 1931 yılında*

seksen cezaevinde 732 çocuk, 1940 yılında 86 çocuk, 1942 yılında 395 çocuğun dosyalarının tetkiki, 1942 yılında yirmi bir yaşından küçük 124 çocuk, 1947 yılında bütün çocuk ıslah ve cezaevlerinde mevcut 974 çocuk, 1950 yılında 158 çocuk, 1961 yılında 1938- 1960 yılları arasında Ankara Çocuk Islahevine gelen 2946 çocuğun kayıtlarının incelenmesi, 1961 yılında (1958, 1959 ve 1960 kayıtlarında) 2748 çocuğun, 1962 ve 1963 yıllarında 3655 çocukla, 1972 yılında altı çocuk ıslahevinde mevcut 1181 çocuk, 1981 yılında 214 çocuk, 1992 yılında 44 çocuk üzerinde yapılan inceleme ve araştırma ile çocuk suçluluğunun durumu istatistiksel olarak tespit edilmiştir' (Keklikkıran,1999'dan aktaran Karabulut, 2006, ss. 36–37).

Yukarıda verilen istatistiksel rakamlar sadece yargı önüne çıkan ve suçu sabitleşen çocuk suçlu sayıdır. Bu çocuklar içerisinde delil eksikliğinden aklananlar, yaşı tutmayanlar, cezası paraya çevrilenler, cezası ertelenenler, şikâyetçi olmama, affetme gibi nedenlerle takibi sonuçlandırılan çocuklar tarafından suç formu doldurulmadığından suçlu çocuk sayısı tam olarak bilinememektedir (Onur, 1979'dan aktaran Karabulut, 2006, s. 37).

İşlenilen suçun türünü ayırt etmeksizin yargı organlarına gelen veya getirilen çocuk sayısı 2008 yılında toplamda 62.430 iken 2009 yılında 68.344, 2010 yılında ise 83.393 sayısına ulaşmış ve %29 artış göstermiştir (Börekçi, 2012, s. 36).

Tablo1.1: Güvenlik birimine suça sürüklenme ile gelen veya getirilen çocuk sayısı

Güvenlik birimine getirilen çocuk sayısı suça sürüklenme ile gelen veya

	2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
Toplam	**115 439**	**117 486**	**118 245**	**108 675**	**107 984**
Erkek	102 350	102 493	101 097	91 699	92 849
Kadın	13 089	14 993	17 148	16 976	15 135

Kaynak: TÜİK, Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2017

2017 TÜİK güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistiklerine göre 2013–2015 yılları arasında suçlu oranlarında artış olurken; 2016 yılında toplam çocuk suçlu sayısı 118,245'ten, 108,675'e düştüğü görülmektedir. 2017 yılında ise bu rakam 107,984'e kadar düşerek bir önceki yıldan binde 6 oranında azalma olmuştur. Tabloya genel olarak bakıldığında erkek çocuk suçlu sayısının kız çocuk suçlu sayısına oranla her yıl daha fazla olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda 2006 yılında Ankara Ticaret Odası'nın (ATO), Emniyet Genel Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü ve Tevkif ve Cezaevleri Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanarak hazırladığı 'Çocuk Suçlular' raporuna göre ilk sırayı mala karşı işlenen suçlarda hırsızlık yer almaktadır. Rapora göre her 100 şüpheliden 12'si kız olmak üzere 25 çocuk, bu çocuklardan da % 80'i hırsızlıkla suçlanıyor. Rapora göre, resmi kurum ve kuruluşlardan yapılan tüm hırsızlıkların yüzde 48'inde, yankesiciliğin yüzde 42'sinde, kapkaçlığın yüzde 40'ında, arabadan hırsızlığın yüzde 34'ünde, işyerinden hırssızlığın yüzde 33'ünde, evden hırsızlığın yüzde 30'unda çocuk şüpheliler bulunmaktadır. Kız çocuklarının en çok işledikleri suç ise yankesicilik olarak belirlenmiştir. Şüpheli her 100 kız çocuğundan 43'ü yankesicilikle suçlanmaktadır. Şahsa karşı işlenen suçlarda ise % 58 ile kasten yaralama, ihmal, kazaen ve darp suçları gelmektedir. % 51 ile darp suçu ilk sırada yer alırken, ikinci sırada % 46 ile kasten yaralama olduğu görülmektedir. EGM'nin verilerine göre her 100 çocuktan 20'si intihar girişiminde bulunmaktadır ve bunların % 77'sinin kız çocukları olduğu belirlenmiştir (Hürriyet, 2006).

Tablo1.2: Eğitim durumuna göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU				
CEZA İNFAZ KURUMUNA GİREN HÜKÜMLÜ İSTATİSTİKLERİ VERİ TABANI				
Eğitim durumuna göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler				
2008	**Erkek**	**Kadın**	**Toplam**	
Okuma yazma bilmeyen	1.742	395	**2.137**	
Okuryazar olup bir okul bitirmeyen	1.659	136	**1.795**	
İlkokul	41.486	1.197	**42.683**	
İlköğretim	8.132	171	**8.303**	
Ortaokul ve dengi meslek okulu	7.883	195	**8.078**	
Lise ve dengi meslek okulu	10.617	432	**11.049**	
Yükseköğretim	2.414	148	**2.562**	
Toplam	**73.933**	**2.674**	**76.607**	

Kaynak: https://biruni.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul

TÜİK verilerine göre, Türkiye'de 2008 yılında suça itilmiş çocukların eğitim durumu incelendiğinde bu çocuklardan ilkokul mezunu olup 42.683 çocuğun her hangi bir nedenden suç işlediği görülmektedir. İlköğretim ve ortaokul seviyesinde olan çocuklarda bu sayı düşmekte olup, tablo2'de de göreceğimiz gibi lise dengi meslek okullarında suç oranlarında tekrar bir artış olmaktadır. Lise ve denginde 11.049'a kadar ulaşmakta olan suçlu çocuk sayısı, yükseköğretime geçişte 2.562 sayılarına kadar düştüğünü görmekteyiz.

Türkiye'de suça itilmiş çocuklarda okuma yazma bilmeme oranı önceki dönemlerde fazla olmakla beraber 2010 yılında bu oran % 2 seviyelerine düşmüştür. Bununla birlikte lise ve dengi meslek okulu örgencisi, mezunu ve terk suçlu sayısı % 5 oranında artış göstermiştir. Yükseköğretim örgencisi ve yükseköğretim terk suçlu sayısı ise 2010 yılında % 96 gibi yüksek bir oranla azalış göstermiştir (Börekçi, 2012, s. 38). Bu verilerden hareketle eğitim seviyesi ile suç işleme arasında doğru bir orantı olduğunu söylememiz mümkün olmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan çocuklarda suç işleme oranı azalış göstermektedir.

Türkiye azgelişmişlik konumundan gelişmiş bir ülke olma noktasına hızlı bir değişim yaşamaktadır. Bu değişme daha çok sosyo-ekonomik, sanayileşme ve kentleşme alanlarında olmaktadır. Türkiye'deki bu hızlı değişimden olumlu ve olumsuz sonuçlar yaşanırken, suçluluk oranında görülen artışta aynı oranda göze çarpmaktadır (Yavuzer, 1990, s. 53).

Kentleşme hızının yoğun olduğu illerde suçlu çocuk oranı da aynı şekil artış göstermektedir. Kırsal kesimlerde ise bu oran kentleşme ve sanayileşmiş illere göre daha düşüktür. Türkiye'de 2008 yılında suça itilmiş çocukların %89'u şehirde ikametgâh ederken 2010 yılında % 95 oranına yükselmiştir. Aynı zamanda bu yıllar arasında köyden kente göç etme % 5 oranında artış göstermesi, göç ile suç arasında da bir bağlantı olduğunu göstermektedir (Börekçi, 2012, s. 38).

Türkiye'de Ege ve Akdeniz bölgesinde çocuk suçlu bazında ilk sıralarda yer almaktadır. İstanbul, İzmir, Adana ve Mersin ise il bazında çocuk suçlu sayısının fazla olduğu yerler olarak bilinmektedir (Börekçi, 2012, s.39).

BÖLÜM 2
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanını Metodolojisi

Bir çalışmanın başlangıcı, araştırma projesinin en önemli kısmıdır (Creswell, 2016, s. 129). Araştırmaya başlamadan önce, o araştırmanın konusu, araştırmanın amacı, önemi, problemleri, terim ve kavramlarının bilinmesi araştırmanın ilerlemesi açısından önemli olmaktadır. Bununla birlikte araştırmacının, yapacağı çalışma ile ilgili olarak yukarıda bahsi geçen kavramları planlama aşamasında açık ve net olarak belirlemesi çalışma sürecinde araştırmacıya rehberlik edecektir. Bu nedenle araştırmanın metot kısmı oldukça önem arz etmektedir.

2.1.1. Araştırmanın Konusu

Sosyal bilimlerde yapılacak olan bir çalışmanın konusunun belirlenmesi çalışma için atılacak ilk adımlar arasında yer almaktadır. Konusu belli olan çalışmanın, ilerlemesi daha hızlı olmaktadır. Ele alınan çalışmanın konusu da gün geçtikçe artış gösteren çocuk suçluluğu olgusuna yaşadığı sosyal çevreyi de göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışmaktır. Suçluluk bağlamında çocuğun büyüdüğü ve aynı ortamı soluduğu ‘mahalle’ kavramı büyük yer tutar. Çocukların aileden ve okuldan sonra sosyalleştikleri alan, akranları ile oyun oynadıkları, dünyayı tanımaya çalıştıkları yer olan mahalle/sokaktır. Bu nedenle çocukların suç işleme sebeplerini anlamamıza yardımcı olacak alanlardan biri de çocuğun büyüdüğü mekândır. Bu çalışma Elazığ ili örnekleminde gerçekleşmekte olup, 11–18 yaş arası çocuğu olan aileler ile yapılacak olan görüşmeler sonucunda, çocuk suçluluğu olgusu ele alınacaktır.

2.1.2. Araştırmanın Amacı

Sosyal bilimlerde yapılmakta olan her çalışma belirli bir amaca yönelik olmaktadır. Amaç, bir çalışmanın niyetini ve yol haritasını sunmaktadır. Nitel bir çalışmanın tamamındaki en önemli cümle olan amaç cümlesi açık ve öz bir dille yazılmış olmalıdır (Creswell, 2016, s. 134). Amacın açık ve anlaşılır olması hedefe odaklanmayı daha kolaylaştırmakla birlikte çalışmanın derli toplu olması açısından da önem arz etmektedir. Ele alınmakta olan nitel çalışmanın amacı, Elazığ ilinde bulunan 11–18 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin 'çocuk suçluluğu' olgusuna bakış açısını anlamak ve çocukların suç işlemesine sebebiyet verebilecek olası ihtimalleri incelemektir. Çocuklar doğuştan suçlu doğmadıklarından, suçu öğrenerek işlemektedirler. Bu kapsamda çocuğun ilk eğitim aldığı ve büyüğü yer olan aile önem arz etmektedir. Bu nedenle de çalışma ailenin çocuk suçluluğuna bakış açısını ön plana almakta ve çocuğu suça iten nedenlerde ailenin görüşü dikkate alınmaktadır.

2.1.3. Araştırmanın Problemi

Sosyal Bilimlerde yapılmakta olan her araştırma belirli bir amaca yönelik yapılmaktadır. Problem cümlesi de bu amacı doğrudan yansıtmaktadır. Nitel araştırmalarda problem cümlesinin ana hedef noktası, amacı çalışmada irdelenecek birkaç soru şekline getirerek daraltmaktır. Bu amaçla araştırma problemleri açık uçlu, geliştirilebilir ve aynı zamanda yönsüzdür (Creswell, 2016, s. 138). Bu açıdan bakıldığında ele alınan çalışmanın ana problem cümlesi çocukların suça itilme nedenleridir.

Dünyada ve Türkiye'de çocuğa önem verilmekte ve hakları savunulmaya çalışılmaktadır. Çocukları gelecek kültürümüzün mirası olarak görüyorsak, çocuk suçluluğunun artmasının nedenini nasıl açıklayabiliriz? Bu açıdan bakıldığında ele alınan çalışmanın ana problemi, çocuğun suça sürüklenmesine neden olabilecek olaylar/faktörler anlamaya çalışmaktır.

2.1.3.1. Araştırmanın Alt Problemleri

Alt problemler, ana problemin birkaç parçaya bölünmüş şeklidir ve ana problemi daha açık bir şekilde ifade etmemizi kolaylaştırmaktadır (Creswell, 2016, s. 140). Yani alt problemler araştırmanın temel sorununa ulaşılmasında araştırmacıya yardımcı olabilecek soru veya cümleleri ifade etmektedir. Bu nedenle ele alınan çalışmanın ana probleminin yanında bazı alt problemleri bulunmaktadır. Bu alt problemler ise şunlardır:

1- Çocuk suçu nereden öğrenir?

2- Çocuğun suç işlemesinde ailenin teşvik edici bir rolü olabilir mi?

3- Çocuğun suç işlemesi ile yaşadığı yerin bir etkisi var mıdır?

4- Akran grubunda suçlu bulunan çocuğun suç işleme olasılığı daha yüksek midir?

5- Bulunduğu çevreden kendini dışlanmış hisseden çocuk suça yönelir mi?

6- Çocuk suçluluğu ile yoksulluk arasında bir ilişki var mıdır?

7- Göç, çocuk suçluluğunu etkileyen faktörlerden biri midir?

8- Sosyal medya, diziler, dijital oyunlar çocuğun suçu normal davranış olarak algılamasına zemin hazırlıyor mu?

9- Suç işleyen çocukların ortak özellikleri var mıdır?

10- Toplum çocuk suçluluğu konusunda yeterince bilinçli mi ve bu konuda önlem alıyor mu?

2.1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Evren, herhangi bir gözlem alanına obje ya da fertlerin tümüne denir (Kalaycı, 2007, s. 233). Sosyal bilimlerde sahada yapılacak olan her çalışmanın da bir evren seçimine gereksinimi olmaktadır (Başaran, 2018, s. 185). Ele alınan araştırmanın evreni ise, Elazığ ili sınırları içerisinde yer alan mahallerde 11–18 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerdir. Çalışma evreninin Elazığ olarak belirlenmesinin bir takım etkenleri bulunmaktadır. Bu etkenlerden biri Elazığ ilinde çocukların suça sürüklenme rakamlarının yıllar bazında sürekli artma eğilimi göstermesidir. 2008–2012 yılları arasında güvenlik birimine getirilen çocuk sayısı yıllar bazında artmış ve 5 yıl içerisinde % 71 oranında artış göstermiştir (Solak, 2017, s. 92).

Solak'ın (2011) 'Türkiye'nin Suç Haritası: Çocuk Suçluluğu' adlı çalışmasında 2010 yılı itibariyle Elazığ ilinde fail çocuk sayısının 1703 olduğu ve bu sayının ildeki çocuk sayısına (61619 çocuk) oranlandığında, genel çocuk sayısı başına % 2,76 fail çocuk olduğunu belirtmiştir.

Elazığ ili ülke düzeyinde yetişkin suçluluğunda 73. sırada yer almaktadır. Çocuk suçluluğunda ise 44. sırada yer almaktadır (Solak,2017, ss.89-90). Memur şehri olarak nitelendirilen ve küçük bir şehir olan Elazığ'da, çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan fazla olması evrenin Elazığ olarak belirlenmesinde etki eden faktörlerden biri olmuştur.

Araştırma evreninin Elazığ olarak belirlenmesindeki diğer bir etken ise araştırmacının Elazığ'da yaşıyor olması, buradaki sosyal çevre ve mahalleler hakkında bilgi sahibi olması, görüşmelerin yapılacağı kişilere kolay ulaşabilecek olması ve zaman açısından araştırmacıya avantaj sağlayacak olması gibi etkenler, evren seçiminin Elazığ olarak belirlenmesinde güçlü bir rol oynamaktadır.

Örneklem ise bir araştırmacının daha büyük bir kümeden seçtiği ve nüfusa genellediği daha küçük bir örnek olay kümesidir. Sosyal bir araştırmada nicel ve nitel araştırmacılar örneklemeye farklı yaklaşmaktadırlar. Nitel araştırmacılar bir

örneklemin temsil ettiği gücünden çok örneklem veya küçük örnek olayların toplumsal yaşamı nasıl aydınlattığı üzerine odaklanmaktadır (Neuman, 2012, s. 320). Neuman'a (2012) göre örneklemin asıl amacı ise, bir anlayışı/sorunu netleştirebilecek olan yeterince belirli örnek, olay ve eylem toplamaktır.

Nitel araştırmacılar olayları yoğun biçimde incelemek için bir kümeden temsili bir örneklem seçer. Bu seçimde en etkili olan faktör ise seçilen örneklemin araştırma konusu ile ilgili olmasıdır (Neuman. 2012, s. 320). Bu bakımdan yapılan çalışma nitel bir çalışma olduğundan ele alınan örneklem türü amaca yönelik örneklem modelidir. Amaca yönelik örneklem modeli nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan ve araştırmanın amacına dayanarak belirli kriterlere göre uygun olarak seçilmiş örneklem modelidir (Başaran, 2018, s. 187).

Amaca yönelik örneklem modelinin kullanıldığı bu araştırmada Elazığ ili sınırları içerisinde yer alan ve araştırmacı tarafından belirlenen mahalleler seçilmiştir. Ayrıca belirlenen bu mahallelerde ikamet eden ve 11–18 yaş grupları arasında çocuğu olan ebeveynler örneklem çerçevesini oluşturmaktadır. Mahalle seçimleri yapılırken belirli kıstaslar göz önünde bulundurulmuştur. Bu kıstaslar; eğitim seviyeleri, suçluluğun fazla ya da az olması gibi kriterler dikkate alınarak belirlenmiştir.

2.1.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Veri toplama tekniği, belirlenen araştırma problemlerine cevap verebilmek için nitelikli bilgiler toplamayı amaçlayan, birbiri ile ilişkisi olan bir çalışmanın belirli bir basamağı olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2016, s.146). Nitel bir araştırmada birden çok veri toplama tekniği bulunmaktadır. Veri toplama, çalışma ile ilgili iyi bir strateji yürütülmesi, bilgilerin kaydedilmesi için alternatiflerin ayarlanması, verilerin saklanması ve ortaya çıkması muhtemel etik durumların önceden tahmin edilmesi açısından, yapılacak olan çalışma için yol gösterici konumundadır (Creswell, 2016, s.145). Bu nedenle ele alınan çalışmada nitel araştırmalardaki veri toplama tekniklerinden olan görüşme tekniği ve gözlem tekniği bir arada kullanılmıştır. Bu açıdan araştırmada çoklu yöntem kullanımına gidilmiştir.

Görüşme tekniği nitel araştırmalarda en çok kullanılan veri toplama araçlarından biridir. 1970'li yıllardan sonra pek çok sosyal bilim alanında görüşme tekniği, etkili bir veri toplama yöntemi olarak kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 119). Görüşme tekniği, soru yolu ile görüşmecinin cevap almak amacı ile soruları sözlü ve yüz yüze olmak şartı ile örnekleme yönelttiği veri toplama tekniğidir (Kaptan, 1973, s. 241). Bu teknik ilk olarak kolay bir teknik olarak görünse de görüşme tekniği, bireylerin zaman zaman anlaşamadığı, mesajların yanlış alındığı, çok az derinliğin bulunduğu sıradan bir konuşmadan farklıdır ve nitelikli bir görüşmede, günlük iletişim ve etkileşim sürecinde oluşan hatalar yapılamaz (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 119).

Görüşme tekniğinin yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere 3 çeşit türü bulunmaktadır. Bu teknikler görüşme yapılacak konunun içeriğine, görüşülecek kişilere ve incelenecek olguların çeşidine göre araştırmacı tarafından seçilmektedir (Demir, 2009, s. 291). Yarı yapılandırılmış görüşmede amaç, görüşülen kişiden detaylı bilgiler alınmasını sağlamaktır ve bu görüşmelerde sistematik bir yapı çerçevesinde görüşmecinin yorumlarını daha iyi alabilmek amacı ile açık uçlu sorular sorulmaktadır (Demir, 2009, s. 291). Bu açıdan bakıldığında da ele alınan çalışma, görüşülen kişilerden detaylı bir bilgi almayı amaçlamaktadır ve görüşme soruları açık uçlu soru formatında hazırlanmıştır. Görüşme yapılacak olan kişiler çevrelerinden sorulmuş ve etrafında suçlu bulunan ya da bulunmayan şeklinde seçilmiştir. Genellikle suç oranı yüksek mahallelerde yapılan görüşmelerde öğretmenler vasıtası ile katılımcılara ulaşılmıştır.

Nitel veri toplama tekniklerinde en yaygın olarak kullanılan bir diğer teknik ise gözlem tekniğidir. Türk Dil Kurumu bilimsel bir teknik olarak kullanılan gözlem'i, nesnenin, olayın veya gerçeğin niteliklerinin bilinmesi amacıyla, dikkatli ve planlı olarak ele alınıp incelemesi, müşahede veya çeşitli araç gereçlerin yardımı ile olayların sebeplerini bilmek için uygulanan bilimsel bir yöntem olarak tanımlamıştır (Demir, 2009, s. 300).

Gözlem tekniğin en önemli özelliği araştırmacıya, veriyi ilk elden ulaşma imkânı sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 169). Yani bir başka deyişle

araştırmacının verileri bir başkasından değil, doğrudan kendi elde etmesidir. Gözlenilen bireylerin kendi ortamları içerisinde bulunmasıdır. Birçok davranış, ancak bu şekilde gerçeği yansıtmaktadır (Karasar, 2008, s. 157). Çalışmada katılımcıların suç ile olan ilişkileri ya da ailesinde suçlu bireylerin olup olmaması durumu, gerek çocukların öğretmenlerinden gerekse katılımcıları bulmama yardımcı olan kişilerden, öğrenildiğinden katılımcının sorulara verdiği yanıtlar ve kaçamak cevapları gözlemlenilmiştir. Bununla birlikte görüşme yapılan katılımcılar ile çocukları arasındaki ilişki gerek okul ortamında gerekse aile içersinde bulunabilmem esnasında gözlemlenilmiştir.

2.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Sosyal bilimlerde yapılacak olan çalışmalar için düşünülen konu genellikle geniş bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Çalışmanın başarılı bir araştırma projesine dönüşebilmesi için konunun sınırlarının belli olması gerekmektedir (Seyidoğlu, 2003, ss. 53–54).

Sınırlılık araştırmacının üzerinde çalışmak istediği fakat çeşitli nedenlerden çalışamadığı şeylerdir (Karasar, 2008, s. 73). Bu açıdan ele alınan çalışma Elazığ ili sınırları içerisinde bulunan 11–18 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerle yapılacağından, çalışmanın daha sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için bazı sınırlandırmalara gidilmiştir. Bu sınırlamalar şunlardır:

1- Bu çalışma tamamen Elazığ ili sınırları içerisinde 2019-2020 yılları arasında yaşayan kişilerle sınırlıdır. Elde edilen bulgular kesinlikle genelleştirilemez.
2- Çalışma 11–18 yaş arası çocuğu olan aileler ile görüşüleceğinden elde edilen veriler, araştırma kapsamına giren aileler ve benzer aile gruplarına genellenebilir aksi halde elde edilen bulgulardan genelleme yapılamaz.
3- Çalışma çocuk suçluluğu ile alakalı olduğundan, elde edilen bulgulardan Elazığ'ın genel suçluluk profili çıkarılamaz.

2.1.7. Araştırmanın Zorlukları

Şüphesiz her araştırmanın kendine has bir takım zorlukları bulunmaktadır. Ele alınan konunun araştırılma aşamasında geçen tüm sürecinde diğer bütün çalışmalarda olduğu gibi birtakım zorluklar meydana gelmiştir. Çocuk suçluluğunun nedenlerini anlamayı amaçlayan bu çalışma sürecinde planlama, ilk olarak Elazığ Çocuk Eğitimevi'nde bulunan hükümlülerle görüşülerek çocuk suçluluğunun nedenlerini anlamak amaçlanırken, gerek etik gerekse izin sürecinin uzaması ve bir kesinlik oluşmamasından dolayı konunun başlık ve örneklem seçiminde değişikliğe gidilmiştir. Danışman hocam olan sayın Dr. Öğr. Üyesi Hakkı KALAYCI'nın bu süreçteki bilgisi ve sonsuz desteği ile çalışmanın örneklemi 11-18 yaş arası çocuğu olan ebeveynler olarak değiştirilmiş, örnekleme uygun olacak bir şekilde de başlık tercih edilmiştir. Çalışma sürecinde karşılaşılan bir başka zorluk ise 'çocuk' kavramının hassas olmasından dolayı ve Elazığ ili güvenlik birimlerince bu konu hakkında dışarıya her hangi bir bilgi akışı sağlayamamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle çalışmada Elazığ ilinde 2012 den günümüze olan süreçte çocuk suçluluğu hakkında kesin bir veri bulunmamaktadır. Bu açıdan Türkiye İstatistik Kurumundan (TÜİK) elde edilen genel verilerden yararlanarak bu zorluğun üstesinden gelinmiştir.

Yaşanılan bir başka zorluk ise Elazığ merkezli 24.01.2020 tarihinde 6.7 şiddettin de depremin meydana gelmesidir. Depremde binaların yıkılması ile insanlar evlerini terk etmiş ve başka yerlerde yaşamak zorunda kalmıştır. Bu nedenle aileler ile görüşme süreci uzamış ve araştırma esnasında ailelere ulaşmakta sorun yaşanılmıştır. Depremin ardından bütün dünyayı etkisi altına alan 'corona virüs' hastalığı ortaya çıkmıştır. Bu süreçte insanlar evden çıkmamakta ve kimse ile iletişim içerisine girmek istememektedir. Bu nedenle aileler ile iletişime geçmekte zorluk yaşanmıştır. Bu süreçte çalışmanın uzamasına neden olmuştur.

2.2. Araştırma Yapılan İlin Genel Özellikleri

Elazığ ili, Doğu Anadolu'nun güneybatısında yukarı Fırat bölümünde yer almaktadır. Tarihi çok eski dönemlere dayanan Elazığ ili, ilk olarak Harput Kalesi'nin bulunduğu

tepenin eteklerine kurulmuş fakat zamanla nüfusun büyük bir çoğunluğu günümüzde merkez olarak adlandırılan ilin, daha düz alanlarına kaymıştır.

Yüz ölçümü 9.313 kilometrekare olan Elazığ ilinde kilometre başına 64 insan düşmektedir. Her sene nüfusunu artırarak gelişmekte olan Elazığ ili, 2018 yılında 595.638 nüfusuna sahip olarak bir önceki yıla göre % 2.05 oranında artış göstermiştir. 2019 tahmini nüfus verilerine göre ise bu rakamın 597.804 olması beklenmektedir. Nüfus çoğunluğunun çok az farkla kadınların oluşturduğu Elazığ ili 2018 verilerine göre 296.641 erkek nüfusun % 49.80'inin oluştururken, 298.997 kadın, nüfusun % 50.20'sini oluşturduğu tespit edilmiştir (https://www.nufusu.com/il/elazig-nufusu Erişim Tarihi:12.06.2019).

2.2.1. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Yapısı

Elazığ ili ülke çapında en fazla desteğin sağlandığı bölgeler içinde ilk 5 sırada yer almaktadır. Hızla gelişen üniversitesi, ulaşım imkânları, organize sanayi bölge imkânları, doğal güzellikleri, yeraltı kaynakları, genç nüfusu ve coğrafi konum özelliği ile bulunduğu bölgede kendini belli eden bir il konumundadır. İlde tarım, hayvancılık, tekstil, inşaat malzemeleri, madencilik, enerji, turizm ve imalat sanayi sektörleri yatırım fırsatı sunan temel sektörler arasında bulunmaktadır (Solak, 2017, s. 233).

İl özellikle son dönemlerde önemli ölçüde ekonomik ve kültürel kalkınma sürecinden geçmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında ilin girişimcilik kültürünün zayıf olması yer almaktadır. Bunun nedeni ise Elazığ'ın memur şehri olması, ildeki kişilerin risk almayı sevmemeleri, özgüven eksikliği ve keyfine düşkünlük gibi nedenler yer almaktadır. Bu durumda sosyal sermayenin zayıf hatta hiç olmamasına neden olmuştur (Solak, 2017).

2.2.2. Elazığ İlinin Göç Hareketliliği

Elazığ belirli dönemlerde göç hareketliliğini yoğun olarak yaşayan illerden biridir. Bu nedenle ilde alınan göç ile verilen göç arasında hep bir zıtlık oluşmuştur. Elazığ ilinde 1975–1980 yılları arasında Keban Baraj gölünün olması kırsal alanda yaşayan

nüfusu göç etmeye zorunlu kılmıştır. Bununla birlikte ilde olan bir diğer önemli nüfus kaybı ise 1985–1990 yılları arasında, Elazığ ilinin doğusunda bulunan köylerin terör nedeni ile başka şehirlere ve il merkezine göç etmesi olmuştur. Bu sebeple kırsal nüfusun azalmasına ve kırsal alanların boşalmasına neden olmuştur. 1985 yılında 250.094 olan kırsal nüfus, 2007 yılında 151.484 nüfusuna kadar gerilemiş, ilin merkez nüfusu ise 574.304'e kadar yükselmiştir (Solak, 2017, s. 33).

Elazığ ilinde yaz ve kış dönemlerinde de yoğun bir hareketlilik olmaktadır. Kırsal alanda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde yaşanan düşüşün yanında, kırsal alanların nüfusunun azalması sonucu okulların kapatılması veya köylerde okulların bulunmaması, ailelerin şehir merkezine ya da en yakın ilçe merkezlerine göç etmelerini zorunlu kılmıştır. Şehirde ise iş, eğitim, sağlık gibi nedenlerde daha iyi imkânlar çerçevesinde çevre mahalleler arasında bir hareketlilik olmaktadır.

Tablo2.3: Elazığ ilinde dönemlere göre göç hareketi ve hızı (2014-2018)

DÖNEMLER	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2017-2018	595 638	30152	24358	5794	9,8
2016-2017	583 671	20406	22054	-1648	-2,8
2015-2016	578 789	18990	20519	-1529	-2,6
2014-2015	574 304	22170	21699	471	0,8

Kaynak: TÜİK, İllerin Aldığı,Verdiği Göç, Net Göç ve Net Göç Hızı, Genel Nüfus Sayımları- ADNKS

Solak (2017), 2014–2015 verilerine göre Elazığ nüfusunun nüfus taşıma kapasitesi açısından dengede olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Solak (2017), bu dönemde 574 304 nüfuslu Elazığ ilinde net göç alımının sadece 471 kişi olduğunu belirterek, ,Elazığ ilinin ağırlıklı olarak doğal büyüme yolu ile değiştiğini öne sürmüştür. 2014–2018 TÜİK verileri incelendiğinde (Tablo2.3) 2015,2016 ve 2017 yılları arasında ilin aldığı göçten çok verdiği göç sayısının fazla olduğu, net göç hızının -5,4'e kadar düştüğü görülmektedir. Fakat bu rakam 2017–2018 yılları arasında tezat bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. 2017–2018 TÜİK verilerine göre bu dönemde 595 638 nüfuslu Elazığ ilinin net göç alımı 5794 kişi olarak artış göstermektedir.

2.2.3. Elazığ İli Genel Suç Oranları

Elazığ ili genel suç oranlarına bakıldığında yıllar bazında ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Elazığ ilinde en çok işlenen suçların başında, "şahsa karşı suçlar" (öldürme, yaralama, insan ticareti, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, hakaret, özel hayatın gizliliğine karşı suçlar vb.) kategorisinde bulunan suçlar gelmektedir. Bunu ikinci ve üçüncü sırada, "mal varlığına karşı suçlar" (hırsızlık, gasp, malvarlığına karşı suçlar vb.) ve "takibi gerektiren" (kazalar, intihar, kayıp şahıslar, 6136 S.K.M. ve 2521 S.K.M. gibi) suçlar kategorisi izlemektedir (Solak, 2017, s. 82).

2005-2015 yılları arasında en çok artış gösteren suç kategorilerin başında sırasıyla, "bilişim" (%1850), "terör" (%1400), "mali/kaçakçılık" (%555,7) ve "toplumsal ve topluma karşı" (%445) suçları gelmektedir. Bu yıllar arasında ilde organize ve güvenlik suçları düşüşe geçmiştir (Solak, 2017, s. 82).

Elazığ ili yetişkin fail sayısına ilişkin suç sayısı 25.423 olarak belirlemiştir. Bu sayının yetişkin suçluluk açısından Türkiye ortalaması % 8,09'dur. Bu açıdan ele alındığında il yetişkin suçluluğu açısından ülke düzeyinde 73. sırada yer almaktadır. Çocuk suç sayısının ise nüfus oranının % 5,15'i olarak tespit edilmiş ve bu oranın Türkiye çocuk suçluluğu ortalamasının (% 5,07) biraz üzerinde olmasından dolayı iller arasında Elazığ 44. sırada yer almıştır (Solak, 2017, ss. 89–90).

Solak (2017), Türkiye genelinin % 6,41 olduğunu ve Elazığ'ın ise genel ortalamasının % 5,97 olduğunu söyleyerek Elazığ ilinin genel suç haritasında 52. sırada yer aldığını belirtmiştir. Bu da genel olarak bakıldığında Türkiye ortalamasının üzerinde bir orana denk gelmektedir.

BÖLÜM 3
SOSYOLOJİK SUÇ TEORİLERİ

Suç teorileri, 'suç' ile 'suçluluk' kavramlarını açıklamak amacıyla geliştirilmiş teorilerdir. Bu teorilerin genel merkezinde ise bütün yönleri ile kişi ve sosyal çevre yer almaktadır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 129). Bu teoriler suçun yapısal unsurlarını ortaya çıkarmaya, açıklığa kavuşturmaya, suçun anatomik özelliklerini sergilemeye çalışırken, bütün bunları suç olanı, suç olmayandan ayırmak amacına gitmektedir. Bu amaca hizmet eden suç teorilerinin birçok yararları da ortaya çıkmaktadır. Bu yararların ilki ceza hukuku alanında olmuştur. Ceza hukuku öğretiminde izlenmesi gereken en uygun yol sağlam temellerle oluşturulmuş bir suç teorisi ile açıklanmaktır. Bununla birlikte uygulamada karşılaşılan pek çok ceza hukuku sorunu suç teorisinin verilerinden yararlanılarak açıklığa kavuşturulmuştur (İçel ve diğerleri, 2000, s. 5).

Sosyolojik suç teorileri ise suçlu birey ile normal birey arasındaki farklılıkları ortaya çıkarırken, suçlu davranışın temeline bireyin sosyal çevre tarafından oluşturulmuş özelliklerine bakmaktadır (Kocadaş ve Korkmaz, 2015, ss. 129–130). Bir başka ifade ile sosyolojik suç teorileri suçluluğun temelinin kültür çatışması olduğunu varsayarak hareket ederler ve sosyal, kültürel çevredeki kriminolojiden koşulları incelemektedir. Yani sosyal sınıf, politik, coğrafi ve çevresel koşulların suçluluğu nasıl etkilediğini açıklamaktadır (Nietzel, 1979, s. 51'den aktaran Sokullu/ Akıncı, 2010, s. 160).

1900'lü yılların başlarında bazı bilim adamları suçluluk durumunun sosyolojik yönlerini araştırarak suçun yalnızca kalıtımsal olmadığını, öğrenilebilir davranış olduğunu dolayısıyla çevre ile etkileşim içinde olduğunu açıklamaya çalışmışlardır. Yani suç kavramı da bir eylem olduğundan, açıklamak için hiçbir kuram tam olarak yeterli olamamıştır (İçli, 2007, s. 87).

Sosyolojik suç teorileri, suçu farklı bakış açıları ile inceleyerek açıklamaya çalışmıştır. Sosyolojik yaklaşım suçlu davranışın ortaya çıkmasında yalnızca etkenin bireyin kendisi olmamakla birlikte suçun ortaya çıkmasındaki en büyük etken rol

alan toplumun kendisi olmuştur. Bu nedenle sosyolojik suç teorileri suçu tek yönlü değil karşılıklı etkileşim ile ortaya çıkararak toplumsal yönlerini irdeleyerek incelemiştir (Akpınar, 2018, s. 51). Sokullu- Akıncı (2010), bu konuda sosyolojik teorilerin bireysel farklılıklar üzerinde durmadığını, dış faktörlere ağırlık verildiğini belirtmiştir.

3.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal Yapı Teorileri, sistem özelliklerinden hareketle suç ve sapmayı izah etmektedir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 131). Yapı teorileri düzen, yapı ve suç olgusu arasındaki bağlantıdan yola çıkarak suçu açıklama yoluna gitmektedir.

Yapısalcı teoriler toplumu gözlemleyerek suç olgusunu, kişinin psikolojik ve biyolojik özelliklerine bağdaştırarak sosyal sistemin işleyişine ortak edilmiştir. Bu şekilde ilerleyen sosyal yapı teorileri, suçu bir bakıma toplumsal yapının bit alt kategorisi olarak görür ve suçun, toplumsal yapıdan birebir etkilendiğini ifade eder. Yani, yapısal teoriler toplumsal yapının değişmesi ile suçun da değişeceğini ifade ederek, açıklamaya çalışan teorileridir.

Sosyal yapı teorileri çoğunlukla Durkheim'in fikirlerine dayanmaktadır. Durkheim dayanışma tipinden kaynaklanan sorunların anomik ortam yaratacağını düşünür ve ihtiyaçları karşılanamayan bireyin suç işleme olasılığının da arttığını düşünerek sapma ve suçun temelinin atıldığını söylemektedir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 132).

Yapısalcı teoriler suça sebep olan süreçleri dört farklı teori çerçevesinde değerlendirmektedir. Bunlardan ilki, Durkheim'in anomi teorisi olarak da anılan *Fonksiyonelist Teoridir*, ikincisi, Durkheim'den etkilenen Merton'un geliştirmiş olduğu *Gerilim Teorisidir*, üçüncüsü, Cloward, Ohlin ve Cohen tarafından açıklanan toplumda farklı kültür ve normların birlikte yaşaması ile oluşan *Alt Kültür Teorisidir*, dördüncü ve yapı teorilerinin sonuncusu olan, Chicago okulu olarak da bilinen *Sosyal Ekoloji/ Organizasyonculuk Teorisidir*.

3.1.1. Fonksiyonelist Teori

Durkheim'in suçun 'Fonksiyonelist teorisi' sosyolojik manada ilk suçluluk teorisi olarak kabul edilmektedir ve bu teori yapı teorileri içerinde en çok bilinen suç teorisidir (Burkay, 2008, s. 43). Fonksiyonelist teori farklı sosyal bilimciler tarafından sözlük anlamı normsuzluk ve kuralsızlık olarak bilinen 'anomi' teorisi olarak da adlandırılmaktadır.

Durheim tarafından 19. Yüzyılın sonlarında geliştirilmiş olan teori, döneminde popüler olan patolojik kuramların aksine suçun bütün toplumlarda ve farklı farklı şekillerde görülebileceğini söylemiştir. Fonksiyonelist teoriyi Durkheim'den sonra Merton geliştirmiş ve teoriye göre suçluluğun olmadığı bir toplumun düşünülemez olduğunu ileri sürmüştür (Demiraş, 2001, s. 127).

Durkheim insanların kendilerini kaybetmiş, mutsuz ve kaygılı olarak tanımladıklarını bu nedenle de toplumda sapma olaylarının çok olduğunu düşünmektedir (Giddens, 2013, s. 844). Suçu evrensel bir olgu olarak tanımlayan Durkheim, aynı zamanda toplum kültürünün bir parçası olarak da görmektedir. Fonksiyonel bir yapıda olan suç, toplumda var olan normların parçasıdır ve toplumların değişmesinde etkili olmaktadır. Yani bir toplumdaki suç oranlarının yükselmesi sosyal değişme ihtiyacının göstergesi olmaktadır. Durkheim fonksiyonel olan suçun aynı zamanda disfonksiyonel olduğunu da ileri sürmüştür ve buna delil olarak da; maddi zararları, mala karşı verilen zararları ve sosyal kopmaları sunmuştur (Vito ve Holmes, 1994, s. 161).

Durkheim'e göre suç, işleyen kişiye karşı ceza denilen tepkiye maruz kalma durumudur(Bal, 2014, s. 241). Eğer suç hastalık ise, ceza bunun ilacıdır ve ilaç görevi görebilmesi için cezanın nasıl olması gerektiği noktasında toplanmaktır. Yok, eğer suç hastalık değil ise bu durumda cezanın amacı suçu iyileştirmek olamaz ve asıl işlevi başka yerde aranmalıdır (Durkheim, 2014, s. 101). Bu noktada suçun temelinde ne olduğunu anlamak için de farklı toplum türlerinde görülen bütün değişik suçlarda aynı olan özelliklerin belirlenmesi gerektiğini söylemektedir (Bal, 2014, s. 41).

Durkheim suçun ayırt etmeksizin bütün toplumlarda olduğunu, suç kavramının olmadığı bir toplumun söz konusu dahi olmadığını belirtmiştir. Ona göre suç, kendini farklı biçimlerde sergiler ve her yerde suç ile cezası aynı değildir. Fakat her zaman, her yerde cezalandırma şeklindeki baskıyı kendi üzerine çekecek şekilde hareket eder. Durkheim toplumsal bir hastalık olarak suçu kabul etmenin, aslında hastalığın rastlantısal bir şey olmadığını tam tersine bazı durumlarda canlının temel yapısından kaynaklandığını kabul etmektedir. Suçun var oluşu normal olarak görülürken, suçun anormal davranışlar da sergilediği olmaktadır. Örneğin suçun aşırı bir düzeye ulaşması anormal olduğunun belirtisidir ve hastalıklı bir doğaya sahip olduğunun da göstergesidir (Durkheim, 2014, ss. 94–95).

Durkheim'in normal bir olgu olarak tanımladığı suç kavramı kendine özgü bir canlılık ve açıklıkla çevrelemiş olan kolektif duyguları tehdit eden eylemlere dayandığını ileri sürmüştür. Suç olarak tanımlanan eylemlerin son bulabilmesi için suçun zarar verdiği duygular istisnasız bütün bireylerin bilincinde yer almalı ve farklı düşünceleri engelleyecek güce sahip olmalıdır. Bu durum gerçekleşse dahi suç kavramının tamamen ortadan kalkması olası bir durum değildir. Bu durumda suç sadece görüntü değiştirir. Çünkü kaynağı çürüten nedenler yerini yeni nedenlere bırakacaktır. Bütün bunlara karşın Durkheim suç kavramının toplum için yararlı bir durum olduğunu düşünmektedir. Çünkü suç, kolektif duygulara zarar verirken aynı zamanda da bu duyguların yeni biçimler almasında da rol oynamıştır, her türlü toplumsal yaşamın temel koşullarına bağlıdır ve bağlı olduğu bu koşullar ahlak ile hukukun normal evrimi açısından oldukça önemli konuma sahiptir (Durkheim, 1994).

Durkheim toplum için gerekli olarak gördüğü suç ve sapkınlığın iki önemli işlevi olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki sapkınlığın uyarlayıcı olma özelliğidir. Bunu da toplumda yeni düşünceler ve karşıt durumlar yaratarak yenilikçi olması ile yapmaktadır. İkinci önemli özelliği ise sapkınlığın iyi ve kötü davranışlar arasındaki sınır korumayı destekleyici olmasıdır (Giddens, 2013, s. 845).

Durkheim'in çalışmalarından etkilenen Merton yapı ile kültürel değerlerin uyum göstermek adına nasıl baskılar yaptığının, sapkınlığı zorunlu hale getiren çelişkilerin

ve durumların sosyolojik olarak açıklamasını yapmak istiyordu. Bu amaçla Social Structure and Anomie adlı denemesinde küçük kulübeden saraya çıkışı anlatan Amerikan Rüyasını, yukarıya doğru gidildikçe toplumsal hareketliliğinin yoğun olduğu finansal kazanımları, ekonomik başarıları, kültürel hedefleri, meşru yapısal araçlardan ayırmaktadır (Marshall, 2005, s. 33). Suçun kaynağını Amerikan toplumunun kendisinde arayan (Giddens, 2013, s. 845) Merton'a göre Amerikan değer sistemi başarıya ulaşmayı ki bu başarı evrensel başarıya kadar gitmeyi kendine amaç edinmiştir. Fakat toplumdaki ekonomik kaynaklar ancak ayrıcalıklı gruplara ulaşma olanağı tanımaktaydı. Bu durumda ayrıcalıksız toplumda yoksunluk duygusu oluşmaya başlayacak ve sapkınlık duygusunun zeminleri atılmış olacaktır. Yani sapkınlık araç ile amaçların kesişme noktasında ortaya çıkmaktadır (Marshall, 2005, s. 33).

Merton, Durkheim 'in anomi anlayışından esinlendiği açıklamasında anomiyi toplumsal hedefler ve onları başarmak için var olan araçlar arasındaki tutarsızlıktan meydana gelen bir durum olarak açıklamıştır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 135). Merton suça ilişkin en üst seviyedeki anomi ile en alt düzeydeki gerilim teorileri olarak ünlenen iki parçalı bir model ortaya koymuştur. Cloward ve Ohlin'e göre Merton'un geliştirmeye çalıştığı teori, Durkheim'inkinden farklı ve daha geniş bir perspektif sunmaktadır. Durkheim insanın istek ve ihtiyaçlarının karşılanmadığı takdirde suçun ortaya çıkabileceğini söylerken, Merton suçun yalnızca bu şekilde ortaya çıkmayacağını hedefler ve bu hedeflere giden yol arasındaki bağlantıdan da ortaya çıkacağını söyleyerek Durkheim'in suçu tespitinden daha ileri bir noktaya taşımıştır. Bu doğrultu da Merton'a göre dengeli bir toplum da insanın amaçları ve beklentileri arasında toplum tarafından onaylanan belli bir uyumun olması gerekmektedir. Aksi bir durumda amaçlar ve başarı arasında tutarsız bir durumun olması bir dizi gerginliklerin başlangıcı olabileceğini ileri sürmüştür (Dolu, 2011, s. 304).

Fonksiyonel Teoriyi kısaca özetleyecek olursak; Durkheim'e göre suç olgusu toplumun bir parçasıdır ve yaşamın iyiliği, devamı için gereklidir. Suçun olmadığı bir toplum düşünülemez, suç her toplumda vardır yalnızca şekli ve ceza yöntemleri farklılık göstermektedir. Bu durumda suçu hastalık olarak görmemiz mümkün

değildir. Çünkü suç bireyler için normal bir davranıştır. Toplumda insanların ihtiyaçlarına kayıtsız kalınması ya da bireylerin istek ve arzularını yerine getirememeleri durumunda sapma meydana gelir suç işleme durumu ortaya çıkmış olur.

Merton ise suçu yalnızca tek bir neden ile açıklamakla kalmayıp teoriyi daha ileri bir boyuta taşımıştır. Merton suçu alt düzey ile üst düzey arasında iki tabaka olarak tasarlamış ve alt düzeyin istek ve beklentileri ile üst düzeyin istek ve beklentilerinin farklı olduğunu belirtmiştir. Bu durumda toplumun kendisi suçlu iken alt düzeyde olan ve daha çok başarısızlık ile sınanan kişilerin suç işleme olasılığı daha artmaktadır. Yani Merton suç ve sapkınlığı ekonomik eşitsizliğin bir alt yan ürünü olarak görmektedir.

3.1.2. Gerilim Teorisi

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra kriminoloji de etkili kuramlardan birini oluşturan gerilim teorisi Robert Merton tarafından geliştirilmiştir (Kızmaz, 2006, s. 14). Merton, Durkheim'in anomi kuramını toplumda kabul edilmiş normların toplumsal gerçeklikle çakıştığı durumunda bireyin davranışı üzerindeki gerilime göndermede bulunacak biçimde değiştirmiştir. (Giddens, 2013, s. 845) Aynı zamanda bireylerin kurallara uyma isteği, toplumun normlarını uluslar arası kabul etmelerinden dolayı doğuştan ahlaklı bir kişi olduğu varsayımı ile ortaya çıkmaktadır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 135).

Merton, sosyal yapı ve anomi incelemesinde amacının sapma davranışın sosyo-kültürel kaynaklarının araştırılması için sistematik bir yaklaşım ortaya koymak olduğunu belirtmektedir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 136). Bu nedenle de yükselen ekonomik zenginliğe rağmen suç oranlarının neden arttığının cevabını bulmaya çalışırken aynı zamanda yükselen hedeflerle kalıcı eşitsizliği vurgular ve sapkın davranışın önemli bir bileşeni olarak göreli yoksullaşmaya dikkat çekmektedir (Giddens, 2013, s. 846). Özellikle sosyologlar tarafından kullanılan göreli kavramı, bireyin toplumda bulunan diğer grup üyelerine kıyasla sahip oldukları kaynaklara bir başka deyişle bireylerin yaşam standartlarını gösteren kavram olarak kullanılmıştır.

Göreli yoksulluk kavramı maddi imkânların bireyler üzerinde eşitsiz dağıtılması ve bu eşitsiz paylaşımdan toplumda sorun oluşması anlamına gelmektedir. Bu kavram özelliklede ileri sanayi ülkelerinde ki yoksulluk kavramı incelenirken sıklıkla kullanılmaktadır (Marshall, 1999, s. 825).

Bu teorisinde Merton, insanların sapmasına ne sebep olur gibi zor probleme cevap bulmak için uğraşır ve soruya cevap olarak da kuvvetli baskının bireylerin yanlış davranışlarda bulunmasına neden olacağı şeklinde bir cevap verir (Korkmaz ve Kocadaş,2015, s. 136).

Suçu kültürel olarak tanımlanmış hedefler ile bireye sunulan hedefler arasındaki dengesizlik olarak tanımlayan (Özbay, 2003, s. 60) Merton, suçu ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir gerçeklik olarak görmez. Ona göre suçun nedeni sosyal yapıda aranmalıdır (Kızmaz, 2006, s. 14). Bir başka deyiş ile Merton suçun biyolojik temelli olduğunu kabul etmez ona göre suçun toplumsal bir boyutu vardır ve suçun temelinde de bu toplumsal boyut ağır basmaktadır. Bu açıdan Merton toplumda problemler olmaması, gerilim ortamının oluşmaması için sınıf farklılıklarının olmaması gerektiğini ve bütün sınıf kökenlerinin bağımsız olarak aynı başarı hedeflerine sahip olması gerektiğini düşünmektedir (Özbay, 2003, s. 60).

Merton geliştirdiği gerilim kuramını, kültürel olarak tanımlanmış hedefler ve bu hedeflere ulaşmak için izlenecek yollar olmak üzere iki koşula bağlamaktadır. Merton da suçu bu iki koşulun uyuşmazlığı üzerinden düşünmektedir. Ona göre bu kuram sınıf ayrımının olduğu toplumlardaki eşitsizliklerden doğan gerilim veya baskıya odaklanmıştır. Gerilim kuramına göre sınıf ayrımının olduğu toplumlarda alt sınıf üyelerinin meşru hedeflere ulaşma imkânı sınırlıdır veya engellenmiştir (Kızmaz,2006, ss. 14–15). Bu nedenle alt sınıf üyeleri, üst sınıftaki imkânlara ulaşabilmek amacı ile meşru olmayan girişimlerde bulunmuşlardır. Bu doğrultu da gerilim, toplumsal olarak kısıtlamanın veya fırsatların kapatılması sonuçlarına dikkat çekmektedir (Kızmaz, 2006, s. 15). Yani Merton teorisinde toplumda oluşan çatışmalar üzerinde durmuş ve bu çalışmalardan problemler oluşturarak ilerlemiştir.

Merton gerilim teorisinde suç ve sapmaya neden olarak Amerikan toplum yapısını görmektedir. Amerika toplum yapısında görülen sınıf ve ırk aykırılıkları, siyahî ırkların haklarının bloke edilmesi, ekonomik olarak zayıf olmaları suç ve sapmanın oluşmasına neden olmaktadır. Teorisinde sınıf ayrılıkları yapan Merton, alt sınıfa mensup olan üyelerin, meşru yoldan haklarını elde edememesi bu nedenle de gayri resmi yollara başvurduklarını belirtmiştir. Ona göre toplumda yaşayan insanların sınıf ayrılığı gözetmeksizin hedeflerine ulaşmada eşit imkânlara sahip olmaları gerekmektedir. Ancak böylesi bir durumda toplumu iyi düzenlenmiş bir toplum olarak görebilmektedir. Ne yazık ki böyle bir toplum yapısının olmamasından alt tabakaya mensup olan bireyler üst tabakaya çıkabilmek için illegal yollara başvurduklarını dile getiren Merton, suçu sosyal yapı fenomeni olarak görmektedir (Merton, 1968'den aktaran Akpınar, 2018, ss. 55–56).

Merton gerilim kuramını ekonomik ve kültürel açıdan zayıf noktada olan bireyler üzerinde çalışarak incelemiştir. Bu nedenle kuram suçluluğu üst tabakaya özgü olmaktan çok alt tabakaya mensup olan bireyler üzerinde anlatma eğilimindedir. Çünkü alt tabakaya mensup kişilerin birçok hakları kısıtlanmış ve ekonomik olarak zayıf olduklarından gayri meşru yollardan haklarını elde etmeye çalışmışlardır. Bu durumda suç oranlarının en çok alt tabakaya mensup bireylerde görüldüğünü göstermektedir (Kızmaz, 2006, ss. 15–16).

Tablo3.4: Merton'un uyum modelleri

	Kültürel Hedefler	Kurumsal Yollar ve Araçlar
1-Uyumluluk	+	+
2- Yenilikçilik	+	-
3- Şekilcilik	-	+
4- Geri Çekilme	-	-
5- İsyankârlık	+/-	+/-

(+) işareti kabul, (-) işareti ise red anlamına gelmektedir.
(+/-) işareti ise mevcut durumu reddedip yenisini getirme isteği anlamına gelmektedir.

Kaynak: (Merton, 1938, s. 676)

Merton toplumun olası gerilimlere karşı beş muhtemel tepki oluşturacağını belirlemiştir. Bunlar kültürel hedefler ve kurumsal normlar arasında ki uyumsuzluk sonucu, kişinin hedef ve normları kabullenme ile reddetme ihtimallerini değerlendirerek bu beş uyum modeli çerçevesinde hareket edeceklerini dile getirmiştir. Tablo4'de de gösterildiği gibi '+' işareti ile kabul, '-' işareti ile red ve '+/-' işareti ile de mevcut durumun reddedilecek yeni hedeflerin ve kuralların benimsenmesi ima edilmektedir (Merton, 1938, s.676).

3.1.2.1.Uyumluluk

Uyumluluk modeli içerisinde yer alan kişiler kültürel hedefler ve kurumsal yollar ve araçları kabul eden bireylerlerdir. Nüfus çoğunluğunun uyum gösterdiği bu model aynı zamanda en yaygın model olmaktadır. Birey başarıya ulaşsın ya da ulaşmasın, genel olarak benimsenmiş değerleri ve bu değerleri gerçekleştirebilmek için kullanılabilecek geleneksel araçları kabul etmektedir (Giddens, 2013, s. 845). Yani bireyler, kültürün tanımladığı hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için sunduğu meşru yolları kabul etmektedirler (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 138).

3.1.2.2. Yenilikçilik

Yenilikçilik modeli içerisinde yer alan bireyler kültürel hedefleri kabul etmiş fakat kurumsal yollar ve araçları kabul etmemiş olan kişilerdir. Hedeflerine ulaşmak için kullanmaları gereken araçların uygun olmadığı ve yetersiz olduğu düşüncesi ile kabul etmezler. Bu nedenle yenilikçilik modeli içerisinde yer alan kişiler yeni arayışlar içerisine girerler. Bu arayışlar da toplum tarafından bilinmediğinden sapma davranışlara yol açmış olur (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 138). Bir başka deyişle bu model içerisinde yer alan bireyler toplum tarafından onaylanan değerlere kabul edip bu değerleri kullanmak için yasadışı yollara başvuru yaparak kurumsal yolları kabul etmemiş olan bireylerdir. Yasadışı işler ile servet sahibi olan bireyler bu modele uygun bir örnek olmaktadır (Giddens, 2013, s. 845).

3.1.2.3. Şekilcilik

Şekilcilik modelinde bireyler daha önceki yenilikçilik ve uyumluluk modelinin aksine kültürel hedefleri kabul etmezler, kurumsallaşmış araçları kabul ederler. Bu modelde kişi önceden inandığı amaçları kabul etmez, kurumsal değerlere uyum gösterir (Burkay, 2008, s. 45). Şekilcilik modelinin üyeleri toplumun beklentilerine şekil olarak cevap vermeye çalışırlarsa şekilci davranmış olurlar. Merton araçlara bağlı kalmaya devam ettikleri için bu model üyelerini adetçi olarak tanımlamaktadır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 139).

3.1.2.4. Geri Çekilme

Geri çekilme modeli hem kültürel hedefleri hem de kurumsal yol ve araçları kabul etmeyen bir modeldir. Bu model içerisinde yer alan bireyler rekabetçi bakış açısını tamamı ile yitirmiş kişilerdir. Bu nedenle hem baskın değerleri hem de bunlara ulaşmak için kullanılacak araçları yok saymaktadırlar (Giddens, 2013, s. 846). Merton topluma karşı iyi ya da kötü hiçbir tavrı olmayan bu model üyelerini bozguncu, boş vermişlik ve teslimiyetçi olarak tanımlamaktadır. Merton'a göre bu tipler (retreatist) süreç sonunda alkol ve uyuşturucuya yönelen bağımlı tipler haline gelmesi söz konusu olabilir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 139).

3.1.2.5. İsyankârcılık

Bu model içerisinde yer alan grup üyeleri geri çekilme modeli gibi hem kültürel hedefleri hem de kurumsal araçları kabul etmezler fakat geri çekilme modelinden farklı olarak İsyankârcı model üyeleri reddettiği mevcut durumu yıkıp yerine yenisini getirme isteği duymaktadır. Bulundukları topluma karşı sorumluluk duyan isyankârcılar sorumluluk gereği olarak yeni arayışlar içerisine girmişlerdir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s.139). Köktenci politik gruplar bu modele örnek olarak gösterilebilmektedir (Giddens, 2013, s. 846).

Yani geliştirmiş olduğu gerilim teorisinde, suçun temelinin topluma dayandığını düşünen Merton, toplumda oluşan sınıf farklılıklarının olması ve bu durumun toplumda gerilimlerin artmasına, alt tabakaya mensup üyelerin haklarını meşru yollardan elde edememesi ve bu nedenle üst tabakaya yükselebilmek için meşru olmayan yollara sapmasına bu durumunda toplumda sapmaya neden olduğunu belirtmektedir.

3.1.3. Alt Kültür Teorisi

İnsanlar yaratılış ve değer yargılarının bir gereği olarak aynı şekilde tepki vermez, benzer durumlara farklı şekilde tepkiler gösterirler. Bu açıdan bakıldığında kültürün iki anlamı bulunmaktadır. İlki belirli bir tarih ve belirli bir toplumda olan sınırlı bölgedeki değer yargılardır, ikincisi ise yaşama stili, davranış tarzı ve düşünme tarzı gibi hareketlerdir. Oldukça geniş bir alana sahip olan kültür, bu anlamları ile nesilden nesile aktarılıp öğrenilmektedir. (Demirbaş, 2001, s. 130).

Kuşaktan kuşağa aktarılan kültür, zaman zaman toplumda düzensizliğe yol açmaktadır. Thorsten Sellin (1938) bu konuda teori geliştirmiş ve kültür çatışması teorisini ortaya çıkarmıştır. Bu teori farklı kültürel değer ve davranış normları arasındaki çatışmanın sonucu olarak açıklama yapar ve özelliklede etnik azınlık yani yabancı ve göçmenler arasında değerlendirilir. Sellin her insanın belli bir kültür içerisinde doğduğu ve belli davranış kurallarını öğrendiği noktasında hareket etmekle birlikte göçmenler ile yerli halkın ideal değer sistemlerinin farklılığına

dayandırmaktadır. Çünkü göçmenlerin, yabancı işçilerin, mültecilerin genel olarak toplum ile kaynaşamamış alt gruplar olduğunu belirtmiştir. Alt kültür ve hâkim olan kültür arasındaki uyumsuzluk alt kültürün kendisini ifade etme açısından normatif dayanışmaya yol açar. Alt kültür teorisi, toplumun farklı kültürlerin birleşmesinden oluştuğunu ileri sürer ve teoriyi farklı halklar için farklı değerler olarak özetlemektedir (Korkmaz ve Kocadaş,2015, ss. 143–144).

20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan alt kültür teorisi daha çok çocuk suçluluğu üzerine yoğunlaşmıştır. Albert Cohen, Cloward ve Ohlin tarafından geliştirilen alt kültür teorisi, gerilim teorisi gibi suçluluğun daha çok alt tabakaya mensup olan üyeler tarafından işlendiğini varsaymaktadır.

Alt kültür teorisi Chicago okulunun çalışmaları ve Merton'un gerilim teorisinden esinlenerek ortaya çıkmıştır ve ana temasını şehir, alt sınıf, erkek çete suçluluğu gibi konular oluşturmaktadır (Kızmaz, 2002, s. 57).

Suçlu alt kültür kuramcıları Albert Cohen, Richard Cloward ve Lloyd Ohlin yaptıkları çalışmalar sonucunda suç ve suçluların toplumsal olgular olduğunu ve neden-sonuç ilişkileri tarafından belirlendiğini açıklamışlardır. Onlara göre suç işleyenler suç işlemeyenlerden farklı olan toplumsal aktörlerdir ve bu nedenle sosyologlar bu farklılıkların nedenlerini araştırmalıdırlar (Bilton ve diğerleri, 2009, s. 386).

Alt kültür teorisi, suç ve suçluluk faktörlerinin kişinin biyolojik ya da psikolojik yapılarında anormal veya farklı olan bireylerde yattığı fikrini reddetmektedir. Teoriye göre suçlular, duygu, düşünceler, elverişsiz toplum çevreleri ve deneyimleri ile şekillenmiş normal toplum aktörleridir. Kısacası alt kültür teorisi, suçun toplumun doğru ve düzenli işleyememesinden kaynaklandığını düşünmektedir (Bilton ve diğerleri, 2009, s. 386). Teori, metropol şehirlerin kenar mahallelerinde oluşan kültür, çete suçluluğu/organize suçluluk için elverişli bir ortam yarattığını düşünmektedir ve arkadaşı suç işleyen kişinin suçlu davranış sergilemesi olası ihtimali yükseltmektedir. Alt kültür teorisi genel suçluluk teorisi olmak yerine çeteler tarafından işlenen suça odaklanmaktadır ve teorinin kuramcılarından biri olan Cohen,

A.B.D suç çetelerinin Amerika toplumunun sınıf yapısından dolayı olduğunu savunmaktadır (T.Yücel, 2004, s. 51).

Albert Cohen'in 'Delinquent Boys(1955)' adlı kitabında yayımladığı alt kültür teorisi, alt sınıf gençlerinin orta ve üst sınıf ABD kültürünün normlarına ve değerlerine karşı gerçekleştirdiği bir protesto olarak tanımlamaktadır. Çünkü sosyal koşullar alt sınıf üyelerini meşru bir şekilde başarıya ulaşmalarını engellediğinden alt sınıf üyeleri tarafından çıkan Cohen'in hayal kırıklığından oluşan bir alt kültür teorisini ortaya çıkarıyor. Sonuç olarak da alt sınıfa mensup olan üyelerin birçoğu çetelere katılmış olmakta ve faydacı olmayan, negatif davranışlar sergilemektedirler (Siegel, 2001, s. 210).

Alt kültürü egemen olan kültüre karşıt olarak tanımlayan Cohen, bu kültürün büyük şehirlerin slum (gecekondu gibi) alanlarında ortaya çıktığını çoğunlukla sınıf farklılıklarından, ailenin durumundan ve okul standartlarından kaynaklandığını dile getirmiştir. Ona göre ailenin toplumdaki statüsü çocukların hayatı boyunca karşılaşacağı problemleri belirlemektedir. Cohen ayrıca suç kültür teorisinin işçi ve orta sınıfa mensup aileler arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak ortaya çıktığını ileri sürmüştür (Kızmaz, 2002, s. 57).

A. Cohen, Merton'un dediği gibi suçu bireyin yalnızca kültürel hedeflere sahip olamayışından görmemiş, aynı zamanda kişinin orta sınıfa mensup olan üyelerin olduğu statüden mahrum kalışlarında da görmüştür. Yani bireyin para ve şehvetten başka toplum için statü kazanmak, saygın olmak için de çaba sarf ettiğini düşünmektedir. Cohen bu açıdan statüyü iki şeyin belirlediğini ifade etmiştir. Bunlardan ilki, ekonomik ve sosyal güç, ikincisi ise okul ortamıdır. Cohen, ekonomik kısıtlamaların bireyin sosyal statüyü belirlemede en belirgin etken olduğunu ve bu nedenle de alt tabakaya mensup ailelerin çocukları ile orta tabakaya mensup ailelerin çocuklarının kıyaslanmalarında yeterli olmadığını belirtmiştir (Dolu, 2011, s. 315).

Alt kültür teorisi daha çok kötü olarak adlandırılmış genç çetelerdeki alt tabakaya ait erkekler arasında sapmayı açıklamak için geliştirilen bir teoridir. Gerilim teorisi,

hedeflerine meşru yoldan ulaşamayan alt tabakaya mensup üyelerin meşru olmayan yollara başvurduğunu açıklarken, alt kültür teorisi bireyin ait olduğu suçlu grup değerlerinden suça yöneldiği savunulmaktadır (Kızmaz, 2002, s. 56).

Cohen, alt kültür teorisinde çocukların yaşadıkları gerilim karşısında seçebilecekleri 3 farklı alternatif olduğunu belirtmiştir. Bunlar; sokak çocuğu, kolej çocuğu ve suçlu çocuklardır.

1- Sokak Çocuğu: Alt tabakaya mensup çocukların en çok tercih ettiği davranış şeklidir. Bu çocuklar suça hayatlarında yer vermemişlerdir çünkü bulundukları ortamdan tatminsizlik duymamışlardır. Hâlihazırda olan durumu kabullenme söz konusu olmuştur.

2- Kolej Çocuğu: Kolej çocukları daha çok orta sınıfın kültürüne göre yetiştirilmiş çocuklardır. Bu çocuklar orta sınıf statüsüne ulaşabilmek için çalışmakta ve başarılı olmayı amaçlamaktadırlar. Kolej çocukları İleride çok zengin olamazlar fakat öğretmenlik, memurluk gibi toplumda statü sahibi olabilecekleri işlerde bulunurlar.

3- Suçlu Çocuklar: Orta sınıfın değerlerine göre büyütülmelerine karşın başarılı olamayan çocuk tipidir. Bu çocuklar başarılı olamadıkları için orta sınıfa kin besler ve elde edemedikleri statüyü suç işleyerek kazanmaya çalışırlar. Bu çocuklar kendileri gibi olan çocuklarla bir araya gelerek çete halini alan suçlu alt kültürünü oluştururlar. Böylece kendilerine ait olan saygı ve statüyü elde ettiklerini savunurlar. Halkı korku yolu ile sindirerek, toplumda kendilerine karşı yapılan haksızlığın intikamını aldıklarını düşünürler (Cohen, 1955, ss. 122–131'den aktaran Dolu, 2011, s. 316).

Albert Cohen'in alt kültür teorisini genellikle bir gerilme ya da yapısal teori olarak adlandırılmaktadır. Bu durum tamamen öyle olduğu anlamına gelmemektedir çünkü suçlu alt kültürün kaynağı zorlanma iken, teori alt kültürün oluşturduğu sürece odaklanmaktadır. Bu durumda Cohen gerginlik teorisinden sosyal yapının bir açıklamasını alır ve suçlu alt kültürün nasıl ortaya çıktığını açıklamak için incelemelerde bulunmaktadır (Williams and Mcshane, 1999, s. 116).

Cohen sosyal düzensizlikten kaynaklanan suçların genellikle çocuklar ve gençler arasında çıktığını belirtmiştir. Alt tabakaya mensup olan çocukların daha sinirli bir

yapıya sahip olduğunu belirten Cohen, çocukların suçlu alt kültür ile ilişkisine bakarak suçlu olma ya da olmama durumunun gözlemlenebilir olacağını belirtmiştir. Bu noktada çocukların karşılaştıkları ilk büyük statü sorununun okul çevresinde olduğu tespit edilmiştir. Alt sınıf tabakaya mensup olan çocuklar yalnızca orta tabakaya mensup olan çocuk çocuklarla rekabet etmekle kalmaz aynı zamanda orta sınıf ölçüm çubuğu olarak adlandırılan davranış ve haz alma dereceleri gibi tavırlarından yetişkinler tarafından da değerlendirilirler. Bu rekabetçi ortamda olan alt tabakaya mensup çocuklar hem diğer öğrenciler hem de öğretmenler arasında statü arayışından zemin kaybederler (Williams ve Mcshane, 1999, s. 115).

Okul çağında başlayan bu rekabetçi düzen çocuklarda kendini ispat etme çabalarıyla ve orta sınıfa mensup olma çabalarıyla geçmektedir. Uğraşlarına karşın orta sınıfa mensup olamayan çocuk kendine güven duygusu giden ve toplumsal düzensizlik ve eşitsizlik yüzünden meşru yollardan elde edemediği haklarını, meşru olmayan yollardan elde etmeye çalışır. Bu durum sonucunda çocuk topluma tepki olarak suça meyil eder ve suçluluk alt kültürünü oluşturmuş olur.

Alt kültür teorisinin bir diğer kuramcısı olan Cloward, suçun meşru yolların herkese açık olması ile olduğu kadar gayri meşru yollarında herkese açık olmayışı ile ilgili olduğunu savunmaktadır. Cloward, kişinin suçu öğrenebileceği uygun yapı ve rol modellerinin olması daha sonrada öğrendiği suçu uygulaması için suç fırsatlarının mevcut olması gerektiğini savunmaktadır (Dolu, 2011, ss. 317–319).
Cloward ve Ohlin(1960), suçun farklı koşul ve durumlarda ortaya çıktığını belirterek üç gruba ayırmışlardır.

1. Grup: Şehrin organize suç ve haraç kesme gibi kanuna aykırı fırsat yapılarının olduğu bölgelerde suç alt kültürü ve çeteler oluşmaktadır.
2. Grup: Kanuna aykırı fırsatların olmadığı bölgelerde karşıt görüşte olan çeteler kavga boyutuna gelebilmektedir.
3. Grup: Madde kullanımı üzerine yoğunlaşan alt kültürler suç ya da çatışma alt kültürlerinde bulunabilir (Polat,2009: 48).

Cloward ve Ohlin'e göre toplumda bağımsız olarak yaşayan suçlu alt kültür bulunmaktadır ve bu kişilerden alt kültürün özelliği gereği suçlu faaliyetler olması

beklenmektedir. Cloward ve Ohlin'in farklılaşmış fırsat teorisi olarak geliştirdikleri teorileri, Cohen gibi suçlu alt kültürün daha çok alt sınıfta yaygın olduğunu düşünmektedirler. Onlara göre insanlar istedikleri statü ve ekonomik özgürlüklerinin meşru yollardan elde etmek mümkün olmadığından suç işlemeye yönelirler. Onlara göre ayırıcı fırsat teorinsin temelini, sadece geleneksel fırsatların değil aynı zamanda yasal olmayan fırsatlarında eşit dağıtılmamasından kaynaklandığını düşünmektedirler (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, ss. 149–150). Bu açıdan bakıldığında Cloward ve Ohlin'in gerilim teorisini geliştiren Merton'dan etkilendiğini söyleyebiliriz. Merton da toplumda ekonomik ve kültürel açıdan başarı elde etmek için meşru kaynakların olmadığından insanların suça yöneldiğini düşünmekte idi ve bu noktada Cloward ve Ohlin ile birleşmektedirler. Cloward ve Ohlin'de, Merton'un 5 uyumluluk süreci olarak adlandırdığı yenilikçi uyum modeli gibi insanların başarı elde etmek için yeni yollarla başvurduğunu teorilerinde savunmuşlardır.

3.1.4.Sosyal Ekoloji Teorisi

19. yüzyılın son çeyreğinde Chicago üniversitesinde kurulan sosyoloji bölümü, hem sosyoloji hem de kriminoloji alanında önemli ilerlemeler kat etmişlerdir. Kişiyi ve kenti incelemesi açısından kriminolojiye katkı sağlayan Chicago Okulu, deneysel yöntem uygulayarak çalışmaların daha verimli sonuçlar elde etmesini sağlamışlardır. Bu nedenle araştırmacılar kişileri yaşadıkları ortamda incelemiş, aralarına katılmışlardır. Yaşam öyküsü tekniği ile kişilerin hayatlarını etkileyen, iz bırakan olayların derinlemesine incelenmesi açısından etkili olurken, ekolojik inceleme tekniği ile de sosyal verilerin toplanması ile toplu sayıda insan gruplarının özellikleri belirlenmiştir (Demirbaş, 2001, s. 132).

Chicago kentine aşırı bir nüfus artışının olması toplumsal yaşamı etkilemiş ve umut edinerek gelen kişileri, kötü çalışma koşulları, sağlıksız yerlerde yaşamak gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Bu sorunların gün geçtikçe çoğalması ile suç oranlarında da doğru orantılı bir şekilde artış meydana gelmiştir. Bunun neticesinde de bilim adamları bu durumu araştırmış ve kişileri yaşadıkları çevre içerisinde incelemişlerdir (Demirbaş,2001, s. 137). Bu süreç içerisinde Chicago Okulu çalışmalarını yaparken

iki yöntem uygulamışlardır. İlki; suç istatikleri ve nüfus sayımları gibi resmi sayılardan yararlanmaktır. Böylelikle ekonomik yönden zayıf olan bölgeler belirlenmiş ve yüksek suç oranının bulunduğu bölgeler tespit edilmiştir. Bu şekilde hazırlanan harita ile değişik sonuçlar elde edilmiş ve farklı etnik grupların geçici olarak bu bölgelerde bulunmalarına rağmen kentin böyle yerlerinde suça daha elverişli bir ortamın olduğu tespit edilmiştir. İkinci yöntem ise yaşam öyküsü ve olay inceleme metotlarının kullanılmasıdır. Bu metot ile suçluluğun psiko-sosyal süreci ortaya çıkarılabilmekteydi. Bu nedenle araştırmacılar belirledikleri bölgelerdeki halkın arasına karışarak onlarla birlikte yaşadılar ve böylelikle suçluların kendi çevrelerindeki tutum ve davranışları daha iyi gözlemlenmiştir. Suçlunun içinde yaşadığı çevrede bazı değişiklikler olabiliyor ve bu şekilde *'insan ekolojisi'* kavramı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Chicago okuluna *'Ekolojik Okul'* da denilmektedir. (Demirbaş, 2001, ss. 137–138).

Ekolojik okul aynı zamanda toplumsal kurumların ve insanların sosyal çevre içerisinde dağılışların, toplumda insanlar üzerindeki etkilerini inceleyen ve bunu suç ile bağdaştırmaya çalışan görüş tarzına da denilmektedir (Dönmezer, 1994, s. 72). Ekolojik okulun, özelde konusu olan insan ekolojisi kavramını ilk olarak 1921 yılında Robert Park kullanmış ve kavramı, bireylerin birbirleri ve çevreleri ile olan fiziki ilişkilerini inceleyen bilim dalı olarak adlandırmıştır. Bu bilim dalı ile uğraşan kuramcıların temel ilgi alanı ise fiziksel yaşamın insan yaşamını nasıl şekillendirdiği ve insanların kendi çevrelerini nasıl etkilediğidir (Özkalp, 1993, s. 294'den aktaran Esen, 2008, s. 82).

Sosyal Ekoloji Teorisi, bir başka ifade ile Chicago okulu ve sosyal düzensizlik teorisi olarak da adlandırılan teori, Chicago da oluşan büyük göç hareketleri ve sanayileşme sonucunda, hızlı bir şekilde nüfusun artması ve buna bağlı olarak da ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik sorunların oluşması sonucunda sosyal bilimcilerin bu alana yönelmesi ile ortaya çıkmıştır. İlk olarak Park ve Burgess tarafından çalışmada şehir nüfusunun artması ile meydana gelişmeler, çevre-insan ikilisi bağlamında incelenmiştir. Park ve Burgess tarafından temeli atılan teori daha sonra Shaw ve McKay tarafından geliştirilerek daha ileri noktaya taşınmıştır (Bohm, 1997, s. 72'den aktaran Akpınar, 2018, s. 61).

Chicago okulunda yapılan araştırmalarda en çok dikkat çeken husus suçun yoğun olarak yaşandığı bölgelerde göçmenlerin ve azınlık gruplarının çok yaşadığı bölgelerde olmasıdır. Araştırmalara göre suçun fazla olduğu bölgeler genellikle sosyo-ekonomik yapısı düşük ve kent merkezinin yakında olan mahalleler olarak belirlenmiştir (Akpınar, 2018, s. 62).

Sosyal Ekoloji teorisi suçluluk ile yer arasındaki ilişkiyi ele alması açısından önemli olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında teori, suçluluğu patolojik ve bireysel bir olgu şeklinde değil, işsizlik, fakirlik gibi sosyal problemlerle bağlantılı bir şekilde ele almıştır. Teori aynı zamanda kentteki suç oranlarının kırsal alanlardan daha fazla olduğunu ileri sürmüştür (Kızmaz, 2005, ss. 153–154).

Shaw ve McKay'a göre suç, toplum düzeninin bozulması ile oluşan bir davranış şeklidir. Bu açıdan bakıldığında kent alanı suç işlenilecek yerlerin başı konumundadır. Chicago okulunun uzun yıllar kadar süren çalışmaları sonucunda suçun en çok geçiş sürecindeki bölgelerde oluştuğu tespit edilmiştir (Vito ve Holmes, 1994, s. 141'den aktaran Kızmaz, 2002, s. 51).

> '*Vito ve Holmes, bu teorinin önemli varsayımlarını şu şekilde maddeleştirmişlerdir:*
>
> *1-Görece sabit/değişmeyen (stable) toplumlar, düşük sapkınlık oranına sahiptir.*
> *2-Yüksek suçluluk değerine sahip olan toplumlar, düşük suçluluk oranlarının gözlemlendiği toplumlara kıyasla, toplumsal değer açısından farklılaşmaktadır.*
> *3Yoksul ve yoksun, engellenmiş ve düşük gelirli olan insanların en çok yaşadığı mekânlar/bölgeler, aynı zamanda suç eylemleri açısından da en yüksek oranların gerçekleştiği alanlardır.*
> *4Yüksek suç oranları; aşırı kalabalık, kötü fiziksel çevre, yabancıların ve siyah nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölge gibi unsurlarla ilişkili olmasının yanı sıra, toplumda ki sosyal konumlanma biçimi de sapkınlık oranı ile ilişkilidir (Shaham, 1979; Vedder ve Sommervile,1979).*

5Alt sınıfa mensup bireylerin en çok ikamet ettikleri yerler ile toplumun geneli tarafından genel kabul gören değerlerin çözüldüğü alanlar, suç eylemlerinin meşrulaşmasına yönelik bakış açısının da oluştuğu alanlardır (Schlossman ve Sedlack, 1993: Stark,1987).

6-Amerika'daki suç nedenleri, kendine özgü kültürel yapısıyla bu alanda tektir (Vito ve Holmes,1994, s. 141).' (Kızmaz, 2002, s. 52).

Sonuç olarak Sosyal Ekoloji teorisi, Chicago kentinde artan nüfus artışı ile toplumda ve çevrede meydana gelen değişmeleri konu edinmek amacı ile ortaya atılmış bir teoridir. Bu teori, kentler ve toplumsal çevre kavramları çerçevesinde belirlenmiş ve teoriyi geliştirmişlerdir. 20. yüzyılın ilk yarısına kadar geliştirilmiş teoriler arasında toplumu ve çevreyi bağdaştırarak suçu incelemesi açısından önemli bir yeri olan Sosyal Ekoloji teorisi, Chicago okulunun teorileri ile ortaya çıkmış ve ilk olarak Park ve Burgess konu üzerinde çalışmış fakat sonrasında teoriyi Clifford Show ve Henr McKay'in yapmış olduğu suç ile çevrenin değişimi ile alakalı çalışmaları sonucunda gelişme göstermiştir.

3.2.Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri bireyin davranışını etkileyen ya da etkileyebilecek olan sosyal süreçleri, ilişkileri ve kurumları incelemektedir. Yapı teorileri aksine gençlerin değer ve inançları paylaştığını ve toplumda olabilecek her hangi olumsuz şartların onları suça sürükleyebileceğini savunmuşlardır. Yani yapı teorilerinin aksine bireye yönelmekle birlikte kişinin kurallara uygun davranmalarına ya da suça yönelmelerine sebep olabilecek etkenlere değinmektedir. Süreç teorileri aynı zamanda alt tabakaya mensup olan gençlerin suça sebep olabilecek şartlardan daha çok etkilendiğini belirtmiştir (Kaner 1992'den aktaran Akpınar, 2018, s. 63).

Süreç teorileri, suçluluğu izah ederken suçun toplumsallaşma sürecinde öğrenilmiş bir davranış olacağını kabul etmektedir. Araştırmalarında bireyi sapkın ya da günahsız olarak değerlendirmez, aksine insanın her iki eğilimi de bünyesinde taşıdığını varsayarak inceleme yapmaktadırlar. Teorisyenler, siyaset, eğitim, din ve

ekonomi gibi unsurları göz önünde bulundurarak suç ile ilişkisini açıklamaya çalışmışlardır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 155).

Sosyal süreç teorileri 3 farklı teori çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki akran gruplarının önemine vurgu yaparak suçu açıklamaya çalışan *sosyal öğrenme teorisidir.* İkincisi ise daha çok aileyi dikkate alan, ailenin kişi üzerindeki denetimini konu alarak açıklamaya çalışan *sosyal kontrol teorisir.* Bu iki teoride sosyalleşmeyi açıklaması açısından ortak noktada buluşmuşlardır. Bir diğer süreç teorisi ise *etiketleme* bir diğer adı ile *damgalama* olarak bilinen teoridir.

3.2.1.Sosyal Öğrenme Teorisi

Yapılan psikolojik araştırmalar çerçevesinde insan hareket ve davranışlarının 2 çeşit olduğu belirlenmiştir. Bunlardan ilki, davranışların, dürtülerin, içgüdülerin temelini yani insanın doğuştan meydana gelen karakterini 'biyolojik' yapısı oluşturduğunu söylerken ikincisi, kişinin hareket ve davranışlarını yaşayarak 'öğrenme' sürecine uygun olarak sosyalleşme ile olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenme sürecinde kişinin bebeklikten itibaren başlayan süreçte, başta aile olmak üzere okul ve diğer sosyal ortamlar oldukça büyük rol oynamaktadır. Doğal olarak bakıldığından suç psikolojik ve normal öğrenme sürecinin bir sonucu olarak önümüze çıkmaktadır (Dönmezer, 1994, ss. 344–345).

Sosyal öğrenme teorisi, Hirschi'nin sosyal kontrol teorisinden kısa bir süre önce geliştirilmiş ve sosyal kontrol teorisinden daha yeni aynı zamanda da 1975'ten günümüze kadar popülerliğini koruyan suçu açıklamaya çalışan teorilerin başında gelmektedir (Williams III ve McShane, 1999, s. 215). Bu teori suçun, insan davranışının öğrenme süreci ile gerçekleştiği görüşünü savunmaktadır. Bu noktada birey özünde iyi dahi olsa çevresinde olumsuz davranışlar sergileyen grup ya da grupların bulunması bireyi sapmaya teşvik etmektedir. Birey suçu, içinde bulunduğu toplumun sapma davranışları ile ilgili olan değer ve normların tutum ve yaklaşımlarına sergilemesi ile ortaya çıkmaktadır.

Sosyal öğrenme kuramcıları, suçun, suç faaliyetiyle ilişkili normları, değerleri ve davranışları öğrenmenin bir ürünü olduğunu savunmaktadır. Sosyal öğrenme de suç gerçek teknikleri içerdiği gibi psikolojik yönlerini de ele alıp içermektedir (Siegel, 2001, s. 228).

Birey yaşamı boyunca suç teşkil eden veya etmeyen davranışlarla karşı karşıya gelmektedir ve bu durum da her iki davranışı da öğrenme süreci içerisinde görmektedir. Bu noktada birey iyi olan şeyleri öğrendiği gibi kötü, suç teşkil eden davranışları da öğrenmiş olmaktadır (Dönmezer, 1994, s. 345). Dönmezer (1994), suçu bireyin işlemiş olduğu normal bir fiil olarak görmektedir. Suç, anormal ya da sapık bir davranış olarak görülmemektedir.

Sosyal öğrenme teorisi insanların doğuştan şiddet eğiliminde olmadığını, günlük hayatta öğrendiği diğer davranışları gibi suç davranışının da toplumsal süreç içerisinde öğrenildiğini savunmaktadır. Siegel (1989), suçlu davranışlarının kaynakları arasında bazı etmenlerin olduğu ileri sürülmüştür. Bu etmenler:

1-Aile Kurumu: Şiddet eğilimi fazla olan ailelerde çocuklarının da bu davranışları toplumda sergilemiş olduğu gözlemlenilmiştir. Bu sebeple aile kurumu etki gücünün yoğun olarak yaşandığı bir kurum özelliğindedir.

2-Çevresel Deneyimler: Suç oranı yüksek olan yerlerde ikamet eden bireylerde suç işleme eğilimi daha yüksek olmaktadır. Bu bağlamda alt kültür bölgeleri şiddet eylemlerinin yoğun olarak yaşandığı yerler olarak gösterilebilir.

3- Kitle İletişim Faktörleri: Sosyal ortamlarda şiddet sahnelerinin bulunması bireye kötü örnek olmakta ve bireyin bu sahneleri günlük yaşantısında taklit ettiği ileri sürülmektedir (Siegel, 1989, s. 140'dan aktaran Kızmaz, 2002, ss. 64–65).

Çok sayıda kriminolog çocukların suçluluk sürecinde etkili olan etmenlerin başında ailenin parçalanması, ebeveynlerin suçluluk durumu, aile bireyleri arasında suçlu kişinin olması ve çocukların yetişme koşullarını öne sürmektedir. Aynı zamanda medya da şiddet görüntülerinin fazla olması ve suçlu akran grubu içerisinde fazla

zaman geçirmesi gibi durumlar suçluluğu tetikleyen ve öğrenilen bir yer olduğu ifade edilmiştir (Kızmaz, 2006, s. 24).

Öğrenme teorisinin bilinen en önemli kuramcıları Ronald Akers ve Edwin Sutherland'ın Ayırt Edici Birleşimler Teorisidir. 1966 yılında teorisinin kökenlerini atan Akers, 1970'li yıllarda teorinin gelişimini sağlamıştır. Akers'in öğrenme teorisinde sosyal çevre en önemli takviye kaynağı olarak görülmektedir. Ona göre sapkın davranış öğrenmenin büyük çoğunluğu sosyal etkileşimler sonucu ortaya çıkmaktadır. Davranış tanımlamalarına dikkat çeken Akers, sözel davranış olarak tanımları ifade eder ve diğer davranışların öğrenildiği gibi, suç davranışlarının da öğrenildiğini ifade etmektedir (Williams III ve McShane, 1999, ss. 215–216).

Sosyal öğrenme teorisine 'taklit' boyutunu kazandıran Akers, taklit'in model olarak alınan bireyin özelliklerinden etkilenen bir süreç olduğunu açıklamıştır. Teorisinde Akers, sosyal yapının öğrenme süreci ve davranış üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Ona göre öğrenme ortamındaki farklılıklar bireyin ailesi arkadaş grubu ve okulu; yaş, ırk, cinsiyet, ekonomik sınıf farklılıkları, yaşadıkları bölge ve toplum tarafından oluşturulmaktadır (Polat, 2009, s. 41).

3.2.1.1. Sutherland'ın Ayırt Edici Birleşimler Teorisi (Diferansiyel İlişki Teorisi)

Ayırt edici birleşimler teorisi en önemli sosyal öğrenme teorisi içerisinde olup, Edwin Sutherland tarafından ortaya atılıp, geliştirilmiştir. İlk olarak 1939 yılında Kriminolojin metin ilkelerinde teorisini ortaya koyan Sutherland, son halini 1947 yılında çıkarmıştır (Siegel, 2001, ss. 228–229).

Teorisini ortaya koymasında Chicago okulunda ki araştırmacılar tarafından önerilen suç teorileri, sosyal düzensizlik, sosyal sınıf, döküntü evler, ikamet alanı gibi etmenlerden suçu açıklamaya çalışan Sutherland, bu sayede teorisinin gelişimine de katkı sağlamıştır. Bu bağlamda Sutherland'ın amacı, neden sadece belirli kişilerin, yüksek suç alanlarında yaşayanların, gerçekte suçlular haline geldiğini açıklamak istemiştir. Bu anlamda Sutherland'ın ayırt edici birleşimler teorisi en iyi sosyal süreç teorisi olarak kavramsallaştırılmıştır (Cote, 2002, s. 131).

Sutherland'ın beyaz yakalı suçlar, profesyonel hırsızlık ve istihbarat üzerine yaptığı araştırmalar sonucunda suçun alt tabakadaki insanların yetersizliğinin bir ürünü olduğu fikrine itiraz etmiş ve suçun kişinin ne bireysel özelliklerinden ne de ekonomik pozisyonundan kaynaklanmadığını, bunun yerine her hangi bir kültürde her hangi bir bölünmeyi etkileyebilecek bir öğrenme sürecinin fonksiyonu olduğunu açıklamıştır. Ona göre davranış kazanımı, politik ya da yasal bir süreç değil sosyal bir öğrenme sürecidir (Siegel, 2001, s. 119).

Sutherland, ayırt edici birleşimler teorisini bağlı olduğumuz grup ya da toplulukta görüp öğrendiğimiz süreç olarak açıklamaktadır (Macionis, 2013, s. 224). Ona göre kişinin suç işleme potansiyeli bağlı olduğu grupta bulunan kişilerle arasındaki iletişime ve görüşme sıklığına bağlı olmaktadır. Kişi sapma eğilimi yüksek olan bir grup ile fazla iletişim içerisinde ise kendisi uyumlu birey olsa dahi bir gün sapma eğiliminde olacaktır.

Sutherland teorisini oluşturduğu ilk yıllarda 9 önermeye dayanarak açıklamaktadır. Bu önermeler;

1. Suç öğrenilen bir davranıştır.
2. Suç davranışı kişilerle karşılıklı etkileşim içinde öğrenilir.
3. Suç davranışını öğrenmenin en önemli kısmı samimi bir şekilde kişisel gruplar içerisinde olmaktır.
4. Suç davranışı öğrenildiği takdirde öğrenme 2 türlü oluşur; a) bazen oldukça karmaşık bazen de oldukça basit olan suç işleme türü, b) dürtü, haklı çıkarma ve tutumlarının özel yönünü içermektedir.
5. Dürtülerin ve kişilerin spesifik yönü yasal düzenlemelerin tanımlamalarından olumlu veya olumsuz olarak öğrenilir.
6. Birey hukuk ve yasaların ihlali ile elverişsiz tanımlar üzerine hukuk ve yasaların ihlaline dayalı elverişli tanımlamaların fazla olması sebebi ile suç işler.
7. Ayırıcı birleşimler; frekans, süre, öncelik ve yoğunluğu bakımından değişebilir.

8. Suç davranışı, suçlu veya suç karşıtı derneklerle ilişki içerisinde öğrenme süreci, diğer bütün öğrenme mekanizmalarını içerir.
9. Cezai davranış, genel ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesi olmakla birlikte, cezai olmayan davranış aynı ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesi olduğu için, bu genel ihtiyaçlar ve değerler tarafından açıklanmamaktadır (Sutherland, 1955'den aktaran Cote, 2002, ss. 132–133).

Suç üzerine araştırma yapan sosyologlar suçun nedenini toplum içinde yaşanan kültüre ve iyi-kötü ayırt etmeksizin davranışların nesilden nesile öğrenilerek devam ettiğini iddia etmişlerdir. Edwin Sutherland bu iddiayı destekler nitelikte olarak sapkın davranışların kişilerle kurulan iletişim sonucunda öğrenildiğini savunmaktadır. (Sutherland, 1949'dan aktaran Özkap, 2001, s. 433). Akranlarla olan ilişki sıklığına, önceliğine ve yoğunluğuna göre birey suça meyilli hale gelmektedir (Kızmaz, 2006, s. 23).

Sutherland'ın ayırt edici birleşimler teorisine göre suç birinci dereceden yakınlar ile iletişimde olunan diğer çevre grupları ile olan sosyalleşme süreci içerisinde öğrenilir. Bu teorinin genel görüşüne göre birey suç işler çünkü hukuk ve yasa hakkındaki olumlu görüşlerden çok olumsuz görüşleri duymuş ve öğrenmiştir. Yani birey olumsuz görüşleri olan kişilerle uzun zaman geçirmiş ve sıkça bu görüşleri duymuş ise, yüksek ihtimalle yasalardan sapar ve suç işler (Akers and Sellers, 2009, s. 87'den aktaran Saltık, 2011, s. 10). Sutherland bu kavramın aynı zamanda toplum içinde kötü arkadaş ediniminin bir görüntüsü olduğunu savunmuştur. Ona göre kişi özünde çok iyi olsa dahi karşısında kötü ve sapkın davranışları sergileyen bir arkadaşı varsa sonunda kendiside sapkın davranışı sergilemeye başlayacaktır. Bu yüzden Sutherland'a göre toplumda etik davranışları öğrendiğimiz ve bu davranışları günlük hayatımızda gerçekleştirmemiz normal bir davranış olduğu gibi etik olmayan davranışları da öğrenip, sergilememiz normal bir davranıştır (Sutherland, 1949'dan aktaran Özkap, 2001, s. 433).

Psiko-sosyal bir süreç olan Ayırt edici birleşimler teorisinde suç olarak görülen hareketler ile suç olmayan hareketler çekişme içerisinde olmaktadır. Teoriye ayırt edici denilmesinin en büyük nedeni suçlu kişilerle öğrenilen içerik, ilişki ile suçlu olmayan kişilerden öğrenilen içerik ve ilişkinin farklı olmasıdır. Suçlu davranış

kişilerle kurulan iletişim ortamında ki etkileşim ve fazla birlikte olma durumunda öğrenilmektedir. Bu sebeple bakıldığında teorinin suçlu bireylerle edilen iletişim ile suçlu olmayan bireylerle edinilen iletişimden soyutlamayı ön görmektedir. Buradan ayırt edici fırsatlar teorisinin sosyolojik, kültürel ve dış faktörlere ilişkili olduğunu göstermektedir (Yücel, 2004, s. 48).

Suç oranının yüksek olduğu bir alanda, girişken, aktif ve atletik bir çocuğun, mahalledeki diğer çocuklarla temas etmesi, onlardan suçlu davranışları öğrenmesi ve suçlu olması çok muhtemeldir, aynı mahallede tek başına olan içe dönük ve aktif olmayan çocuk evde kalabilir, mahalledeki diğer çocuklarla tanışmaz ve suçlu olmaz. Başka bir durumda girişken ve aktif çocuk, iyi bir gruba üye olabilir ve suçlu davranışa karışmaz. Kişinin dernekleri sosyal organizasyonunun genel bir bağlamında belirlenir. Çocuk normal bir ailede yetiştirilir; ailenin ikamet yeri büyük ölçüde aile geliri ile belirlenir ve suç oranı birçok açıdan evlerin kira değeri ile ilgilidir. Diğer birçok faktör küçük kişisel grup ilişkilerinin birçoğu da dâhil olmak üzere bu sosyal organizasyona girer (Cote, 2002, s. 133).

3.2.2.Kontrol Teorisi

Sosyal süreç teorileri içerisinde önemli olan bir başka teori ise; açıklamalarında kontrol gücüne sahip olan kurum, kişi veya değerlerin olmaması ya da yetersiz, eksik olması durumunda çocukların suç davranışını gerçekleştirdiğini düşündüğü kontrol teorisidir.

Kontrol teorisi, tüm insanların yasayı ihlal etme potansiyeline sahip olduğunu ve modern toplumun yasadışı faaliyetler için birçok fırsat sunduğunu belirtmektedir. Araba hırsızlığı, uyuşturucu gibi genellikle heyecan verici günlük hazlar, bireyi suça yöneltmektedir. Suçun ilgi çekici, haz veren yönü dikkate alındığında, kontrol teorisi insanların neden toplumun kurallarına uyduğunu sorgulamaktadır (Siegel, 2001, s. 236). Bu noktada kontrol teorisi kuramcıları suçun nedenlerini anlamaya çalışan diğer teorilere eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Onlara göre kuramcılar ‘İnsan neden suç işler?’ sorusuna cevap değil ‘İnsan neden suç işlemez?’ sorusuna cevap aramalıdır (Dolu, 2011, s. 268). Bazı teorisyenler bunun ceza korkusu olduğunu,

yapısal teorisyenler itaatkârlığın meşru fırsatlara erişmede bir işlev olduğunu, öğrenme teorisyenleri yasalara uyan ebeveynler ve akranlarla temas yoluyla edinildiğini açıklarken, kontrol teorisyenleri, davranış ve tutkuların iç ve dış güçler tarafından kontrol edilmesi gerektiğini düşünmektedirler (Siegel, 2001, s. 236). Çünkü bu teoriye göre insan fırsatını bulduğu anda suç işlemeye hazırdır. Bu açıdan bakıldığında kontrol teorisinin, insan doğasının doğuştan suç işlemeye hazır ve elverişli birey olduğunu ileri sürmektedir (Dolu, 2011, s. 268).

Dolu(2011), suç işlemek için her fırsatı değerlendirmeye çalışan insan fıtratının, suç işlemesini engelleyebilecek iç ve dış kontrol mekanizmalarının olduğunu düşünmektedir. Ona göre, bu mekanizmaların zayıflaması ya da ortadan kaldırılması durumunda bireyin suç işleme olasılığı artacak ve uygun bir ortamda suç işleyecektir. Bu noktada teorisyenler, bireye öz kontrol kazandırmak ve dış mekanizmalarını güçlendirerek suç işleme olasılığı azaltabileceklerini düşünmüşlerdir.

Kontrol teorisi, davranışlar ve bu davranışlar ile alakalı kurumsal süreçler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Kızmaz, 2002, s.70). Kişinin suç işleme ihtimalini, geleneksel kurumlara, bireylere ve süreçlere olan bağlılığı ile açıklamaya çalışan kontrol teorisyenlerine göre, birey değer ve normlara bağlı olduğu sürece suç işleme olasılığı da o derece azalacaktır, aksi bir durumda, doğası gereği suç işlemeye yatkın olarak düşünülen bireyin suç işleme ihtimali de artacaktır.

Kişinin suça olan yatkınlığını vurgulayan kontrol teorisyenleri, bütün insanların suç ile ilgili uyarıcıları algılamasına karşın, bazı kişilerin bu uyarıcılara daha fazla direnebileceğini düşünmektedirler (Siegel, 2001, s. 238).

3.2.2.1.Hirschi'nin Sosyal Bağ Teorisi

Kişinin kurallara neden uyduğu, toplumda bulunan herkesin neden sapmış olmadığı sorusuyla araştırmalarına başlayan kontrol teorisyenleri içerisinde en önemli kuramcılarından olan Hirschi, çocuk suçluluğu konusunda kontrol teorisini geliştirmiştir. Teorinin temel kavramını 'bireyin topluma bağı' şeklinde belirtmiştir (İçli, 1993, s. 17).

20. yüzyılın sonlarına doğru kontrol teorisinin en popüler kuramcıları arasında olan Hirschi, diğer teorisyenlerin aksine suçun nedenlerini açıklamaktan çok, kişinin geleneksel değerlere bağlılığı ve uyumu üzerinde durmuştur. Bu bağlamda Hirschi sosyal bağın ne demek olduğunu net bir şekilde izah etmeye çalışmaktadır.

Kişinin toplumla kurduğu bağlara dayanarak teorisini geliştiren Hirschi, bireyin toplumla kurduğu bağlar zayıfladığında ya da koparıldığında toplumun birey üzerine koyduğu sınırlamalarında kalkacağından bireyin yasaları ihlal edebileceğini savunmaktadır (Kaner, 1978, s. 490). Bu açıdan bakıldığında Travis Hirschi'nin suçlu olma ihtimalini bireyin toplum ile olan bağlarının zayıflamasına bağladığı görülmektedir. Ona göre sosyal bağları zayıf olan ya da kopan birey suç işlemekte özgür olacaktır. Bireyin kendisini serbest ve özgür hissetmesi durumunda Hirschi, sorunlu ya da zayıflamış sosyal ilişkileri suçlu bulmaktadır.

Hirschi, diğer teorisyenlerin aksine sapkın davranışların gerçekleşmesi için herhangi bir motivasyon, haz alma ve suçun cezp etmesi gibi dürtülerin oluşması fikrini kabul etmemiştir. O, bireyi kendisi ile ilgili önemli kararları verebilen ve kendisine fayda sağlayacak şekilde hareket etmeye hazır olarak görmektedir. Bu nedenle de toplumun insan davranışları üzerinde bir kısıtlama görevi gördüğünü savunmaktadır (Williams III ve McShane, 1999, s. 194).

Hirschi sosyal bağ teorisini 4 boyuta sahip olarak tanımlamaktadır. Bunlar:

1. Bağlanma: Yaptığı araştırma ve incelemeler sonucunda bağlılık duygusunun kuvvetli bir suç önleyici olduğunu ileri süren Hirschi'ye göre, genç bireyler ailelerine, arkadaşlarına, öğretmenlerine bağlı iseler bu kişilerin suç işleme ihtimalide daha az olacaktır. Yani Hirschi, etrafındaki insanlarla kuvvetli bir bağı olan insanların suçtan da uzak duracağını düşünmektedir.

Toplumda birlikte yaşadığı insanlarla, özellikle de ebeveynlerle, akran çevresi ile kendisi için önem arz eden diğer insanlarla bağlılığı arttıkça çevrenin ve toplumun beklentilerine uygun hareket etmek isteyecek ve yasalara uyma olasılığı daha

artacaktır. Bu durumda kişinin, çocuğun suça meyilli olmaması yüksek bir oranla çevresi ile olan sağlam ve kuvvetli ilişkisine bağlıdır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 178).

Hirschi, gençlerin karşı cins ile ilişkilerinde sevgi bağlılığının olması, genç insanın yanlış eylemlerde bulunmasını engelleyeceğini düşünmektedir. Kontrol teorisyenleri bağlılığı insanın kişiliği ile değil de vicdanlığı ile alakalı olduğunu savunmaktadırlar.

2. Taahhüt: Ortak duygunun karşılığı olarak nitelendirebileceğimiz taahhüt, kişinin yapmış olduğu eylemlerinin toplumun değerlerine uygun olarak gerçekleştirme duygusudur (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 179).

Kişi geleceğini düşünerek zamanını ve enerjisini bu yönde harcarsa ileride başarı elde edecektir. Buna örnek olarak ödevlerini yapması, eğitimine devam etmesi, geleceğini düşünerek birikim yapması ve boş zamanlarını kaliteli bir şekilde değerlendirmesi verilmektedir. Hirschi bu düşünceden yola çıkarak kişinin zamanını geleceğini düşünerek harcaması durumunda kafası yoğun olacağından suç ve sapma gibi eylemlere vakit ayıramayacağını düşünmektedir. Yani bireyin geleceğine yönelik yapacağı etkinlikler aynı zamanda onun risk oluşturabilecek davranışlardan uzak kalmasına da etken olacaktır. Aksi halde bireyde gelişmemiş bir değer taahhüdü oluşursa yanlış eylemlerde bulunma ihtimali de aynı ölçüde artacaktır.

Kızmaz (2002), taahhüt'ün davranışın geleneksel bağlamında konumlanan zaman, enerji ve eylemi içerdiğini düşünmektedir. Bir başka deyişle, sosyal eylemlere eşit katılma durumu bireyleri toplumun etik kurallarına bağlamaktadır. Kişi başarı elde etmek için yasal yolları keşfettikçe uyum olasılığı da artacaktır. Böyle bir değer taahhüdünün olmayışı kişinin suç ve sapma eylemlerine katılmasına teşvik edecektir.

3.Katılım: Kişinin toplumsal değerlere katılması ve görevlerine yerine getirmesi, onun suç ile ilgili davranışlardan alıkoyacak ve bu davranışlara zaman ayıramamasına sebep olacaktır. Bu durumda bireyin okul, aile, akran çevresi ile olan iletişimi onu yasal olmayan davranışlardan uzaklaştıracaktır.

4.İnanç: Hirschi, kişinin toplumun değerlerine, inançlarına ve normlarına bağlılığı arttıkça, suç davranışlarına katılma ihtimalinin de azaldığını düşünmektedir. Kişinin inanmaması ya da inancının zayıf olması toplum tarafından dışlanmasına sebebiyet verebilecektir. İnsanlar toplumda genellikle aynı ahlaki görüşü paylaşır ve başkalarının haklarına saygı gösterirler. Bu nedenle inanç değerleri gelişmiş olan bir birey de yasal yollardan çıkmaz ve suç davranışlarından uzaklaşır.

Hirschi'nin 4 boyutda incelediği sosyal bağ teorisinde, 4 unsurun da ortak noktası olarak, ortak değerler sistemine saygılı olmak demiştir. Bu anlamda düzgün davranış sergilemeye ne kadar çok inanılırsa o kadar çok başarılı olunur. 4 unsurun hepsi birey ve toplum arasında ki bağı etkilemektedir. Tüm bireyler topluma bir miktar saygı gösterdiğinden, suç teorisyenlerin sorusu bağların ne kadar zayıf olduğudur. 4 unsurdan en az biri zayıfladıkça, sapkın davranışa girme özgürlüğü de o derece artacaktır. Bu durumda bağlardan birinin zayıflaması söz konusu olduğunda diğer unsurlarında etkilendiği belirtilmiştir (Williams III ve McShane, 1999, s. 196).

Hirschi, insanların doğası gereği kendi kendine ilgi duyduğu sosyal kontrol varsayımı ile uyumlu olduğunu belirtmiştir ve sınıf, ırk olmak üzere diğer suç teorilerin geleneksel temel kavramlarını reddetmektedir. Bu kavramların işe yaramaz olduğunu savunmuştur. Suçun temelinde bireyin kendini kontrol edememe sorunu olduğunu savunmaktadır. Kişinin öz kontrolünün olması gerektiğini savunan Hirschi, insanların o anın vermiş olduğu hazza kapılarak savunmasız olduklarını varsaymaktadır. Başka bir ifade ile kendilerini dizginleme yeteneklerinin olmayışı olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle de suçluların özel motivasyon, ihtiyaç veya arzuları olmadığını savunmaktadır. Tüm bireyler arzulara ulaşabilir, ona göre asıl sorun kendini kontrol edebilmektedir. Kendini kontrol edemeyen bireyin suç ile uğraşma olasılığı daha yüksektir, fakat kendini kontrol edebilen bireyin suç davranışını sergilemesi daha düşük bir olasılıktır (Williams III ve McShane, 1999, s. 197).

Hirschi, öz-kontrol yeteneğine sahip olan bireyin sadece suç faaliyetini azaltmakla kalmayıp aynı zamanda diğer istenmeyen sosyal davranışları da azaltacağını

düşünmektedir. Ona göre kişinin öz-kontrol yeteneğinin düşük olmasının başlıca noktaları vardır. Bunlar;

1. İnsanlar doğal olarak kendi kendine ilgilenen bir şekilde hareket ederler.
2. Bireyin kendi çıkarlarını ve kendini kontrol etmeyi kısıtlaması açısından sosyalleşme ve eğitim gereklidir.
3. Uygunsuz veya yetersiz çocuk yetiştiren ebeveynler öz-kontrol seviyeleri düşük bireyler yetiştirirler.
4. Düşük öz-kontrol özellikleri, kısa süreli, zevk arayan davranışların yüksek frekanslarına neden olur.
5. Suç çeşitli öz ilgi davranışları arasında yer alır.
6. Kendini kontrol etmeyi öğrenen bireyde suç düşük seviyelere iner (Williams III ve McShane, 1999, s. 198).

Teori, sınıflandırmada kontrol teorisinin bünyesinde bulunsa da uygun davranışı açıklamaya çalıştıkları nedeni ile pozitivist teori içerisinde de bulunabilmektedir. Bu teori aynı zamanda ailenin, okulların, kiliselerin ve yasalara saygılı akranların etkisini artırarak suç davranışlarının tedavi edilmesi gerektiğini ima etmektedir (Williams III ve McShane, 1999, s. 198).

3.2.3.Etiketleme (Damgalama) Teorisi

Suç teorisyenleri içerisinde, doğrudan suçun nedenleri ile değil de, toplumun suç ve suçluya göstermiş olduğu tepkiler üzerine yoğunlaşan etiketleme teorisi, esasında toplumda bulunan birçok kişinin zaman içerisinde birçok suça bulaşmış olduğunu ya da bulaşabilme ihtimali olabileceğini savunmaktadır. Bu teori merkezinde suçlar, nedenleri veya suçlu davranışlar yerine, bu kişilere gösterilen tepkiler ve suçlu damgasını vurarak bireyi yaftalamaları ve kontrol altına almaları yatmaktadır. Dolu (2011), bu açıdan bakıldığında etiketleme teorisinin içeriği bakımından bir suç ya da suçluluk teorisi değil, ‘suçlama teorisi’ olduğunu ileri sürmektedir (Dolu, 2011, ss. 383–384).

Dünya üzerinde bulunan bütün toplumsal gruplar bir takım kurallar koyar ve bu kurallara bazı zaman ve koşullarda uyulması gerektiğini dayatmaya çalışır. Toplumsal kurallar, durumları ve bu durumlara uygun davranışları tanımlayıp bazı davranışların doğru, bazılarının ise yanlış olduğunu ileri sürerek yasak koyarlar. Dayatılan bu kuralları kabul etmeyen ya da herhangi her hangi bir durumda ihlal eden kişi toplum tarafından 'harici' olarak tanımlanır. Harici olarak etiketlenen kişide farklı bakış açısına sahip olarak kendisine dayatılan kuralları kabul etmeyebilir ya da kendisini yargılayanları etkili bulmayabilir. Dolayısıyla bu durumda kuralı ihlal eden kişi kendisini yargılayanların, yani onların ait olduğu grubu harici olarak tanımlayabilir. Bu açıdan bakıldığı takdirde harici, aykırı olma durumu kişiden kişiye topludan topluma değişkenlik göstermektedir (Becker, 2013, s. 23).

20. yüzyılın ortalarında Sembolik Etkileşimcilik akımı iyice popüler olurken, farklı birçok sosyolog da kişinin genetik özelliklerinden ziyade, toplumun insan üzerine düşünce ve eylemleri ile olumlu-olumsuz anlamlar yüklemiş ve toplumsal etiketleme boyutuna gitmişlerdir. Bu etiketlemenin ardından sosyologlar bireyi sapkınlığa iten ve sapkınlığı artıran yaklaşım biçimlerini araştırıp, üzerine bir teori geliştirmeyi amaç edinmişlerdir. Araştırma sonuçlarında Etiketleme (Damgalama) Teorisi olarak günümüze gelen suç teorisinin önde gelen isimlerinden biri de Chicago Howard Becker'dir (Çetin, 2013, ss. 48–49).

Amerikalı sosyolog Howard Becker, etiketleme kuramının oluşumu ve gelişiminde tek önemli kişi olmamakla birlikte, teori düşüncesi de Becker'e ait değildir. Teori daha çok Frank Tonnenbaum ve Edwin Lemert'e ve G.H. Mead, W.I. Thomas ve Charles Cooley gibi sembolik etkileşimcilerin geliştirdikleri düşüncelere dayanmaktadır. Becker daha çok teorinin temel kuramlarını ve etiketleme sürecinin aşamalarını sistematik olarak açıklaması ve açıkladığı düşüncelerini 'Dışarıdakiler' adlı kitabında yayımlayarak popüler olmuştur (Slattery, 2012, s. 214).

Dışarıdakiler (1963), adlı kitabında aslında sapkınlık diye bir şeyin olmadığını ileri süren Becker'e göre, davranış biçimi sadece başkaları öyle tanımladığı ve anlam yüklediği için sapkın hale gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında sapkın davranışın olmadığını, sapkınlığın basitçe diğer toplum üyelerinin onaylamadıkları, normal-dışı

veya suçlu olarak etiketledikleri davranış olarak algılandığı görülmektedir. Suç tamamen kimin yaptığına, ne zaman, nasıl ve kimin önünde yapıldığına bağlıdır. Bu nedenledir ki banyoda çıplak olmamız normal bir davranış olarak algılanırken, banyo dışında bir yerde çıplak olarak dolaşmamız normal-dışı bir davranış olarak algılanmaktadır ve ya partide gülüp, eğlenmek çok normal olarak algılanırken cenaze töreninde gülmek ayıp olarak karşılanmaktadır (Slattery, 2012, s. 216). Günlük yaşantımızda bu ve bunun gibi daha birçok örnek sıralanabilmektedir. Bu nedenle suç ve sapma eylemi koşullarla ilgili kişilerin güdülerine, toplumun özelliklede karar verme merciinde bulunan kişilerin duruma bakış açılarına bağlı olmaktadır.

Sapkınlığı davranışın temelinde bulunan bir nitelik olarak değil de, eylemi yapan kişi ile bu eyleme tepki gösterenler arasında etkileşim içerisinde olmaktır, düşüncesini savunan Becker (Slattery, 2012, s. 216), sapkın eylemleri yaratanların bizzat sosyal gruplar olduğunu ileri sürmüştür. Sosyal grupların bir kısmı, kuralları yapıp belirli kişilere bunları uygularken, onları toplum dışı olarak damgalayıp takdim ederler. Bu durumda sapma, bireyin işlediği eylemin bir vasfı değil, diğer kişilerin bu eylemi yapana uyguladıkları kural ve yaptırımların sonucu olmaktadır. Suçlu kişi ise etiketin yapıştırıldığı kişidir. Yani sapma bizzat kişinin eylemlerinde kendini gösteren bir nitelik değildir (Becker, 1963, s. 9).

Kişinin normal olarak anılmasından, sapkın olarak görülmesi ve etiketlenmesinin birkaç evreden geçtiği görüşüne sahip olan Becker, bu evreleri şu şekilde açıklamıştır:

1.Evre: İlk olarak ‘kamusal’ etiketleme ile başlamaktadır. Mahkemede hüküm giyen ve cezaevine gönderilen suçlu, doktor tarafından teşhis konulan bir alkolik ya da şizofren teşhisi konularak akıl hastanesine yatırılan ‘kaçık’ teyze gibi. Becker, bu evreyi kişinin normal olarak görülürken kamusal alanda bir anda tuhaf veya sapkın bir şekilde davranmaya başlaması ve toplum tarafından bu şekilde tanınmasına yol açan bir süreç olarak tanımlamaktadır.

2.Evre: Becker bu evreyi resmi bir etiket olarak tanımlamaktadır. Uygulandıktan sonra kişinin etiketten sonraki statüsü tamamen silinir yani bir baba, arkadaş veya patron gibi sıfatları tamamen ortadan kalkar. Ailesi tarafından reddedilen evsiz ve alkolik bir baba gibi ya da iş bulamayan veya ev satın alamayan eski suçlu. Bu

evrede insanlar etiketlenmiş kişiye farklı tepkiler verir ve önceki bütün davranışlarını farklı yorumlayıp bu yorumlara göre tavır sergilerler. Topum etiketlenmiş kişiyi sapkın olarak görür ve artık ilişki kurulamaz kişi olarak algılar.
3.Evre: Bu evrede kişi etiketlendiği suça göre davranmaya başlar yani kişi durumu kabullenmiştir. Benlik algılarını yitirmiş olan kişi sapkın etiketine göre yaşayarak duruma göre 'kariyer'ini şekillendirir. Profesyonel bir suçluya dönüşen genç ya da uyuşturucu bağımlısı haline gelen kişi gibi... Bu kişiler bulunduğu toplumdan uzaklaşır ve etiketlendiği sapkın davranışın yaygın olduğu alt kültürü yaşayanlar arasında bir statü elde etmeye çalışır (Slattery, 2012, ss. 216–217).

Dolu (2011), etiketleme teorisinin cezalandırıcı adalet anlayışını sorunlu bularak, ceza adalet sisteminin bireyleri cezalandırırken damgaladığını ve bunun sonucunda kanunlara saygılı olan bireyleri kaybettiğini düşünmektedir. Bununla birlikte toplum tarafından damgalanarak ayrıştırılan birey yasalar önünde de suçlu damgası yemesi ile bu ayrıştırmanın daha artacağını ve kişinin tekrar suç işlemesine sebebiyet verebileceğini öngörmektedir. Bu görüşe destekler nitelikte olarak Becker'ın suç evrelerini göz önünde bulundurulabilir. Becker da etiketlenen kişinin normal olarak anılan toplumdan uzaklaştığını, kendi benliğini kaybettiğini ve daha fazla sapma davranışına meyil gösterdiğini savunmaktadır.

3.3.Sosyal Çatışma Teorileri

Etiketleme teorisinin hemen ardından ortaya çıkan sosyal çatışma teorisi daha çok suçun siyasal boyutu ile ilgilenmiştir. Ceza hukukunun oluşması ve cezanın uygulanış biçimi ile teoriyi açıklamaya çalışan teorisyenler, bu yönleriyle etiketleme teorisi ile bazı ölçülerde benzerlik göstermektedirler. Her iki teoride ceza sisteminden ve bireylere uygulanış şeklinden bahsederken, etiketleme teorisi daha az siyasal boyutu ile ilgilenmiştir. Sosyal çatışma teorisi ise etiketleme teorisinin aksine suç ve sapmayı siyasal bir perspektiften değerlendirmiş, suç ve suçlu davranışlarını toplumda ki eşitsizlikleri göz önünde bulundurarak açıklamaya çalışmıştır.

Toplumun uyumla seçilmiş ve bütünleşmiş bir varlık olduğu görüşünün tam zıttını savunan sosyal çatışma teorisine göre, toplum birbiri ile çatışan birimlerden ve

öğelerden oluşmaktadır. Böyle bir toplumun değişmesi ise ancak bu öğelerin itici gücü ile ortaya çıkmaktadır. Bütünlüğün sağlanması ise zıt güçlerin dengelenmesi sonucunda oluşmaktadır (Kongar, 2017, s. 185). Toplumda güç kendi gereksinimlerini giderecek ve insanların düşüncelerini şekillendirecek bir faktör olarak görülmüştür. Eşit olarak dağıtılmayan güç faktörü ise toplumda çatışma çıkmasına neden olmaktadır.

Sosyoloji de uzun bir geleneğe sahip olan sosyal çatışma teorisi, Marx ve Bonger öncülüğünde gelişmekle beraber sonrasında Ralf Dahrendorf ve George Vold'un çalışmaları ile şekil bulmuştur. Pek çok sosyolojik teoriyi gerçeklerden uzak ütopyalar olarak nitelendiren Dahrendorf'a göre sosyal sistem ütopya gibi bilinen realitenin dışında gerçekleşemez düşüncesine hâkim olmuştur. Çalışmalarında hâkimiyet, etkinlik ve güç için yarışan grupların daha çoğulcu bir çatışma ortamı yaratacağını öngörmektedir. Onun, 'zorunlu olarak koordine edilmiş kurumlar' kavramı sosyal kontrolün yöneten yönetilen ilişkileri tarafından nitelendirilmiş tabakalaşmaya dayanmaktadır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, ss. 182–183).

Marx ve Weber gibi Dahrendorf da sınıf çatışmasını sanayi toplumlarında sosyal değişmenin temel dinamiği olarak tanımlar fakat o Marx 'tan farklı olarak çalışmasını mülkiyete sahip olma ya da olmama üzerine değil güce ve konumlarına katılma ile bu konumlardan dışlanma üzerine kurmuştur. Ona göre, otorite kişilerde değil meşru gücü elinde bulunduranlardadır ve bu gücü elinde bulunduranlar, kişilere güç sağlayıp daha sonrada onlardan kendilerine itaat etmelerini beklerler (Slattery, 2012, s. 182).

Dahrendorf 'un sosyal çatışma teorisine en önemli katkısı, toplumun içinde bulunan öğeler arasındaki ilişkilerin uyumlu olmaktan ziyade daha çok uyumsuz bir nitelikte bulunduğunu belirtmesi olmuştur. Kongar (2017), bu görüşün çatışma yaklaşımının toplum modeline göz atarak daha yakından görüleceğini savunup 4 madde halinde ortaya koymuştur:

1) Her toplumun gündeminde değişme konu olmaktadır, toplumsal değişme için zaman fark etmez ve her yerde görülür.

2) Her toplumda çatışma vardır. Çatışmaya tanık olmamış bir toplum yoktur.
3) Toplumda bulunan her hangi bir öğe, toplumun değişmesine neden olabilir.
4) Her toplumda bir zorlama söz konusudur. Bu çatışmayı benimseyenlere göre, toplum bir organizma değil süreçtir, içinde çatışmaları barındıran bir süreç (Kongar, 2017, s. 193–194).

Sosyal çatışma ve suç arasında ki ilişkiyi ortaya koyan bir diğer yaklaşım ise George Vold tarafından kaleme alınmıştır. Vold, yaklaşımını açıklamak için Simmel'in 'grup çatışması teorisi'ni kullanmıştır. O, toplumun sürekli birbiri ile rekabet eden gruplardan oluştuğunu, daha güçlü olan grupların devletin yasalarını kendi çıkarları doğrultusunda formüle ettiklerini ve çatışmanın da bu yapıların temel unsurlarından birisi olduğu görüşüne sahiptir. Ayrıca ona göre pek çok suç eylemi yönetilen grubun mevcut gücü elinde bulunduran hâkim gruplarına meydan okuması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 184).

Suçun sosyal çatışmanın bir ürünü ve politik ve sosyal eşitsizliğin bir yansıması olduğunu ileri süren ilk kriminolog George Vold, toplumun gruplardan oluştuğunu ve bu grupların çıkarları ya da amaçları birbiri ile çatışması ya da aynı doğrultuda olması durumunda gruplar arasında bir uyuşmazlık başlar. Bu durumda gruplar çıkarlarını gözetirler ve savunmaya her daim hazır bulunurlar. Ayrıca Vold, azınlık gruplarının hukuk önünde kendilerini savunacak her hangi bir gücü elinde bulundurmadıklarından dolayı davranışlarının hukuk önünde genel karşılığı suç olarak tanımlandığını ileri sürmektedir (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 184). Bu durumda meşru gücü elinde bulunduranların kendi menfaatleri doğrultusunda hukuka yön verdikleri düşünüldüğünde Vold'un görüşünün doğru olduğunu söylememiz mümkün olacaktır.

BÖLÜM 4
ÇOCUK SUÇLULUĞUNUN NEDENLERİ

18 yaşını doldurmamış kişilerin suç işlemesi çocuk suçluluğu terimini ortaya çıkarmıştır. Yapılan araştırmalar çocuk suçluluğunun birçok nedene bağlı olduğunu göstermektedir. Bu nedenler biyolojik, psikolojik veya bireysel nedenlerden ortaya çıkan suçluluk gibi aynı zamanda okul, aile, çevre, kitle iletişim araçları, ekonomik ve sosyal faktörler gibi faktörlerden kaynaklı olarak da suç ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde yukarıda bahsi geçen faktörler detaylı olarak incelenerek çocuk suçluluğunun nedenleri araştırılacaktır. Çalışmada bireysel, çevresel ve sosyo-ekonomik nedenler olmak üzere 3 ana başlık altında incelenecektir.

4.1. Bireysel Nedenler

4.1.1. Biyolojik ve Kalıtsal Nedenler

1800'lü yılların başlarından itibaren, suçlu insanlar üzerine yapılan çalışmalarda, biyolojik, antropolojik ve psikolojik girişimler dikkate alınmaktadır. Dr. Gall bu konuda beden yapısı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi sistemleştiren ilk kişidir. Prenolojinin (kafatası bilimi)b kurucularından olan Dr. Gall, kişilik ile ilgili belirli özellik ve işlevlerin beyinde bilirli bir merkezi olduğunu kabul etmiş ve bu varsayımına göre de bütün beynin topografyasını çıkarmıştır. Ona göre beyindeki merkezlerin gelişmiş olması özellik ve fonksiyonların kuvvetli olması ile açıklanmaktadır. Beyin bu merkezlerinin kafatasına da etki yapıp orada bir takım çıkıntı veya girintilere yol açacağını varsaymaktadır. Kafatasındaki çıkıntı, düzlük ve girintilerin incelenmesi ile kişilik özellikleri hakkında fikir sahibi olunacağı belirtilmiştir. Bu açıklamaya göre kafatasının arkasında belirli bir çıkıntı olanların maddi zevklere düşkün; alınlarının yukarı kısmı çıkıntılı olanların ise mal ve mülkiyet arzularının kuvvetli olduğu ileri sürülmüştür (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, ss. 111–112).

Hayatının büyük bir bölümünü akıl hastaları ve mahkûmlar arasında dolaşıp, onların kafatası şekillerini çizerek geçiren Dr. Gall'e göre:

1- Beyin düşüncenin merkezidir.
2- Beynin farklı bölgeleri, değişik davranışları yönlendirir.
3- Beynin daha önemli kısımları nispi olarak daha küçüktür.
4- Kafatası beyin korteksini kaplar ve orantısız öneme göre eş anlamlı çıkıntılar olur (Vito ve Holmes, ..s.99'dan aktaran Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 112).

Kriminolojinin babası olarak tanınan hekim Ezechia Marco Lombroso (1835–1909) suçun genetik aktarımının bir sonucu olduğunu ileri sürmüş ve bireylerin suçlu olarak dünyaya geldiği görüşünü savunmuştur. Ona göre suçlu birey diğer bireylerden farklılık göstermektedir. Geniş alınlı, kalın dişler gibi… Suçlu özellikleri yani epilepsi, alkoliklik, sağırlık gibi dolaylı kalıtım yoluyla oluşmaktadır. O suçun nedeni olarak doğrudan kalıtımı ikincil derecede algılamaktadır. Asli olan suçlu bireylerin davranışlarının tek nedeni olarak genleri görmüştür (Korkmaz ve Kocadaş, 2015, s. 112).

'Doğuştan suçluluk' kavramını ilk olarak ortaya atan Lombroso, çocuk suçluluğunda kalıtımla gelen biyolojik etkenlerin var olduğunu savunmaktadır. Ona göre suçlu çocuk, ailesi, yakın akrabası ya da çok uzak olan büyük dedelerinden geçen kalıtımla topluma ahlak duygularından yoksun olarak gönderilen bireylerdir (http://www.antalyaozelegitim.com/blog/cocuk-gelisimi/cocuk-suclulugu.html, E.T. 31.10.2019).

Doktor olarak mahkûmların kişilikleri üzerinde incelemeler yapan Lombroso, kişilerin birçoğunu gözlemlemiş, huy ve davranışlarını, düşüncelerini, yaşayış ve geçmişlerini araştırmış aynı zamanda cezaevinde ölen mahkûmların cesetleri üzerinde otopsiler yapıp incelemiştir. Bu incelemek sonucunda Lombroso bazı sonuçlara varmıştır. Bu sonuçlar ışığında suçun organizma şartlarının ürünü olduğunu belirtmiş ve bazı insanların suçlu olarak doğduğunu belirtmiştir. 'Doğuştan suçlu' adını verdiği bu suçlular bedenlerinde bulunan gayritabiîlikler, stigmat veya anomiler ile ayrılmaktadır. Bu anomiler bireyleri irade dışı suç işlemeye

yöneltmektedir. Çalışma sonucunda Lombroso bu kişilerin gayri tabiiliklerini fiziki gayritabiîlikler, biyolojik gayritabiîlikler ve bir kısmi psikolojik anomiler olmak üzere 3 gruba ayırmıştır. Bunlar: (Dönmezer, 1994, ss. 85–87).

1. Fiziki Gayritabiîlikler: Lombroso bu grupta yer alan kişiler, bakışları vahşi ve sert, küstah bir gülüş, normalden kısa boy, kafatası küçük, çehresinde iki yanın birbirine benzemesi hali olmayan, alnı dar, kaş altındaki kemikleri ileri çıkık, gözleri çukur ve eğri, çehresi uzun, geniş, çene ve yanak kemikleri büyük, çene kemiğinde maymuna benzer şekilde fazlalıklar olması, kulakları kemerli, saçları bodur, sakal çok az ve kolları fazla uzun şeklinde tanımlamıştır.
2. Biyolojik Gayritabiîlikler: Bu grup üyeleri tat alma ve acı duymayı sağlayan duygulardaki anomalilerden ve bedenin çeşitli organlarının fonksiyon anomalilerden ibaret olduğunu savunmaktadır. Ona göre tat alma ve acı duymaya ilişkin hassasiyet suçlu bireylerde normal insanlara göre daha azdır ve bunların bedenlerinin çeşitli kısımlarına yaptıkları dövmeler bulunmaktadır. Normal bireylerinin duygularının sağ tarafta bulunmasına karşın, suçlu bireylerde sol taraflarındaki hassasiyet ve duygu yoğunluğu daha fazla olduğunu ileri sürmektedir. Görme duyguları anormal olan bu bireylerde daltonizm gibi arızalar bulunmaktadır. Bu bireyler çoğunlukla sol taraflarını hareket ettirirler ve sol elleri ile iş görürler. Bu grupta yer alan bireylerde aynı zamanda oluşma bozuklukları da meydana gelmektedir. Kadınlaşma, erkekleşme gibi. Bazı durumlarda ise çocuklaşma, vaktinden önce ihtiyarlama olabilmektedir.
3. Psikolojik Anomiler: Bu grupta bulunan kişilerde daha çok ahlaki duyguların yokluğu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu kişilerde duygu yoktur. Bencillerdir ve en kötü duyguları taşırlar. Ahlaki duygusuzluk hepsinde mutlak değildir. Aksine sınırlıdır ve belirli suç türlerine göredir, böyle kişiler intikam almaktan, adam öldürmekten çekinmezken hırsızlıktan çekinebilirler.

Kalıtsal belirtileri bulunan suçlu ailelerle çalışma yapan Burt ise çalışmasında suçluluğa yönelten bir etken olarak karakteristik özellikleri incelemiş ve bunları 4 gruba ayırmıştır.

1. Grup: Epilepsi (sara), tüberküloz, romatizma, hipertiroid gibi vakalardan oluşan fizyolojik koşullardır. Bu koşullarla suçluluk arasında ilişki arandığı takdirde 100 suçlu akraba arasından 53 gibi yüksek bir rakama ulaşılmıştır.
2. Grup: Zihinsel yetersizlik ya da doğuştan zekâ geriliği gibi kalıtsal bir nedene bağlı olarak görülen durumları kapsamaktadır. Çalışma sonuçlarında 100 aileden 35'inde görülen durumda fizyolojik belirtilere oranla daha az bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.
3. Grup: Diğer suçlulukla ilişkisi olan etkenler arasında %42 oranında daha yüksek olan bu grup üyeleri genellikle belirli bilinçsizlik halleri, mizaca ilişkin eksiklikler, nürotik ve psikolojik belirtileri kapsayan duygusal karmaşıklığı kapsamaktadır.
4. Grup: İncelenen 100 ailede 146 suçluluk vakasına rastlanan bu grup üyelerinde daha çok intihar, alkolizm, cinsel düzensizlik, zor kullanma, zalimce davranışlar sergileme gibi ahlaka ilişkin bozuklukları içinde barındıran topluluktur (http://www.antalyaozelegitim.com/blog/cocuk-gelisimi/cocuk-suclulugu.html, E.T. 31.10.2019).

Suçluluğu biyolojik olarak açıklamaya çalışan kriminologlar, genel olarak suçluluğun biyolojik ve kalıtım olarak genel nüfusa oranla daha düşük seviyede olduklarını ileri sürmüşlerdir. Suçlu bireylerin farklı genetik fizyolojik ve yapısal farklılıkları olduklarından suç işlemeye daha yatkın olduklarını savunmuşlardır. Lombrosso, Darwin'in düşüncelerinden etkilenerek suçluluğun biyolojik bakımdan anormal, doğuştan farklı olduğunu, vahşi bir insana dönüştüğünü iddia etmişlerdir. Günümüz kriminologlar ise, suçluluk ile biyolojik faktörler arasındaki ilişkiyi determinist bir anlayışla açıklamayı reddetmişlerdir (Korkmaz ve Kocadaş,2015, ss. 119–120).

4.1.2.Psikolojik Nedenler

1900'lü yılların başlarından itibaren suçun nedenlerini bulmaya çalışan kriminologlar bedenden ruha doğru yönelmişler ve zekâ ile suç arasında bağlantı kurmaya çalışmışlardır. Düşük zekâlı kişilerin, suç eylemini anlayacak düzeyde olmadıkları için suç işledikleri düşünülmüş ve 75 IQ normal zekâ ile zekâ geriliği arasında çizgi olarak sınır kabul edilmiştir (Sokullu-Akıncı, 2002, s. 167).

Psikolojik nedenler, kişilik unsurlarının sapma gösteren davranışlara neden olduğuna dayandırılmaktadır (İmamoğlu,2015, s. 29). Suçlu bireydeki psikolojik karakteri sosyal psikoloji çerçevesinde izah etmeye çalışan araştırmacılar, suçlunun tutum, istidat ve inançlarındaki özellikleri vurgulamak istemişlerdir. Bu nedenle bazı araştırmacılar suçludaki 'suça yönelik yapılardan bahsetmişlerdir. Kinberg ve Pinatel'in öncülüğünü yaptığı araştırmada, suçlu olarak eylemleri değil kişilik yapısı incelenmiştir. Kinberg'e göre kişinin davranışlarının özünü biyo-psişik yapı oluşturmaktadır ve kendisine karşı yapılan davranışlarda da bu yapıya göre cevap vermektedir. Bu yapı 3 unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar:

1- Ana Çekirdek: Kişinin tepkisel eğilimlerinin bütünüdür.
2- Patolojik Haller: Genellikle tesadüfü olarak gelişmektedir. Yüksek olasılıkla akıl hastalıklarıdır yani her türlü patolojik halleri kapsamaktadır. Bu haller normal olarak suç işlemede direnci sağlayan moral fonksiyonunun işleyememesine neden olmaktadır.
3- Moral Fonksiyon: Anormal uyanıklık derecesine bağlı olmaktadır (Dönmezer,1994, s. 139).

Lombrosso, suçlu bireydeki kalıtsal ve fizyolojik özellikleri araştırıp açıkladıktan sonra, suçludaki psikolojik özellikleri de açıklamaya çalışmıştır. Zaman içerisinde suçlu bireyi, suç işlemeyenden ayıran tek özellik olarak psikolojik süreci olduğunu ifade etmiştir (Dönmezer, 1994, s. 138). Psikolojik suç odaklı çalışan diğer araştırmacı ise Cril Burt'dur. Burt'un 1925 yılında yapmış olduğu 'Küçük Suçlu' adlı çalışması 400 okul çocuğunun özellikleri ve kapsamlı istatistiksel analizlerine dayanmaktadır. Araştırmalar sonucunda suçun temelinde kötü bir disiplin, aile

içerisindeki kötü ilişkilerin ve özel tipteki karakterlerin suça daha yatkın olduğuna saptanmıştır (Polat, 2004. ss. 22-23).

Psikolojik suçun nedenlerini açıklayan bir başka araştırmacı da Sigmund Freud'dur. Freud, kapalı suçu açıklayan bir psikoanalitik teori oluşturmaktadır. O, libido teorisini temsil etmekte ve bilinçaltı ile onun içerdiği dinamik güçlerin neler olduğu konusunda kapsamlı bir şekilde teori ortaya çıkarmıştır. Bu teorinin anlaşılması için id, ego ve süper ego terimlerini kullanmıştır. İd; cinsellik ve saldırganlık gibi içgüdüleri temsil ederken, süper ego; anne- baba ve diğer kişilerle etkileşim ile geliştirilmiş değerlere dayanan vicdanı temsil etmektedir. Ego ise id ve süper egonun istekleri arasında arabulucu görevi görmektedir (Demirtaş, 2005, ss. 112–113).

Kaliforniya'nın çocuk iyileştirme sisteminde geliştirilen, çocuk suçluğuna açıklamalar getiren kişiliğin olgunluk düzeyi teorisi, sosyalleşme sürecinde birçok aşama olduğunu belirtmektedir. Her aşamada kişinin sorumlulukları belli olan ve kişinin davranışları çerçevesinde dönen merkezi bir kişilik yapısı vardır. Bu teori her bireyin aynı aşamalardan geçmesine karşın aynı olgunluk ve yeterlilik düzeyine erişemeyeceğini savunmaktadır. Bu teoriyi savunanlar, suçluluğun genellikle düşük düzey olgunlukta ortaya çıkma eğiliminde olduğunu savunmaktadır (Flowers, 1990, s. 120'den aktaran İmamoğlu, 2015, s. 30).

4.2. Çevresel Nedenler

4.2.1. Aile Çevresi ve Suçluluk

Okul, iş, aile, arkadaş gibi nedenleri içinde barındıran çevresel nedenler içerisinde özelliklede aile kurumu başlı başına ele alınması gereken bir konu olmaktadır. Toplumun temel yapı taşı olan aile, çocuğun kendini ve çevresini tanımlamaya başladığı, iyiyi, doğruyu, yanlışı öğrendiği ilk basamak olmaktadır. Çocuğun sosyalleşmesinde en büyük görevi üstlenen aile, toplumsallaşma sürecinde sadece bebeklik ve çocukluk dönemlerinde değil aynı zamanda ergenlik dönemlerinde de çocuğunun yanında olması gereken bir yapıdır. Bu yapı içerisinde aile içi bağların kopuk olması veya yetersiz iletişimin söz konusu olması çocuğun toplumsallaşma

sürecini de olumsuz yönde etkileyecek, yetersiz bir toplumsallaşma sürecinden geçen çocuk suça bir adım daha yaklaşmış olacaktır. Bu durumda aile ve aile içerisinde ki bütünlük çocuğun suça karşı olan tavrını olumlu ya da olumsuz yönde belirleyecektir.

Aile ilişkisi ve suç incelendiğinde, aile içerinde görülen bazı özelliklerin suça zemin oluşturabilecek bir potansiyele sahip olduğu gözlenmektedir. Konu ile ilgili çalışmalara bakıldığında üzerinde en çok durulan konuların; anne ve babanın suç eğilimi içerisinde olup olmaması, ailedeki çocuk sayısı, çocukların doğum sırası, ilk ve tek çocuk olma, aile içindeki otorite- disiplin, ilgi ya da sevgi yetmezliği, ebeveynlerin sorumluluklarının yeterince bilincinde olmaması, fiziksel şiddetin yaşanması, parçalanmış aile ya da yoksulluk olduğu tespit edilmektedir (İçli, 1993, s. 31).

4.2.1.1. Aile de Disiplin ve Kontrol Uygulaması

Aile ve suç ilişkilerine bakıldığında özellikle de günümüzde anne-babaların çocukları ile yeterince ilgilenememesi ya da fazla disiplinli davranması aile ilişkilerinde despot bir yönetimin olması gelmektedir. Aile içerisinde çocuğa uyumlu ve dengeli bir baskı ile kontrol uygulaması verilemeyen ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, çocuğun sosyalleşmesinde aksaklıklara neden olmaktadır.

Çocukluk dönemlerinin ilk yıllarından itibaren kontrol eksikliğine maruz kalan çocuk kendi problemleri ile başa çıkmayı öğrenecek ve ilerleyen dönemlerinde öğretmenlerinin ya da emniyet mensuplarının meşru otoritelerini kabullenmede zorluk çekecektir. Herhangi bir nedenden çocuğunun üzerinden disiplini çeken anne-baba, çocuklarını kendi haline bırakmakta ve çevrenin sürüklediği yönde hareket etmelerine neden olmaktadır. Çevresinde olumsuzluklar bulunan çocuğun bu noktada önüne gelen kavgaları, evi terk etmeleri kaçınılmaz olacaktır. Çocuğun, böylelikle anne-babanın disiplin ve kontrol yetersizliğinden suç işleme meyili kendiliğinden kolaylaşmış olacaktır (İmamoğlu, 2015, ss. 79-80).

Anne-babanın çocuk üzerindeki zayıf disiplini, ailenin çocuğunu gözetimdeki ilgisizliği çocuk suçluluğunun güçlü sebeplerinden biri olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte ailenin yalnızca çocuğu maddi yönden desteklemesi, anne-babanın çocuk üzerinde kontrolünü gerçekleştirdiği anlamını taşımamaktadır. Çocuğa verilen paranın nerede, nasıl ve kiminle harcandığını da dikkat edilmelidir (İmamoğlu, 2015, ss. 80–81).

Yetersiz disiplin ve kontrol eksikliğinin yanı sıra ayarı kaçırılan aşırı disiplin ve kontrol fazlalığı da çocuğu suça itebilen sebepler arasında önemli bir yer almaktadır. Anne-babanın aşırı disiplinli olmasından bunalan çocuk tepki olarak evden kaçabilir ya da sapma davranışlar sergileyebilmektedir.

Aile ve suç ilişkisini belirlemeye yönelik yaptığı araştırmalarda çocukların anne-babaları tarafından gördükleri disiplinin oldukça katı ve acımasız olduğunu ortaya koyan Glueck'lere göre dayak, düşmanca tavır sergileme ya da aşırı ilgisiz tavır takınma başvurulan disiplin yöntemlerinin arasında yer almaktadır. Ona göre bu tavırların çocuklarda giderek anne-babadan nefret edilmesine ve düşmanca tavır sergilemesine neden olduğunu açıklamaktadır (Glueck ve Glueck, 1950'den aktaran İçli, 1993, s. 33).

Sonuç olarak bakıldığında aşırı disiplin ve kontrol uygulamasına maruz kalan çocuklar ile disiplinsiz olarak yetiştirilen çocuklarda suç davranışının ortaya çıktığını söylememiz mümkün olabilmektedir.

4.2.1.2. Parçalanmış Aile

Parçalanmış aile, çekirdek aileden oluşan aile üyelerinden birinin sonradan ölüm, boşanma ya da her hangi bir sebepten yok olması sonucunda ortaya çıkan bir aile modelidir. Yani ebeveynlerden biri çocukları ile birlikte varlığını bağımsız olarak sürdürmektedir (Aydın, 2013, s. 63). Anne-babanın boşanmış veya ayrı yaşıyor olması, anne-babadan birinin veya her ikisinin ölümü, anne-babadan birinin veya her ikisinin yeniden evlenmesi veyahut ebeveynlerden birinin gayr-i meşru yoldan başka kadın veya erkekle yaşaması çocuk suçluluğunda önemli olan faktörlerdendir.

Çocuk suçluluğu üzerine yapılan araştırmalardan en fazla suça bulaşan çocukların parçalanmış ailelerden geldiği tespit edilmektedir. Bu noktada parçalanmış aile tek başına suç nedeni olmamakla birlikte, araştırmalar, suçluluk ile parçalanmış aile arasında bir ilişki olduğunu desteklemektedir (İmamoğlu, 2015). Nitekim Yavuzer 'in (1990), Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk Islahevlerinde suçlu çocuklar üzerine yapmış olduğu araştırmada suçlu çocukların %22'sinin parçalanmış aileden geldiği tespit edilmiştir.

'Aile Statüsü ve Gençlik Suçluluğu' adlı bir araştırma yapan Monahan, boşanma, ölüm veya terk yolu ile parçalanmış ailelerde çocuğun ilk olarak ekonomik sıkıntı, yetersiz ilgi ve şefkat eksikliği yaşayacağını savunmaktadır. Ona göre, yalnızca boşanma ölüm gibi nedenlerden değil ailenin her hangi bir nedenden dağılması ya da ebeveynlerden birinin iş nedeni veya başka bir nedene bağlı olarak uzun süreli evden uzak kalması çocuğun gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Monahan'ın elde etmiş olduğu araştırma sonuçlarına göre, parçalanmış ailelerden gelen çocukların çoğunluğu suçlu olmamakla birlikte, suçlu çocuklar arasında parçalanmış ailelerden gelenler diğerlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle Monahan, parçalanmış ailelerin çocuk üzerinde bıraktığı olumsuz etkiyi göz ardı etmemektedir (İçli, 1993, s. 32).

Parçalanmış aile ve suç ilişkisini araştıran bir başka araştırmacı Glueck'ler de annenin çalışması ve çocuk suçluluğu konusunu 500 suçlu ve 500 suçlu olmayan çocuk üzerinde incelemiş ve suçlu grupta gerekli anne bakımı ve ilgi eksikliğinin belirgin bir şekilde görüldüğünü ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre çocuğun suçlu olmasına sebep annenin çalışması değil, annenin gerekli ilgi ve şefkati göstermemesi olmuştur (Wolfgang, Savitz, Johnston,1970, ss. 496–499'dan aktaran İçli, 1993, s. 32).

1957–1978 yılları arasında Wells ve Rankin'in yapmış oldukları saha araştırmasının sonuçlarına göre ise, parçalanmış ailelerde suç oranının diğer ailelere kıyasla %10-15 daha fazla olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Aynı yıllar içerisinde yapılmış olan araştırmalar incelendiğinde parçalanmış aile ve suç arasında ki ilişki de basit suçlar

açısından yüksek bulunmuştur. Bu açıdan ailenin parçalanma sebebi de önem arz etmektedir. Ayrılma ya da boşanma yoluyla dağılan ailelerdeki suç oranı, ebeveynlerden birinin ölümüyle dağılan aileye oranla daha fazladır (Wells ve Rankin,1991'den aktaran İçli, 1993, ss. 33–34).

4.2.1.3. Aile de Birey ve Kardeş Sayısının Fazla Olması

Aile ve suç arasındaki ilişki incelendiğinde dikkat edilmesi gereken bir başka unsur da ailenin büyüklüğü ve kardeş sayısının fazla ya da tek çocuk olma durumudur. Ailenin büyüklüğü daha çok çocuk sayısının fazla olması ile doğru orantılıdır. Bu noktada sayıca fazla olan aile bireylerinde sapkınlık meydana gelebilmektedir (Kızmaz, 2002, s. 198).

Çocuk sayısının fazla olduğu büyük ailelerde kişi başına düşen ekonomik düzey düşmekte ve çocuklara yapılan yatırım azalmaktadır. Buna bağlı olarak çocukların eğitim düzeyinde de düşüş olmaktadır (İmamoğlu,2015, s.85). Gottfredson ve Hirschi'nin (1990) yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre de ailede çocuk sayısının fazlalığı ve aile bireylerinin suça bulaşma durumu ile çocuk suçluluğu arasında kuvvetli bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır (Gottfredson ve Hirschi, 1990, s102'den aktaran Kızmaz, 2002, s. 198). Gottfredson ve Hirschi'nin yapmış olduğu araştırma sonuçlarından da yola çıkarak çocuk sayısının fazla olması ile suç işleme oranının arttığını söylememiz mümkün olabilmektedir. Çünkü sayıca fazla olan ailelerde, ebeveynler her çocuk ile yeteri düzeyde ilgilenmemekle birlikte gerekli vakti de ayıramayabilmektedir. Yeterli düzeyde anne-babadan ilgi ve sevgiyi göremeyen çocukta sapma davranışlar meydana gelebilmektedir. Aile içerisinde beklediği sevgiyi, değeri göremeyen; istek ve arzularına kayıtsız kalınan çocuk sosyalleşme sürecinde de olumsuz etkilenecek ve gerekli ilgi ve sevgiyi dışarıda aramaya başlayacaktır.

Çocuk sayısının fazla olmasından kaynaklanan bir başka problem ise; kardeşler arasında kıskançlık olması ve anne-babalar ile çocuklar arasında daha fazla anlaşmazlık yaşanmasıdır. Bu durum ailede fiziksel cezaya daha fazla başvurulmasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte çok çocuklu ailelerde anne ve

babanın çocuklarına karşı olan tavır ve tutumları da farklılık gösterebilmektedir. Böyle bir durumda az ilgi gördüğünü hisseden, yeteri derecede değerli olmadığını hisseden çocuk kendisini fark ettirmek için farklı yollara başvurabilmekte ve arkadaş ortamında çeşitli problemler yaşamasına neden olabilmektedir (İmamoğlu,2015, s. 85).

Kızmaz'ın 2002 yılında hükümlü çocuklar ile yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre de suçluların genellikle kardeş sayılarına bakıldığında kalabalık bir aileden geldikleri görülmüştür. Araştırma sonucunda 4 ve daha aşağı sayıda kardeşlerin toplam oranı %16 çıkmışken 5 ve 5'ten fazla olan kardeş sayısı oranı %75 gibi büyük bir orana denk gelmiştir. Kızmaz, araştırmasında hükümlü çocukların aile de kaçıncı çocuk olduğu konusunda da bir soru yöneltmiştir ve çocuğun aile de pozisyonu ile suç arasında bir ilişki kurmuştur. Ona göre çocuğun kişilik yapısının önemli ölçüde belirlendiği çocukluk yılları, ebeveynlerin dönemsel çocuk ilgilenmeleri ile birlikte çocuklarda bazı uyumsuz ve kötü davranışların gelişmesinin tohumları ekilebilmekte aynı zamanda da kardeşler arası yaş farkı da gerilim ve çatışma çıkarabilmektedir. Araştırma sonucunda ailede birinci çocuk olarak doğan çocukların oranı daha fazla çıkmıştır. İlk çocuk olarak dünyaya gelen, kendisinden sonra doğan kardeşlerini kıskanabilir ve rekabet duygusuna kapılabilmektedir (Kızmaz, 2002, s. 200). Bu noktada da yine anne-babanın çocuklarına karşı tutumu oldukça önemlidir. Çocuklar arasında ayrım yapılmaması ve eşit ölçüde ilgilenilmesi çocuğun sapma davranışa itilmesini önleyebilmektedir.

4.2.1.4. Ailenin Öğrenim Durumu

Çocuğun gelişim evresinde ailenin öğrenim durumu etkili bir rol oynamaktadır. Eğitim ve öğretimden yoksun olan aileler çocuklarını gelişigüzel kontrol etmekte, yeterli derecede çocuklarına yardımcı olamamakta ve gereken ilgiyi gösterememektedir. Genelleme yapılmamakla birlikte eğitimden yoksun olan ebeveynler çocuklarına nasıl yaklaşmaları gerektiğini yeteri kadar bilmediğinden; olaylar karşısında verdiği tepkilerde aşırıya kaçabilmekte ya da olabildiğince tepkisiz kalabilmektedir. Bu durum çocuğun sosyal yaşantısını ve kişiliğini olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

Çocuk suçluluğunda yapılan araştırmalar incelendiğinde kuşkusuzdur ki eğitilen çocuklarla eğitim-öğretimden mahrum olan çocukların suça eğilimleri arasında önemli farklar olduğu görülmektedir. Bu farklılığın temelinde çocuğun kendi ailesinde eğitimden yoksun oluşunun payı olmaktadır (İmamoğlu, 2015, s. 96). Bu durumun aksi halleri olsa da genel olarak bakıldığında aile içerisinde eğitim-öğretim alamayan, anne ve babanın çocuk üzerinde ki gelişi güzel kontrol uygulaması çocuğun sapma davranışlara itilmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle çocuğun aile içi eğitiminde anne-babanın eğitimli, anlayışlı ve yeni fikirlere açık olması oldukça önem arz etmektedir.

Yapılan bir araştırmada, suçlu çocukların annelerinin %76,6'sının, babalarında %40,7'sinin okuma-yazma bilmediği saptanmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsünün çocuk hükümlüler anketi de annelerden %73,7'sinin, babalardan %39'unun okuma-yazma bilmediği görülmektedir (Yavuzer, 2001, s. 150'den aktaran Esen, 2008, s. 149).

4.2.1.5. İstenmeyen Çocuk

Aile ve suç arasında ki ilişki incelendiğinde dikkat edilmesi gereken bir başka faktör de istenmeyen çocuk sorunudur. Çocuğun suç işlemesinde en belirgin faktör, ailesi tarafından dışlanmak, istenmediği yüzüne vurulmaktır. Ailesi tarafından istenilmeyen çocukta güvensizlik, asilik, duygusuzluk ve kaygı gibi duygular ortaya çıkabilmektedir.

Bazı ebeveynler, çocuklarından hoşlanmadıklarını, onları istemediklerini farklı şekillerde göstermektedir. Ailede çocuğun istenmeyen birey olmasının farklı nedenleri bulunmaktadır. Esen (2008), bu nedenlerin en etkilileri; evlilik ilişkilerinin doyurucu olmaması, yoksulluk, erken evlenen çiftlerin yeterince olgunlaşamaması, çocuğun çirkin, sakat ya da istenen cinsiyette olmaması, eşlerden birinin çocuğa düşkünlüğü nedeniyle kıskançlık, gayri meşru çocuk olarak dünyaya gelmek olarak belirlemiştir (Esen, 2008, s. 145). Bununla birlikte çocuğun fazla yaramaz olması da istenmemesine neden olan etkili faktörlerden biridir.

İstenmeyen çocuk denildiğinde akla gelen ilk olarak üvey çocuklar, evlatlıklar ve gayr-i meşru çocuklar gelmektedir. Bu tip çocuklar gerçek sevgiyi tam olarak bilmediklerinden çevrelerindeki insanları sevme ve düşünme konusunda da tam manası ile başarılı olamamaktadırlar. Çünkü bu çocuklar genel olarak kaba ve kötü tutuma maruz kalmışlardır. Toplumsallaşma evresini tam olarak geçiremediğinden bu çocuklar daha bencil olmakta ve ben merkezli hareket etmektedir. Bununla beraber çevrelerine ayak uydurmakta zorluk çekebilmektedir (İmamoğlu, 2015, s. 97).

Uğurel-Şemin (1972), istenmeyen, sevilmeyen çocuklarda birkaç özellik ortaya çıkacağını belirtmiştir. Bunlar:

- Çocuk, sevgi kazanmak ya da dikkatleri üzerine çekmek için çabalamaya başlar.
- Ailesinin kendisini sevmemesi, kendisine karşı soğuk, düşmanca tavırlarını, kendiside başkalarına karşı yaparak öç almaya çalışır.
- Kendisinin değerli olmadığını düşünen çocukda endişe duyguları ağır basar.
- İstenmeyen çocuğun tipik davranışı saldırganlıktır. Bu tip çocuklar olumsuzdurlar, kavgacı, isyankâr tavır sergilerler ve suç işlemeye riskleri daha fazladır (Uğurel-Şemin, 1972, s. 66'dan aktaran Esen, 2008, s. 146).

4.2.1.6. Aile de Suçlu Birey

Aile-suç ilişkisi bağlamında önem arz eden bir diğer konu ise, ailede suçlu bireyin olup olmadığı sorusudur. Günümüze kadar yapılmış araştırmalar dikkate alındığında genel olarak ailesinde suçlu bulunan çocuklarında suç işledikleri tespit edilmiştir. Bazı araştırma sonuçlarına göre ise ebeveynler ile çocuklarının suçluluk türüne kadar benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Conklin (1989), ailenin niteliğine göre suç türünün de farklılaştığını belirtmektedir. Aile de şiddet ve kötü davranışlara maruz kalan genç erkeklerin sonradan adam öldürme, tecavüz ve adam kaçırma gibi suçları işlediklerini belirtmiştir (Conklin,

1989, s. 253'den aktaran Kızmaz, 2002, s. 204). Bununla birlikte çocuk, özellikle de ergenlik döneminde kendine rol model alacağı bir bireye ihtiyaç duymaktadır. Bu bireylerden; baba, anne, amca, dayı gibi aile içinden bir yetişkinin, çocuğa karşı dengesiz ya da her hangi bir hatalı davranışların da çocuğa direk olarak yansıyacak ve kötü örnek olarak çocuğun suç işlemesinde etkili olacağı savunulmaktadır.

Suçluluk, aile de öğrenme yolu ile aktarılmaktadır. Bu durumda Uluğtekin (1991), anne ya da babanın suç işlemesinin çocuğu iki şekilde etkileyeceğini ileri sürmüştür. Bunlardan ilki, suç işleyen kişi cezaevine gittiği için ailenin fiili olarak parçalanmasıdır. İkincisi ise çocuğun anne ya da babasını rol model olarak aldığından anne ya da babanın bir suçlu olması çocuğu da suç işlemeye yatkın hale getirmesidir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde anne ya da babanın her hangi birisinin suçluluğu ile çocuğun suç işlemesi arasında doğru bir orantı olduğu görülmektedir (Uluğtekin,1991, s. 43'den aktaran Karabulut, 2006, s. 55).

Ankara, İzmir ve Elazığ çocuk ıslahevlerinde 1972-1977 yılları arasında 214 erkek hükümlüler ile yapılmış olan araştırmada çocuk suçluluğunda, aile de suçlu birey olup olmama durumu araştırılmış ve araştırma sonucunda hükümlü çocukların %54'ü gibi büyük bir kısmının ailesinde çeşitli suçlardan hüküm giymiş bireyin olduğu öğrenilmiştir. Amerika da 253 çocuk ile yapılan bir başka çalışmada ise 45 erkek çocuğun babası suç işlemiş bireylerdir ve aynı zamanda bu çalışma da çocukların %56'sı babalarının işlemiş olduğu suçları işledikleri öğrenilmiştir. Bu çocuklardan 69'unun babaları alkoliktir ve çocuklardan da %43'ü alkole bağlı suçlardan hüküm giymişlerdir. Araştırmada geriye kalan 139 erkek çocuğun ailelerinde ise suç işleyen kişi bulunmamaktadır (Mangır ve Silleli, 1987, ss. 17-18'den aktaran Gökpınar, 2007, s. 219).

4.2.1.7. Ailenin Ekonomik Durumu

Aile-suç ilişkisi dikkate alındığında akla gelen ilk sorunsallardan biri de ailenin ekonomik gelir düzeyidir. Çünkü ailenin ekonomik durumu, çocuk suçluluğunda önemli bir belirleyicidir. Yapılan araştırmalar dikkate alındığında çocuk suçlularının büyük bir çoğunluğunun ekonomik durumu yetersiz olan yoksul ailelerden geldiği

bilinmektedir. Gelir problemi ile birlikte, aile büyüklüğü ve elverişsiz konut problemi yaşayan çocuklarda suçlu davranışlara yönelim daha artmaktadır.

Ekonomik yönden zayıf olan ailelerde, bireylerin ruh sağlığı etkilendiği gibi çocukların da ruh sağlığı etkilenmektedir. İstekleri karşılanamayan çocuklarda eksiklik ve güvensizlik duygusu yoğun olarak yaşanabilmektedir (Yavuzer, 1990, s.153). Bununla beraber kente göçlerin hızlı olması, nüfusun hızlı artması, çocuk iş gücünün de ucuz olması ile birlikte, çocuklara ekonomik sorumluluk yüklenmekte, okuldan sonraki zamanında aile ekonomisine katkı sağlayacak işlerde çalışmaya itilmektedir. Aile denetiminden uzak olan bu çocuklarda tehlikeli, olumsuz olayları görme ve zamanla bu olayların bir parçası olma olasılığı daha fazla olabilmektedir (Akyüz, 2000, Bilgin, 2009' dan aktaran Çelikten, 2017, s. 21). Nitekim Healy ve Bronner'in 4000 suçlu çocuk ile yaptıkları çalışma sonucunda %20'sinin ekonomik yönden zayıf olan ailelerden geldiğini görülmektedir. Ekonomik yönden zayıf olan ailelerin çocukları, ebeveynlerine yardım etme isteği olduğundan ve bu yüzden de çalışmak zorunda kaldıklarından, zamanından önce dış çevre ile ilişki kurmakta ve böylece suçluluk ortamına itilmekte olduğunu belirtmişlerdir (Şensoy, 1949, ss. 46-47'dan aktaran İmamoğlu, 2015, s. 84).

Glueck'in, 2000 suçlu çocuk üzerinde yaptığı araştırmada, bunların ailelerinin %76'sının ekonomik olarak yardıma muhtaç olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Burt, İngiltere'de yaptığı çalışmalarda suçlu çocukların %19'unun çok yoksul olarak nitelendirilen sosyal sınıflardan geldiğini, suçluların %37'sinin de orta derecede yoksul sınıflardan geldiğini belirtmiştir (Erkan,1995, s. 107'den aktaran İmamoğlu, 2015, s. 84).

> *'Türkiye'de ise, Erkan (1995), araştırmasına katılan suçlu çocukların %11,5'inin çok fakir, %37'sinin fakir ve %51'inin orta halli olduğunu belirtmiştir. Tüzün (1995), çocuk suçluluğu ile sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması arasında önemli bir ilişki belirlemiştir. Kart (2003) yaptığı araştırmasında, araştırmaya katılanların %21,7'si babası işsiz olduğunu, %15,2'si ailesinin aylık gelirinin 0–200 milyon lira (araştırmanın yapıldığı dönemde asgari ücret 240 milyon lira'dır) olduğunu, %39'u ise*

200–450 milyon arasında olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Tüzün (1995), Özkan (1995), Türkeri (1995), Özkök (1996), Elibol (1998), Işık (2003), Kunt (2003), suç işleyen çocukların büyük çoğunluğunun ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük seviyede olduğunu belirlemiştir' (Demirhan, 2007, s. 47).

4.2.2. Okul ve Suçluluk

Çocukların davranışlarını kontrol ederek, geleceğe hazırlayan ve sosyalleşmesine zemin hazırlayan, aileden sonra gelen, en önemli kurum okul ve çevresidir (Demirhan, 2007, s. 40). Yalçın (2003) ise, okulu aileden sonra en etkili sosyalleşme yeri olarak tanımlamaktadır. Ona göre, çocuk akran grupları ile etkileşim içerisinde olacak ve başka ailelerde yetişmiş yaşıtlarıyla karşılaşınca yeni bir takım özellikler kazanacaktır (Aktaran Demirhan, 2007, s. 40).

Okulun çocuğun sosyalleşmesi üzerine etkilerinden bahseden Uluğtekin (1991), genel olarak çocuğun okulda değer ve normların biçimlenmesine katkı sağladığını, akran grubu ile etkileşim ortamı sunduğunu, çocuğun örnek alabileceği kişilerle karşılaşmasına olanak sağladığını ve okulda başarısız olan çocukların okulu sevmemeleri durumunda eksik sosyalleşme yaşayacaklarını ileri sürmüştür (Aktaran Ereş, 2009, s. 91).

Günümüzde çocukların topluma uyum sağlayıp sağlayamamasına ya da toplumda ayrışmanın oluşmasına etki eden önemli faktörlerden biri olan okul, yapması gereken işlevleri yapmadığı takdirde çocuğun suça yönelmesini önlenmekten çok suçlu birey olmasına zemin hazırlayabilmektedir (Omaji, 1992'den aktaran Bilir, 2009, s. 20). Toplumda genel olarak okulların çocuk suçluluğuna neden olan yerler değil de aksine suça ilişkin davranışların temizlendiği yerler olarak algılanmasına karşın okullar ile ilgili pek çok faktör çocukların suça itilmesine neden olabilmektedir (Tekçi, 2004; Gumpel ve Meadan, 2000'den aktaran Işık, 2006, s. 292). Baktığımız zaman, silahlı, bıçaklı yaralamalar, hırsızlık, çete kurma, öğretmenlerin taciz edilmesi gibi pek çok suçun okullarda olduğu bilinmektedir (Omaji, 1992'den

aktaran Bilir, 2009, s. 20).Bu nedenledir ki okul, çocuğun suça itilmemesi noktasında önemli bir sorumluluk arz etmektedir.

Suç-okul ilişkisine bakıldığı zaman genel olarak, akademik başarı, okula yönelik tutumlar, eğitim sistemi, okul yönetiminin öğrencilere karşı tutumları, okul ortamı, öğrenciler arasındaki ilişkiler, okulun disiplin anlayışı, okuldaki başarı düzeyi ve not durumu, okuldan kaçma veya okuldan atılma gibi faktörler üzerinde çalışma yapıldığı görülmektedir (Kızmaz, 2004, s. 294).

Victor Hugo, 'Bir okulun yapılması, bir hapishanenin kapatılması demektir.' sözü ile okul ile suç arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu belirtmiştir (Sevük, 1998'den aktaran Bilir, 2009, s. 19). Yapılan araştırmalar sonucunda, Kızmaz (2004) 'da okul faktörünün suçluluğun önemli bir göstergesi olduğunu belirtmiştir. Cernkovich ve Giordano (1992)'da suçluluk ile okulun, arkadaş ve aile faktörü kadar etkili ve önemli olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde Agnew (1992)'de suçluluğu, olumsuz/negatif ilişkilerin sonucu olarak görmüş ve bu olumsuz ilişkilerin hem arkadaş, hem aile hem de okuldaki otorite unsurları içerisinde deneyimlenebildiğine işaret etmektedir (Aktaran Kızmaz, 2004, s. 294).

Çocuğun okuldaki başarısı ile suç arasında bir ilişki olduğunu belirleyen kriminologlar, akademik açıdan başarısız olan zorlanan çocukların genel olarak okulu sevmediğini ve okuldan uzaklaştıklarını belirtmektedir. Hagan (1991), West (1973), Hirchi ve Hindeland (1977)'ın araştırma sonuçlarına göre akademik açıdan başarılı olan çocukların suç işleme oranı, başarılı olmayanlara kıyasla daha az olmaktadır (Seydlitz ve Jenkins, 1998, s. 70'den aktaran İpek, 2010, s. 35). Aynı şekilde Siegel (1989)'de okul başarısızlığı ile suç arasında ilişki olduğunu belirtmiş ve Siegel'e göre, okulda başarısız olan, kendilerini okul ortamında yabancılaşmış hisseden öğrencilerin diğer öğrencilere oranla daha çok suç işleme potansiyeli olduğunu belirtmiştir (Aktaran Kızmaz, 2004, s. 306).

Eliot ve Voss (1974), çocuğu suça iten nedenler arasında aile ve arkadaş grubundan çok okula ilişkin nedenlerin daha önemli olduğunu savunmuşlardır. Bu açıdan ABD'de 1993 yılında yapılan bir araştırmada; çocukların %25'inin okulda zarar

gördüğünü, %5'inin silahla yaralandığını, %16'sının silah vasıtasıyla tehdit edildiğini, %3'ünün ise herhangi bir silah kullanılmadan yaralandığını ortaya koymaktadır (Joseph, 1995, s. 14'den aktaran İpek, 2010, s. 34). Price ve Everett (1997) ise okul müdürü ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak 2 ayrı araştırma yapmış ve araştırma sonuçlarına göre çocukları suça iten faktörler olarak şunları belirlemişlerdir:

1- Negatif okul ortamı
2- Müfredata dayalı sorunlar
3- Sınıfların ve okulun fazla olması
4- Eğitim ve öğretimin kalitesiz olması
5- Sınıf yönetiminde tutarsız davranışlar
6- Devam eden sorunlu davranışlara karşılık olarak ceza tutumu
7- Sınıfların oluşturulmasında ırksal ayrımın olması (Aktaran Işık, 2006, ss. 292-293).

Erbaş (2003), ise çalışmasında iki önemli faktörün rol aldığını belirtmektedir. İlki, yetenek eksikliğinden veya öğrenme güçlüğünden kaynaklanan başarısızlık, ikinci ise, okula devam edememek eğitimden uzaklaştırmaktır. Cezaevine giren hükümlü çocuklar ile yapılan araştırmalarda, çocuğun eğitim düzeyinin belirleyici etken olduğu görülmektedir (Aktaran İmamoğlu, 2015, s. 107).

Dönmezer (1994), çalışmasında okul ve suçluluk ilişkisi konusunda üç kişilik özelliğinin okul ortamında suça neden olabileceğini düşünmektedir. Bunlardan ilki düşük zekâ seviyesidir. Dönmezer'e göre düşük zekâya sahip olan çocuklar akademik açıdan başarısız olacaklarından muhtemelen okulu bırakacaklardır ve suça yönelme ihtimalleri artacaktır. İkincisi ise dışa açık ve saldırgan özellikleri olan çocuklardır. Bu çocuklar okulu sıkıcı bulup, yeni ortam arayışlarına gireceklerdir ve suça yönelme riskleri artmış olacaktır. Son olarak ise ailesi ile bağları güçlü olmayan ve iletişimi zayıf olan çocuklardır. Bu çocuklarda okuldaki disipline ayak uyduramadıklarında suça yönelme ihtimalleri artacaktır (Dönmezer, 1994, s. 208).

Joseph (1995), ise okul ile suçluluk arasındaki ilişkilere baktığında okulda uygulanan yöntemlere ve okul ortamındaki kargaşa ve şiddete dikkat çekmektedir. Joseph,

okulda öğrencilerin başarılarına veya kabiliyetlerine göre ayırmanın yanlış olduğunu düşünmekte ve bir uygulamada düşük seviyeye ayrılan örgencilerin geleceğe ilişkin beklentilerinin daha azalmasına ve okuldan uzaklaşmasına neden olacağını düşünmektedir. Bununla birlikte okul ortamında kargaşa ve şiddetin olması da çocuğun okuldan uzaklaşmasına neden olabileceğini düşünmektedir. Okuldan uzaklaşan çocuğun ise suç ile temas etme olasılığı daha artmaktadır (Aktaran İpek, 2010, s. 36).

Sonuç olarak okul ve suç ilişkisine bakıldığında; genel olarak akademik başarısı düşük öğrencilerin başarılı öğrencilere oranla daha çok suç işleme eğilimli göstermektedirler. Bu neden tek başına bir etken olmamakla birlikte, suça yönelten bir etkide bulunabilmektedir. Okulda başarısız olan çocuklar, okula karşı ilgisiz olmaya veya okuldan soğumaya neden olacağından, çocuk okuldan uzaklaşarak sokaklara yönelmekte ve suç eğilimi olan arkadaş gruplarına dâhil olabilmektedir. Buda çocuğun suç işlemeye meyilli bir arkadaş grubuna kaymasına yol açmaktadır. Bu nedenle okul ile ilgili deneyimler ve okula bağlılık, suçun engellenmesinde belirleyici bir faktör olmaktadır (Demirbaş, 2001, s. 178).

4.2.3. Kitle İletişim Araçları ve Suçluluk

Gelişen teknoloji ile birlikte günümüz toplumlarında bilgi çağını yaşamaktayız. Şüphesizdir ki bu çağın en etkili araçları kitle iletişim araçlarıdır. Hayatımızın vazgeçilmezi haline gelen kitle iletişim araçları, birçok kişinin hayatını kolaylaştırıp, fayda sağladığı gibi doğru kullanım sağlanamadığı takdirde büyük zararlara yol açmaktadır. Zira telefon, bilgisayar, televizyon gibi kitle iletişim araçları her geçen gün toplum üzerinde ki yönlendiriciliğini artırmaktadır.

Kitle iletişim araçları, bireyleri en çok da çocuklar ve gençleri etkisi altına almakta, olaylar karşısında nasıl davranmaları, ne yapmaları gerektiği konusunda telkinlerde bulunmaktadır. Bunu yaparken karşı tarafa hissettirmemekte ve algı yoluyla bireyleri etkisi altına almaktadır. Örneğin; moda programları, reklâmlar halka pazarlanacak ürünleri belirlemektedir (Işık, 2007, s. 100).

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin çocuk suçluluğu araştırma raporuna göre, şiddete dayanan suçluluk sorunu ile kitle iletişim araçlarının etkisi 4 hususta ortaya koyulmaktadır. Bunlardan ilki; kitle iletişim araçlarının izleyicilere davranış modeli sağlayabilmesi, ikincisi; izleyicilerin öfke düzeylerini yükseltebilmesi, üçüncüsü; şiddetle ortaya çıkan zarar açısından izleyicilerin duyarlılığını azaltabilmesi ve son olarak dördüncüsü ise izleyicilerin öfkesini aktaracak bir araç olabilmesidir (Sevük, 1998, s. 57'den aktaran İpek, 2010, s. 42).

2001 yılında Paris'te Avrupa Birliğinin çocuk adalet sistemi üzerine düzenlediği bir konferansta çocuk suçluluğuna etki eden nedenler arasında kitle iletişim araçları ilk 3 temel sebeplerden biri olarak gösterilmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, Avrupa'da yaşayan bir çocuğun 12 yaşına gelene kadar yaklaşık olarak 100.000 şiddet içeren sahne ile karşılaştığı ortaya konulmaktadır (Othmani, 2002'den aktaran İpek, 2010, s. 42).

Kitle iletişim araçları, çocuklara gençlere hayatı yanlış yansıtmakta ve kötü örnekler vermektedir. Bununla birlikte bireyler üzerinde seksi kamçılamakta ve ilgi çekici cinayet yöntemlerini göstermektedir. Bu durum çocukları, iyiyi-kötüden, doğruyu-yanlıştan ayıramayan, izledikleri filmlerin eğlenceye, tenkit ve denetime yönelik olduğunu algılayamama ve beyinlerinin kötü yönde etkilenmesine neden olmaktadır (Kart, 2003, s. 113'den aktaran İmamoğlu, 2015, s. 139).

Çocukların gördükleri savaş sahneleri, müstehcen görüntüler nedeniyle duyguları kirlenmekte ve gelişimleri bozulmaktadır. Çocuklar kitle iletişim araçları ile birlikte gelişim dönemlerini daha önce yaşamaya başlamaları onlarda bir takım kişilik bozukluklarını, bunun sonucu olarak da davranış bozukluklarını ortaya çıkarmaktadır (Acar, 2012, s. 81).

Kitle iletişim araçlarından çocukları en fazla etkisi altına alan televizyon, çocukların saldırganlık eğilimlerini ve saldırganca davranışlarının gösterme oranını arttırmaktadır. Ekranlarda sıklıkla gösterilen ve çoğunlukla şiddet içerikli dövüş-kavga, kan, gözyaşı sahneleri çocukları saldırgan, geçimsiz ve vurdumduymaz bir kişiliğinin gelişmesine neden olmaktadır. Sürekli olarak bu sahneleri gören çocuklar

olaylara karşı duyarsızlaşmakta ve hayatlarında uygulamaya çalışmaktadırlar (Acar, 2012, ss. 77–78).

Kitle iletişim araçlarından çocukları en fazla etkisi altına alan bir diğer şey ise bilgisayar oyunlarıdır. Günümüzde bilgisayar oyunları ile büyüyen çocuklar sanal arkadaşlıklar edinmekte ve sosyal yaşantılarında iletişim kurmakta güçlük çekmektedirler. Bununla birlikte, çocukların fiziksel ve psiko-sosyal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Çocuklar, kendilerine ve çevrelerine yabancılaşmakta, sosyal değerlerini yitirmektedir.

4.2.4. Yaşanılan Toplum ve Suçluluk

Çocuk suçluluğunun oluşmasına etki eden önemli faktörlerden biri de çocuğun yaşadığı toplumdur. Yavuzer (1990), suçlu kişilik yapısına temel oluşturan kalıtsal ve biyolojik etkenlerin bile ancak elverişli bir toplumsal ortamda harekete geçtiğini belirtmiştir (Yavuzer, 1990). Bütün çocuklar için genelleme yapılmamakla birlikte, suç oranı yüksek bir ortamda yaşayan çocuğun, sapma davranış gösterme riski de yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü suç işlemenin normal olarak algılandığı bir ortamda büyüyen çocuk için de, suç işlemek normal bir davranış olarak benimsenebilmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde suç işleyen çocukların yaşadığı toplum ile suç işleme oranları arasında doğru bir orantı olduğu görülmektedir. Bu nedenledir ki çocuğun yaşadığı yer, çocuk suçluluğu konusunda oldukça önem arz etmektedir.

Bursik ve Grasmick (1993), yaşanılan çevrenin çocuk suçluluğuna etkisini araştırmış ve çevrenin çocuk üzerinde yarattığı sosyal kontrol mekanizmasının etkisi üzerinde durulmuştur. Araştırma sonuçlarında, çocuğu suça itmede oturduğu mahalledeki arkadaşlarının, ailelerinin, okulun, ibadet yerlerinin, devlete bağlı kuruluşların oluşturduğu sosyal ortamın suç üzerinde etkisi olan önemli faktörler olduğu saptanmıştır (Seydlitz ve Jenkins, 1998'den aktaran İpek, 2010, s. 40). Bakıldığında çocuğun büyüdüğü mahalledeki bireylerin oluşturduğu ortam, çocuğu suça sürüklemede veya ona doğru yolu göstermede etkili olabilmektedir (İpek, 2010, s. 40).

Yörükoğlu (2000), suç işleyen çocuğun olmadığını, suça itilen çocuk olduğunu savunmaktadır. Ona göre, suç işleyen çocuk yaptığı işten dolayı iki kere ceza çekmektedir. İlki, kendisinin oluşturmadığı bir toplumsal çevrenin kurbanı olduğu içindir. İkincisi ise toplum tarafından suçlu damgası yiyeceği içindir. Çocuğu suça iten toplumun kendisinin yarattığı koşullar olmasına karşın, çocuğu cezalandıran da yine toplumun kendisidir (Yörükoğlu, 2000, ss. 214-215'den aktaran İpek, 2010, s. 40).

4.2.5. Akran Grubu ve Suçluluk

Çocuğun suç işlemesinde etkili olan çevresel faktörlerden biri de akran grubudur. Çocuğun içinde bulunduğu arkadaş çevresi, kendisini iyi ya da kötü alışkanlıklara yöneltebilmektedir. Akran grubu suç işlemeye meyilli ise çocuğun da suç işleme olasılığı artış gösterebilmektedir. Eskilerden günümüze kadar gelen Türk atasözü 'Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.' sözü konuyu tamamlar niteliktedir. Atasözünden de anlaşılacağı gibi çocuk kimlerle arkadaşlık yapıp, kimlerle vakit geçirirse, o kişilerden, önünde sonunda etkilenmiş olacaktır. Bu nedenle arkadaş seçimi suç önleme noktasında oldukça önem arz eden bir konu olmaktadır.

Ergenlik çağına gelmiş her çocuk için arkadaş çok önemli olmaktadır. Bu evrede bireyler ailelerinden uzaklaşmakta ve arkadaş çevresi ile daha yakın ilişkiler kurmaktadır. Süreç içerisinde kötü alışkanlıkları olan akran grubuna sahip çocuk da zaman içerisinde arkadaşlarına ayak uyduracak ve onlar gibi olma çabası içerisine girmeye çalışacaktır. Çünkü çocuk, çevresinin etkisinde çok kolay kalabilmektedir.

Çocukların, ailenin himayesi altından çıkmaya başlaması ile dâhil olduğu gruplar akran gruplarıdır (T.Hamarat, 2019, s. 46). Bu gruplar, çocukluğun ilk yıllarıyla beraber başlayan kişiliğinin oluşumunda aileden sonra etkisi en fazla olan birlikteliklerdir. Çocuk ailesi ile konuşamadığı pek çok konuyu konuşmakta ve kendine olan güven duygusu gelişmektedir. Bununla birlikte çocuğun kendini akran gruplarına kabul ettirme, eşitleri arasında saygınlık kazanması kişiliğini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Avcı, 2009, s. 110).

Akran grubunun çocuğa kazandırdığı olumlu etkileri olduğu gibi uyuşturucu, sigara, hırsızlık, çete kurma gibi olumsuz etkileri de olmaktadır. Çocuk bu olumsuz hareketleri kabul etmese dahi gruptan dışlanmamak ya da hor görülmemek adına olumsuz davranışları gerçekleştirebilmektedir (Aydın, 2010, s. 31).

Peker (1994), yaptığı bir araştırmada, arkadaş çevresinin etkisinde kalarak uyuşturucu kullananlarda %100, ırza geçme suçu isleyenlerde %66,6, hırsızlık suçu isleyenlerde %44,8, gasp suçu isleyenlerde %39,1 gibi yüksek rakamlarda olduğunu belirtmiştir (Peker, 1994, s.56'dan aktaran Aydın, 2010, s.31).

4.3. Sosyo-Ekonomik Nedenler

4.3.1. Ekonomik Yetersizlik/Yoksulluk ve Suç

Çocukların gelişim evrelerinde etkili olan en önemli faktörlerden biri ekonomik olarak yeterlilik seviyesidir. Ekonomik olarak yetersiz olan, temek ihtiyaçları karşılanamayan çocukların, sıkıntılı, güçsüz ve güvensiz kişilik özelliklerine sahip olabilmektedir. Ayrıca çocuk suçluluğu ile ilgili olarak yapılan birçok araştırmada suç işleyen çocukların büyük çoğunluğunun ekonomik olarak zayıf ailelerde yetiştiği gözlemlenilmiştir.

Oscar Lewis'in 1950'lerde kent ve yoksulluk üzerine yaptığı çalışmasında, yoksulların bir alt kültürde yaşadıklarını ve bu kültürün onları toplumun geri kalan kısmından ayırmakla kalmayıp, yoksulluğa mahkûm ettiğini ileri sürmüştür. Yoksulların bu ayırımı kapatmak için kendilerine göre bir hayat tarzı geliştirdiğini söyleyen Lewis, bu hayat tarzı ile topluma uyum sağlamaya çalıştıklarını savunmuştur (Slattery, 2012, s. 391).

UNICEF (2005) yılında 'Dünya Çocuklarının Durumu' adlı raporunda yoksulluk ve çocuk kavramlarının birleşmesi ile ortaya çıkan çocuk yoksulluğunun tanımını şu şekilde yapmaktadır:

'Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta, potansiyellerini tam olarak gerçekleştirememekte ve topluma topluma tam ve eşit üyeler olarak katılamamaktadırlar' (UNICEF,2005: 18).

Çocuk yoksulluğu, çocukların tam manası ile birey olmalarında, topluma uyum sağlayabilmelerinin önüne geçmektedir. Bu bağlamda yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, sağlık, beslenme ve eğitim haklarıyla birlikte, sömürü, şiddet ve ayrımcılıktan korunma gibi pek çok haklarından da mahrum olarak büyümektedirler (Kahraman ve Sallan G, 2015, s. 345). Kendilerinin her hakkı ellerinden alınmış olarak gören çocuk, haklarını gayri resmi yollara başvurarak elde etmeye çalışacaktır. Bunu yaparken kendi hakkı için uğraştığını düşünen çocuk, kendini haklı görecek ve toplum normlarına aykırı davrandığını düşünmeyecektir.

Genel olarak yoksulluk, çocukların dengesiz beslenmelerine, eğitime ulaşamamalarına ya da eğitimden uzaklaşmalarına sebebiyet verirken aynı zamanda, küçük yaşlarda çalışmak zorunda da bırakmaktadır. Ucuz emek süreci geçiren çocuklar, yetişkin olduklarında ekonomik ve toplumsal risklere açık hale gelebilmektedir (Kahraman ve Sallan G, 2015, s. 362).

4.3.2. Kentleşme, Gecekondulaşma ve Suç

Kentleşme, sanayileşme ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak, kent sayısının artması ile kentlerin büyümesini sağlayan, toplumda iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kente özgü değişikliklere yol açan topluluğa denilmektedir (Keleş,1972, s. 6'dan aktaran Erkan, 2010, s. 19).

Kentleşme ve suçluluk arasındaki ilişkiye bakıldığı zaman kentlerde nüfusun hızlı artması ve buna bağlı olarak denetimlerin azalması suça zemin hazırlayabilmektedir. Bununla birlikte yoğun nüfus ile toplumsal bağlılık zayıflamakta, hayatta kalabilmek adına sapma davranışlar sergilenebilmektedir.

Aksoy (2007), kentleşmenin sebep olduğu kültür değişiminin suçluluğa etkilerini birkaç maddede açıklamıştır. Bunlar:

1- Kentleşme, kırdan göç eden insanların bireyleşmesini ve benmerkezciliğini ortaya çıkarmaktadır.
2- Kentleşme, sosyal kontrol mekanizmasını yok etmektedir.
3- Kentleşme, geleneksel değerlerin değişmesine neden olmaktadır.
4- Kentleşme, yeni menfaat gruplarının ve yani sınıfsal yapıların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.
5- Kentleşme, var olan kültür ile göç ile gelen kültür arasında çatışma oluşmasına neden olabilmektedir.
6- Kentleşme, insanlara zengin hayatları göstererek, ulaşılamayacak olana özendirebilmektedir (Aksoy, 2007, s.14'den aktaran Ünsal, 2015, s. 23).

Hızlı ve dengesiz kentleşmenin yol açtığı gelir dağılımındaki eşitsizlikler, işsizlik geleneklerin olumsuz etkilenmesi gibi toplumsal faktörler aileleri de olumsuz etkilemekte ve mutsuzluk, doyumsuzluk gibi suça eğilimleri tetikleyen unsurlar ön plana çıkmaktadır. Bu durum ailede özellikle çocukları olumsuz yönde etkilemektedir (Taşkın, 2019, s. 61)

Kentleşmenin neden olduğu sorunlardan biri olarak ortaya çıkan gecekondu olgusu, izinsiz olarak hemen bir gecede yapılan bina olarak tanımlanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda gecekondulaşma olmaktadır. Kentlerin hızlı nüfus artışı ile ortaya çıkan gecekondu yapılar, genellikle kırdan kente göç eden insanların konut sorunlarının çözümü olarak ortaya çıkmaktadır (Erkan, 2010, s. 127).
Keleş (1984), gecekondu yapımının nedenlerini şöyle açıklamıştır: Köylerden kentlere nüfus akınlarının ve gelişmekte olan ülkelerin toplumsal ekonomik düzeylerinin dolaysız bir ürünü olan gecekondulaşma, konut sorunlarında görülen yetersizlik, kentlere göçen ailelerin gecekondu yapmalarına neden olmuştur (Keleş, 1984, s. 3'den aktaran Erkan, 2010, s. 128).

Gecekondunun çekirdek ailesi ile kentin modern çekirdek ailesinin farklı kültür yapısına sahip olduğunu ileri süren Yavuzer (2001), gecekondu ailesinin geleneksel

değerlerine bağlı olduğunu, kent değerlerine yarı özenerek yarı yadırgayarak baktığını belirtmektedir. Zaman içerisinde erkek otoritesini kaybetmekte, kadınlar ve çocuklar daha özgür, bağımsız olmak istemektedirler. Bu kültür çatışmaları en çok çocukları etkilemektedir. Şehir hayatına alışmaya çalışan çocuklar bir yandan şehir çocukları tarafından dışlanırken bir yandan da akranları tarafından alay edilmekle başa çıkmak zorunda kalmaktadırlar. Bu olumsuz olayları yaşayan çocuklar, tepki olarak kendilerini kanıtlama çabasına girmekte, akranlarına özenmekte ve otoriteye baş kaldırmaktadırlar. Yalnız kalan, dışlanan çocuk suça yönelmekte ve yanlış tercihler yapmaktadır (Yavuzer, 2001, ss. 215–216'dan aktaran İmamoğlu, 2015, s. 141).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuk suçluluğunun kırdan çok kentlerde meydana geldiğini göstermektedir. Kentlerde ise gecekondu bölgelerinde çocuk suç oranının daha fazla olduğu bilinmektedir. Hancı (1991–1993) 'nın İzmir'de yapmış olduğu araştırma sonucunda gecekondu sorununun özellikle çocukları ve genç kuşakları etkileyerek suç potansiyelini arttırdığı sonucuna varılmıştır. 3327 suç işlediği iddiası ile yargılanan çocuk ile görüşen Hancı, çocukların %25,9'unun gecekonduda yaşadığın, kısmen gecekondu olan semtlerde %12,3 çocuğun yaşadığını, toplam olarak gecekondu ve kısmen gecekondu sayılan semtlerde %70,2 oranında çocuğun yaşadığını tespit etmiştir. Gecekondu olmayan kentlerde yaşayan çocuk oranı ise %29,8'dir. Gecekonduda oturan suçlu çocuk sayısı ile kentte oturan çocuk nüfus sayısı gözle görülür şekilde farklar bulunmaktadır. Çalışma sonucunda da görülmektedir ki gecekondulaşma çocuk suçluluğunda itici bir faktördür (https://www.journalagent.com/adlitip/pdfs/ADLITIP_11_1234_55_62.pdf, **Erişim Tarihi:** 21.04.2020).

4.3.3. Göç ve Suçluluk

Göç, insanların fiili yerleşim yerlerini isteyerek ya da zorla, kalıcı veya belirli bir süreyi kapsayacak şekilde gerçekleşen fiziki mekân değişikliğidir (Erkan, 2010, s. 119). Bu değişikliklerden en fazla etkilenen grup çocuklardır. Göç olgusu hem getirmiş olduğu değişiklikler hem de aile yaşamına etki etmesi, çocuğun suça meyil etmesine ve kimlik sorunları yaşamasına neden olabilmektedir. Bu değişimler

sonucunda çocuk, bireysel, toplumsal psikoloji ve kimlik özellikleri açısından farklılıklar göstermektedir. Göç ile birlikte aynı zamanda çocuk da sarsılacak dengelerin ya da dengesizliklerin yaşanmasına neden olabilecektir (Çevik, 2009, s. 1'den aktaran İpek, 2010, s. 45).

Kırdan- kente, büyük şehirlere göç eden ailelerde sosyal gerilimler, gruplar arası çatışmalar ve mala yönelik suçların arttığı bilinmektedir (İmamoğlu, 2015, s.140). İçli'nin 1989–1991 yılları arasında 2934 hükümlü ile yaptığı araştırmasında, göç eden hükümlülerin %30,4'ünün geçim sıkıntısı çektiğini, %29'unun işsiz olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte göç edenler arasında adam öldürme ve hırsızlık suçlarının en fazla işlenen suçlar olduğu saptanmıştır (İçli, 1993, s. 83).

Göçler, özellikle çocuklar için baskı nedeni olabilmektedir (Kart, 2012, s. 18). Genelleme yapılmamakla birlikte çoğu çocuk yeni çevrelerine uyum sağlamada ve yeni arkadaşlıklar kurmakta sıkıntı yaşamaktadır. Göçle birlikte olabilen sosyal sorunlar, topluma uyum sağlayamama, kültürel arası çatışmalar, yalnızlık ve yabancılık duygusu çocukları olumsuz etkilemekte ve sapma davranışlar sergilemeye itmektedir. Nitekim Franch9ini ve Introna, çocuğun topluma yönelik davranışlarında göçlerin etkisini araştırmış ve çocuğun alışılmış bir ortamdan yepyeni ve farklı bir ortama uyum sağlayabilmenin zor bir süreç olduğunu, bu zorluğun çocuğu kötü yollara saptırdığını belirtmiştir (Gökulu, 2010, s. 215'den aktaran Taşkın, 2019, ss. 61–62).

Göç edilen bölgelerde, gelenek-görenek ahlak ve dini yaşantı yönünden olumsuz örneklerin fazla olması gördüğü şeylerden hemen etkilenen çocuklar için sapma davranışlar sergilemeleri kaçınılmaz olmaktadır. Bununla birlikte böyle bir ortamda büyüyen çocuk, ister istemez suç ile temas etmek zorunda kalabilmektedir (İmamoğlu, 2015, s. 140).

Sonuç olarak, göç olgusu çocukları sosyal olarak ve kişilik olarak olumsuz etkilemekle birlikte, suç işlemeye yönelik itici bir faktörde olmaktadır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki ikametgâhı sürekli olarak değişen çocukların suç işleme oranı, yerleşik bir düzen de yaşayan çocuklara kıyasla daha fazla olmaktadır.

BÖLÜM 5
BULGULAR VE YORUMLAMA

Bu çalışmada, çocuğun suça sürüklenmesine neden olabilecek faktörler araştırılmıştır. Bu amaçla da, çocuk suçluluğu konusu çeşitli değişkenlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada Elazığ ilinin farklı mahallelerinde 11–18 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin çocuk suçluluğu olgusuna bakış açısını anlamak ve çocukların suç işlemesine sebebiyet verebilecek olası ihtimaller incelenmektedir.

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşme formu Elazığ ilinin çeşitli mahallelerinde araştırmayı kabul eden 30 anne-baba ile yapılmaktadır. Görüşme de ebeveynlere, demografik özellikleri, çocuğun suçu nereden öğrendiği, neden suç işlediği, çocuk suçluluğunda ailenin, akran grubunun ve çevrenin nasıl bir etkisi olduğu, maddiyatın etkisi, dışlanma yalnızlık gibi hislerin suçu ne derece tetikleyeceği konusunda sorular sorulmaktadır (Ek 1).

5.1. Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Genel Özellikleri

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kapsamında görüşülen kişilerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, aylık gelir ve mahalle bilgileri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 5.1. Görüşülen Kişilerin Özellikleri

Görüşülen Kişi	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Mahalle	Aylık Gelir
1	56	Erkek	Lise Mezunu	Memur	Sanayi Mah.	5.000 TL
2	38	Kadın	Lisans Mezunu	Öğretmen	Sanayi Mah.	4.500 TL
3	56	Kadın	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Sanayi Mah.	3.500 TL

4	54	Kadın	Okuma-Yazma Yok	Ev Hanımı	Sanayi Mah.	1.500 TL
5	58	Erkek	Lise Terk	Çiftçi	Sanayi Mah.	1.500 TL
6	28	Kadın	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Karşıyaka Mah.	900 TL
7	35	Erkek	İlkokul Mezunu	İnşaat Ustası	Karşıyaka Mah.	3.000 TL
8	40	Kadın	Okuma-Yazma Yok	Gündelik İşçi	Hicret Mah.	1.200 TL
9	41	Erkek	Lise Mezunu	Künefe Ustası	Sanayi Mah.	3.000 TL
10	35	Kadın	Okuma-Yazma Yok	Ev Hanımı	Hicret Mah.	2.500 TL
11	36	Kadın	Lisans Mezunu	Öğretmen	Cumhuriyet Mah.	4.800 TL
12	33	Kadın	Lisans Mezunu	Öğretmen	Cumhuriyet Mah.	5.500 TL
13	30	Kadın	Lise Terk	Ev Hanımı	Sanayi Mah.	4.500 TL
14	59	Erkek	Lise Terk	Taksi Şoförü	Sanayi Mah.	4.000 TL
15	59	Kadın	Lise Mezunu	Ev Hanımı	Sanayi Mah.	3.500 TL
16	43	Erkek	Lisans Mezunu	Öğretmen	Cumhuriyet Mah.	6.000 TL
17	38	Kadın	Lisans Mezunu	Öğretmen	Cumhuriyet Mah.	4.400 TL
18	35	Erkek	Ön Lisans Mezunu	Güvenlik Görevlisi	Sürsürü Mah.	3.300 TL
19	55	Kadın	İlkokul Mezunu	Ev Hanımı	Sürsürü Mah.	3.500 TL
20	37	Kadın	Lisans Mezunu	Mühendis	Sürsürü Mah.	4.500 TL
21	36	Kadın	Lise Mezunu	Ev Hanımı	Sürsürü Mah.	3.500 TL
22	37	Kadın	Lisans Mezunu	Hemşire	Cumhuriyet Mah.	5.000 TL

23	40	Kadın	Lisans Mezunu	Öğretmen	Cumhuriyet Mah.	5.000 TL
24	38	Erkek	İlkokul Mezunu	Fırıncı	Sarayatik Mah.	3.600 TL
25	47	Erkek	Üniversite Terk	Sondaj	Sanayi Mah.	5.000 TL
26	50	Erkek	Üniversite Terk	Sondaj	Sanayi Mah.	3.000 TL
27	60	Erkek	Lise Mezunu	Topoğraf	Sarayatik Mah.	4.000 TL
28	45	Erkek	Lise Mezunu	Bobinaj-Elektrik	Sarayatik Mah.	3.000 TL
29	43	Erkek	Ortaokul Mezunu	Sondaj	Sarayatik Mah.	3.000 TL
30	36	Erkek	Lise Mezunu	Elektrik Pano Montörü	Sarayatik Mah.	3.000 TL

Elazığ ilinde yapılan araştırmada görüşmecilerin yaş aralığının 28 ile 60 yaş arası olduğu görülmektedir. Aynı şekilde görüşmecilerin eğitim durumu, meslek farklılıkları ve oturdukları semtlerin farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar aynı zamanda sorulara verilen yanıtları da etkilediği görülmektedir.

Görüşme 16 anne ve 14 babanın katılımı ile tamamlanmıştır. Görüşmecilerden 11 kişi Sanayi mahallesinde, 6 kişi Cumhuriyet mahallesinde, 5 kişi Sarayatik mahallesinde, 4 kişi Sürsürü mahallesinde, 2 kişi Karşıyaka mahallesinde ve 2 kişi de Hicret mahallesinde ikamet etmektedir. Görüşmecilerden 5'i ilkokul mezunu, 1'i ortaokul mezunu, 8'i lise mezunu, 2'si lise terk, 8'i lisans mezunu, 2'si üniversite terk, 1'i ön lisans mezunu olup 3 kişinin de okuma yazması olmamaktadır.

5.2. Çocuk ve Suç

Çocukların suçu ailelerinden, çevresinden görerek öğrendiğini aynı zamanda çevresinden gördüklerinden etkilendiği düşünülmektedir. Bu başlık altında görüşmecilere, çocuğun suçu nereden öğrenebileceğine dair soru sorulmuştur ve aynı zamanda görüşmecilere çocukların suçu çevresinden görüp, etkilenerek mi işlediğine

dair soru yöneltilmiştir. Alınan cevaplar genellikle benzerlik göstermekle birlikte görüşmecilerden 3'ü yalnızca aileden öğrendiğini dile getirmiştir. 6 görüşmeci ise çocuğun aileden değil, arkadaşlarından, televizyondan, yaşadığı muhitten öğrendiğini belirtmiştir. Geri kalan 21 görüşmeci ise çocuğun suçu öğrenmesinde etkili olarak hem aileyi hem çevreyi hem de arkadaş çevresinin etkili olduğunu belirtmiştir. Görüşmecilerin benzer ve farklı görüşlerinin bir kaçına aşağıda yer verilmektedir.

'Çocuk ilkin anadan babadan gördüklerini yapar. Senin evladını sen yönlendireceksin başkası yönlendirmeyecek. Başkası yönlendirirse o çocuk otomatikman senin elinden çıkar. Ben çevreden şuradan buradan öğrenir diyemem çünkü bir çocuk terbiyesini aileden alır. Bir evladın her şeyi anadan babadan sorulur' (7. Görüşmeci,E.,35)

'Benim büyüklerim ezelden beri söyler çocuğun eğitimi başta aileden başlar. En önemlisi aile… Aile de bir sıkıntı varsa zaten çocuk oradan öğreniyor.' (9. Görüşmeci,E.,41)

Yukarıda da görüldüğü gibi iki görüşmeci de çocukların ilk olarak eğitimini, terbiyesini aileden aldıklarını, çocuğun ailedeki her hangi olumsuz bir şeyden etkilenerek suçu öğrendiklerini dile getirmişlerdir. Çocuğun suçu ilk olarak ailesinden öğrendiğini dile getiren görüşmeciler genellikle 35 yaş üstü olup eğitim seviyeleri düşük olmaktadır. Bununla birlikte bu aileler suç oranı yüksek mahallelerde ikamet etmektedirler.

'Çocuk suçu sokaktan öğrenir, kötü arkadaştan, çevredeki kötü insanlardan öğrenir' (3. Görüşmeci,K.,56).

'Şimdiki çocuklar suçu televizyondan, internetten görüp de yapıyorlar tabi bide arkadaşları, yaşadığı ortam önemli…' (16. Görüşmeci,E.,43).

'Çevreden, bulunduğu muhittin, mahalleden öğrenir' (27. Görüşmeci,E.,60).

Örneklerde de görüldüğü gibi görüşmeciler çocukların suçu aileden değil de arkadaşlarından, mahallelerinden ve internetten görüp yaptıklarını dile getirmişlerdir.

> *'Çocuk suçu çevresinden, ailesinden öğrenir. Çünkü doğduğumuz zaman hiç kimse doğuyu batıyı bilmediği gibi iyiyi kötüyü de suçu da bilmiyo. Öğrenerek görüyo ona göre de eğilim yapıyo bence' (13. Görüşmeci,K.,30).*

> *'Tabiî ki ilk eğitimi aileden gelir. Sonrasında okulda görür yani okul derken orda ki arkadaşlarından, yaşadığı çevresinde ki arkadaşlarından görür' (20. Görüşmeci,K.,37).*

> *'7 yaşına kadar ailede rol model olarak görür. 7 yaşından sonra da eğitimi başlar ve çevresinden ve arkadaşlarından görerek öğrenir.' (23. Görüşmeci,K.,40).*

Yukarıda verilen örneklerde ise çocuğun suçu öncelikli olarak aileden ama daha sonrasında arkadaşlarından, çevresinden öğrendiğini dile getirmişlerdir. Çocuğun suçu genellikle aile, arkadaş ve çevresinden öğrendiğini dile getiren görüşmecilerin eğitim seviyeleri yüksek, maddi durumu iyi olan bireylerlerdir.

Katılımcılardan eğitim seviyesi yüksek olanlar çocukların suçu öncelikli olarak aileden daha sonra ise çevresinden öğrendiğini dile getirirken, eğitim seviyesi düşük olanların ise çocukların suçu kötü arkadaştan öğrendiğini dile getirmişlerdir.

Bu bölümde görüşmecilere aynı zamanda çocukların suçu çevresinden görüp etkilenerek mi işledikleri sorulmuştur genel olarak alınan cevapların hepsi aynı olmaktadır. Görüşmecilerin hepsi çocuğun suçu çevresinden gördüklerini yaptığını, temelinde çocuğun suçsuz olduğunu, suçun öğrenilmiş bir davranış olduğunu kabul etmektedirler. Aşağıda bazı görüşmecilerin verdikleri cevaplar bulunmaktadır.

'Tabi. Şimdi benim oğlum evde gelip dersini yaparsa nasıl veyahut ta arkadaşları sokağa çağırırsa nasıl. Ben burada çoğu çocuğu görüyorum elinde poşet var bali çekiyor. Yaşı 12-13 yaşında daha çocuk. E benim oğlum bunu görünce napacak benim arkadaşım yapıyor bende yapayım diyecek. Bu neden kaynaklanıyor ama anadan babadan kaynaklanıyor. Anası babası sahip çıkmamış evlatlarına, çünkü babası da aynı şey de… O da o yoldan geçmiş ki evladı o yoldan geçmiş. Şimdi şöyle baktığımız zaman bi arabanın ön lastiği nerden giderse arka lastiği de oradan gider. Şimdi sen ne yaparsan senin evladında onu yapar.' (7. Görüşmeci,E.,35)

'Çocuk tamamen etkilenerek suç işler yani hiç bir çocuktan doğuştan dünyaya suçu bilerek gelmiyor. Yaşadığı çevrede görüp öğreniyor ve öğrendiklerini de yaşantısında uyguluyor.' (11. Görüşmeci,K.,36)

'Tabiî ki. Ya şimdi şöyle söyleyeyim mesela mahalle faktörü bunlar çok önemli etken. Benim çocuğum dışarıya çıktığı zaman küfür öğrenebiliyor. Agresif hareketler sergiliyor. Yani babasıyla ben ne kadar dikkat etsek de çocuk dışarıya çıktığı anda kontrolü de bizden çıkıyor. Çevresinde gördüklerini yapmaya başlıyor.' (21. Görüşmeci,K.,36)

Görüşmecilerin verdiği yanıtlardan da görülmektedir ki çocuklar suçu çevresinden etkilenerek işlemektedir. Görüşmecilerin verdiği yanıtlardan dikkat çeken iki kavram göze çarpmaktadır. Bu kavramlar 'özenti' ve 'heves' kavramlarıdır. Bu kavramların çocukların suç işlemesinde önemli 2 duygu olduğu vurgulanmıştır. Yapılan araştırmalardan ve edinilen gözlemlerden de görülmektedir ki çocuklar çevresindeki bireylere özenmekte, arkadaşlarının yaptıklarına heveslenmektedirler. Onlar gibi giyinmek, onlar gibi konuşmak, onların yaptığı şeyleri yapmak isterler. Bu durum çocukların karakterini olumsuz etkilemekle birlikte yanlış yollara sapmalarına da neden olmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak katılımcıların vermiş olduğu bazı yanıtlar şu şekildedir:

'Kesinlikle öyle. En çok da çocuk çevresinden etkilenir yani çocuk da heves olur bazı çocuklara heveslenir… Arkadaşım sigara içiyor bende içeyim, arkadaşım uyuşturucu kullanıyor bende kullanayım diyip heves edebilir. Ailesinden de bir şey göremeyince çocuğun dışarıya olan meyili daha çok artar.' (15. Görüşmeci,K.,59)

'Özenti var tabi, kimi sigarayı görür heves eder başlar, kimi çocukta kavgaya heves eder. Özenti olurlar yani …' (26. Görüşmeci,E.,50)

'E heralde… Özenti de var şimdi gençlerimiz de… O yaptı bende yapam düşüncesiyle doğruyu yanlışı bilmeden yapıyorlar.' (27. Görüşmeci,E.,60)

Görüşmecilerin çoğu, çocuğun suçu çevresinden, ailesinden öğrendiğini ve çevresinden gördüklerini sosyal yaşantısına uygulayarak suç işlediğini belirtmişlerdir. Suçlu çocuk olmadığını, çocuğun doğuştan suçu bilmeyerek dünyaya geldiğini fakat ailenin olumsuz durumları ve yaşadığı çevrenin etkisiyle suçu öğrendiğini ileri sürmektedirler. Bu durumda çocukları suçlu olarak adlandırmamız ve onları toplumda ötekileştirip, dışlamamız doğru bir davranış olmamaktadır. Bakıldığı zaman da literatürde savunulan durumu destekleyen bilgiler olmaktadır. Suçun, insan davranışının öğrenme süreci ile gerçekleştiği görüşünü savunan, birey özünde iyi olsa dahi çevresinde olumsuz davranışlar sergileyen kişi veya kişilerin olması bireyi suça teşvik ettiğini savunan sosyal öğrenme teorisi katılımcıların görüşünü desteklemektedir. Çocuğun suç işlemesinde her konuda olduğu gibi aile, akran grubu ve yaşadığı yerin etkisi oldukça önem arz etmektedir. Literatürde de çocuk suçluluğunun nedenlerinin çeşitli olmasının yanında aile baş faktör olmaktadır. Görüşmecilerin çoğunluğu da ailenin önemini vurgulamakla birlikte başka etkenlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

5.3. Çocukları Suç İşlemeye İten Nedenler

Çocukların suç işlemsinde ilgisiz ailelerin, yoksulluğun ve bulunduğu çevrenin kötü olması gibi faktörlerin etkili olduğu, bununla birlikte ailenin ve çevrenin isteyerek

veya farkında olmadan teşvik edici bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bu başlık altında da görüşmecilere çocukların neden suç işlediğini ve çocukların suç işlemesine neden olan faktörler sorulmuştur. Bununla birlikte çocukların suç işlemesinde ailenin ya da çevrenin teşvik edici bir rolü olup olmadığı da sorulmuştur. Alınan cevaplar düşüncemizi doğrulamakla birlikte, görüşmecilerin benzer bir kısmı ise farklı noktalara dikkat çekmektedir.

'Cahillik olur. Mesela cahillikten gider suç işler ya da arkadaşına uyar gider arkadaşıyla birlikte suç işler başka neden işleyebilir ki... Parasız olur gider hırsızlık yapar mesela… Yine çevremizde öyle olan bir aile vardı. Anne babası ilgisizdi biraz da maddi durumları zayıftı, çocuklar ortada iki üç tane çakkal buldular işte onun önüne geçtiler, onun saatini, cüzdanını çaldılar şimdi çocuklarının ikisi de cezaevinde… Aslan gibi iki kardeş 17 senedir hapisler. Çocuk bundan gider suç işler yoksa şimdi aklı başında bir ailenin çocuğu gider göz göre göre suç işler mi, hayatını mahveder mi? Mesela bizim çocuklarımız 3 saat 4 saat geciktiği zaman hemen telefon açarız nerdesin neden geciktin diye. E şimdi diğer taraftan ilgisiz olan aileler de böyle çocuğu kontrol etmek yok çocuk korkmuyor disiplin yok, istediği saatte eve gelip gidiyo böyle serbest olunca nolacak çocuk iki tane de çevresinde kötü örnek olsun gidip ona özenecek onun gibi olacak.' (5. Görüşmeci,E.,58)

'Şimdi çocuğu başıboş bırakırsan, ona şefkat göstermezsen nolacak çocuk gidecek dışarıda arkadaşlarıyla olacak. E arkadaşları da işte bali çeken arkadaşlarıysa, hırsızlık yapan arkadaşlarıysa çocuk da onlar gibi yapacak suç işleyecek. Kimseyi dinlemeyecek ben yaparım ben keserim havasına bürünecek kendini üstün görecek önüne gelenle kavga edecek e noldu şimdi ana baba şefkat göstermedi çocuk boşa çıktı gitti. Suçlu oldu.' (7. Görüşmeci,E.,35)

'Tahrik edilmiştir. İyi niyet yoktur. Kesinlikle yaşadığı ortamda hor görülmüştür. Yani şöyle söyleyeyim bi çocuk doğduğunda içinde kötü niyet barındırmaz, daha sonrasında çevresinde ki olaylar ya da kendisine

karşı dediğim gibi sevgisizlik, hor görme oldukça bunlar birike birike çocuğu suça iter. Yani ben asla bi çocuk %100 suçludur diyemem.' (20. Görüşmeci,K.,37)

'Öncelikle sahipsizlikten, ilgisizlikten suç işler çocuk. İlgi alakayla büyüyen çocuğun çok suç işleyeceğini sanmam. Kemal Sunal'ın filminde bile var ikiz çocuk ama biri iyi ailede diğeri mafya olan aile de büyüyor. Biri iyi oluyor diğeri de mafya… Yani demek istediğim yetiştiğin ortam çok önemli…' (25. Görüşmeci,E.,47)

'Şu an ki yaşadığımız ortama baktığım zaman hiçbir çocuğun mecburiyetten suç işlediğini sanmıyorum geneli özentiden suç işler. En basit bir sigara bile arkadaşından görüp de içer şimdi bi anne baba demez ki oğlum veya kızım al bu sigarayı iç bikerelik, iç diye arkadaş der, demese bile çocuk onda görüp özenip oda içer.' (29. Görüşmeci,E.,43)

Görüşmeciler, çocuğun suç işlemesinde sebep olarak ailenin ilgisizliği, çevresi ve kötü arkadaş seçimleri üzerinde durmuşlardır. İlgili bir ailede büyüyen ve aile terbiyesi almış çocuğun suç işlemeyeceğini savunan görüşmeciler, aynı zamanda çevrenin ve akran grubunun önemini de vurgulamışlar. İyi bir terbiye almasına karşın çocukların çevrelerinde kötü örnek oluşturabilecek bireyler var ise çocukların da özentiden kötü davranış sergileyebileceklerini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanında görüşmecilerden sadece bir tanesi ailenin fazla ilgi ve baskısının çocuğu suça itebileceğini savunmuştur. Görüşmeci düşüncesini şu şekilde ifade etmektedir:

'Çocuk gelişme çağında olduğu için ne verirsen alır. Çocuk ne görürse alır. Çocukların beyni bize göre daha hızlı çalışıyor, fazla çalıştığı için dışarıda gördüğü en ufak şeyi öğrenir ve kendi de yapar. Anne ve babanın fazla ilgisi ve baskısından da çocuk suç işleyebilir. Bu çok büyük bir sorundur. Çocuk fazla ilgiden bunalabilir. Kendini dışarıya atabilir. Anne baba eğer çocuğun ihtiyaçlarını karşılamazsa, çocuğa yaklaşımları farklıysa da çocuk çareyi dışarıda arar.' (1. Görüşmeci,E.,41)

Görüşmecinin de belirttiği gibi çocuk üzerinde fazla bir baskı, beklenti ve ilgi var ise çocuk bu ilgiden ve beklentiden sıkılıp farklı yollara yönelmeye çalışacaktır. Literatür de bu tarz sebeplerden suç işleyen çocuklar da mevcuttur.

Bu bölümde aynı zamanda görüşmecilere çocuğun aileden ya da çevresinden suç işlemek adına bir teşvik görüp görmediğini sorulmuştur ve alınan cevaplar neredeyse benzerlik göstermektedir. Bazı görüşmeciler ailelerin teşvik etmediğini fakat çevresinden teşvik gördüğünü savunurken kimi görüşmeciler ise ailenin isteyerek veya da farkında olmadan teşvik ettiğini savunmuşlardır.

> *'Şimdi ki gençlik desinler diye yaşıyo yani bir nevi çevresine özeniyo, çevresinde kiler ne yaparsa oda onu yapmaya çalışıyo. En basiti bir sigara değil mi çocuk görüyo annesi babası sigara içiyo oda başlıyo, işte görüyo arkadaşı madde kullanıyo oda kullanıyo yani direk çevre teşvik etmese de yaptıklarımızla çocuklarımıza iyi ya da kötü örnek oluyoruz. Aile çocuğu peçete satmaya gönderir büyükler de çocuk diye para verir peçete almaz, eeee bu sefer noldu, çocuk emek vermeden kısa yoldan para kazanmayı öğreniyo. Hoşuna gidiyo, ilerde peçete satmayı bırakıp dilene de bilir ya da kolay yoldan nasıl para kazanırımın derdine düşer yanlış şeyler yapar.' (9. Görüşmeci,E.,41)*

> *'Her anne baba çocuğunun kötü olmasını istemez teşvik etmez ama bazı durumlarda aksi de olabilir, bazı anne babalar da kendi suç işlediği için çocuğa da o şekilde büyütür. Çünkü zaten onlara göre hırsızlık yapmak normal olarak karşılanır ve çocuklarının yapmasına göz yumarlar.'(15. Görüşmeci,K.,59)*

> *'Hayır hayır hayır… Mümkün değil. Hangi anne baba derki benim çocuğum gitsin kötü yola düşsün. Şunu yapsın bunu yapsın mümkün mü? Demez. Çevre genelde…' (27. Görüşmeci,E.,60)*

Çocuk, ilk olarak aileden daha sonra ise çevresinden gördüklerinden etkilenmekte ve sosyal yaşantısında uygulamaya çalışmaktadır. Fakat bu noktada en belirleyici nokta şüphesizdir ki aile faktörüdür. Diğer durumlar aileden sonra etkili olmaktadır. Görüşmecilerin de belirttiği gibi ilk terbiye aile de başlamaktadır. Aile de gördüğü terbiye ile çocuk çevresini şekillendirmektedir. Aile de bulunan her hangi bir olumsuz detay çocuğun suç işlemesine sebebiyet vermektedir. Aileden sonra çocuğu en fazla etkileyen çevresi, yaşadığı muhit ve akran grubudur. Çocuğun çevresinde, akran grubunda madde kullanan birey var ise çocuğun da madde kullanımına başlaması beklenen bir durum olmaktadır. Madde bağımlısı olan birey, ihtiyacı olan maddeyi almak adına her türlü yola başvurabilecektir. Günümüz çocuklarının suç işleme nedenlerine bakıldığında çocuğun madde bağımlısı olduğu görülmektedir. Ailelerin en korktukları şeyler arasında da çocuklarının her hangi bir madde kullanmaları ve bağımlı olma durumlarıdır.

5.4. Aile ve Suç İlişkisi

Çalışmamızın başından sonuna kadar çocukların suç işlemesinde ailenin önemli bir detay olduğu üzerinde durulmaktadır. Anne ve babaların çocukları üzerindeki disiplinleri, takındıkları tavır, sergiledikleri davranışları çocukların suç işlemesinde en önemli faktörlerden biri olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde aile içinde yaşanan bir takın sorunlar, iletişimsizlik, anne ve babanın boşanmış olması da çocuklar üzerinde olumsuz bir etki bıraktığı yargısına varılmıştır.

Bu nedenle ‘Aile ve Suç İlişkisi’ başlığı altında görüşmecilere anne ve babanın çocuğa karşı ilgili veya ilgisiz tavırlarının, aile içerisinde iletişimsizlik, tartışma, şiddet ve ayrı anne babanın çocuğun suç işlemesinde nasıl bir rol oynadığına dair sorular sorulmuştur. Alınan cevaplar düşüncelerimizi doğrular nitelikte olmaktadır.

Görüşmecilere ilk olarak anne ve babanın çocuğa karşı sert/sevgisiz ya da tam tersi İlgili/sevecen davranılmasının çocuk üzerinde nasıl bir etki bıraktığı sorulmuştur. Görüşmecilerin vermiş olduğu benzer ve farklı yanıtların bir kaçı aşağıda verilmiştir.

'Şimdi çocuğa çok baskı da iyi değil çok sevgi de iyi değil hem anne için hem de baba için geçerli bu tabi. Şimdi çocuk ufak bir suç işlediği zaman onu yanına alacaksın konuşacaksın oğlum bunu böyle yapma böyle yaparsan sonuçları şu şekil olur yani iyi yönü de kötü yönü de anlatacaksın yoksa çocuk doğuştan bilmez suçu… Onu yetiştiren ana babadır. Onların tavırlarıdır. Ha çocuk suç işler işlemez mi hiç, ya bilerek yapar ya da bilmeyerek ama ana baba alacak karşısına güzellikle anlatacak ne çok sevgisinden suçunu ört bas edecek ne de ilgisiz davranıp görmemezlikten gelecek ayarını bilecek çocuğunu öyle güzel yetiştirecek.' (5. Görüşmeci,E.,58)

'Kesinlikle oynar. Mesela çocuğu aşırı kısıtlayan mükemmeliyetçi anne baba dediğimiz modellerde çocuk artık kendini çok bunalmış ve aykırı şeyler yapınca kendini mutlu hissedeceğini ya da özgür olduğunu hissedeceğini düşünüp aykırı şeylere yönele biliyor. Ya da çok vurdumduymaz anne babaların çocukları da hani daha böyle uç şeyler yapmaya meraklı oluyorlar. Hırsızlık yapıp eğleneceğini düşünen çocuklar bile var. Bunu sırt eğlenmek amacıyla yaptığını söyleyen çocuklar görüyoruz. Cebinde parası olmasına rağmen başkasının parasında gözü olan çocuklar görüyoruz. Yani zengin ya da fakir etmiyor aslında demin de dediğim gibi anne ve babanın ilgisi çocuğa verdiği değer ve terbiye bu nokta da çok önemli.' (12. Görüşmeci,K.,33)

'Ailenin çocuğa ne sevgisiz davranması lazım ne de fazla ilgi göstermesi lazım. İki şekilde de aşırıya kaçınılınca çocuk istemesek de suça yönelebiliyor. Mesela benim eşim çocuğumuza aşırı bağlı sevgisini çok gösteriyor. Ben oğluma kızdığım zaman eşim de bana kızıyor bunu birde çocuğumuzun yanında yaptığı için benim çocuğuma karşı olan otoritemi sarsıyor çok dinlememeye başlıyor beni. Bir şey yaptığım zaman seni babama söylicem diyor bana.' (21. Görüşmeci,K.,36)

Görüşmecilerin birçoğu anne ve babanın çocuğa dozunda sevgi ve ilgi verilmesi gerektiğini, ilgisizliğin çocuğu kötü şeyler yapmasına neden olacağını savunmuştur.

Joanna Maselko'nun 2010 yılında arkadaşları ile yapmış olduğu araştırmada annelerin çocukları ile olan iletişimin kalitesi çocukların ilerleyen yıllarda stres ve kaygı seviyelerini belirlediğini ve yetişkinlik dönemlerinde ruh sağlıklarına pozitif etki bıraktığını belirtmiştir (Bartollas ve Schmalleger, 2017, s. 17).

Görüşmecilerden bir kaçı ise özellikle aşırı ilginin üzerinde durmuş ve çocuk üzerindeki olumsuz etkisinden bahsetmiştir. Her şeyin aşırısının zararlı olacağını düşünen görüşmecilere göre özellikle ilginin fazlası çocuklar için sorun teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdir. Görüşmecilerin düşünceleri şu şekildedir:

> *'Her şeyin aşırısı zarardır. Çok fazla üzerine titresen de zarardır, çok fazla bağırıp çağırsan da zarardır. Mesela benim bir çocukluk arkadaşımın eşi çocuğunun üzerine çok düşerdi. En ufak bir ateşlenmesin de bile alıp hastaneye götürürdü. Anne bir daha alıp hastaneye götürdüğünde doktor kızmış sen en ufak şeyde telaş yapıp çocuğu getiriyorsun demiş. Doktor da tanıdıklarıymış, sonra arkadaşım da lokanta da çalışıyordu. Eşi hastaneden çıkıp gidiyor lokantaya anlatıyor kocasına işte bana böyle böyle dedi diye… Tabi o arada doktor da arkadaşımı arıyor. Sahip çıkın bak böyle devam ederse eşinin psikolojik sorunları olacak çocuğunuz iyi, bir sıkıntısı yok diyor. Sonra lokantada arkadaşımla eşi tartışıyor. Allah kimsenin başına vermesin tabi arkadaşım da o sinirle orada karısını bıçaklayıp öldürüyor yani küçük şeyler büyük şeylere sebep olabiliyor bu nedenle çok aşırı ilgi hiç iyi değildir her şeyin dozu güzeldir. Şimdi çocuklarına dedesiyle nenesi bakıyor çocuğun hayatı da mahvoldu gitti yani…' (9. Görüşmeci,E.,41)*

> *'Benim gibi mesela benim tek oğlum var annesiyle üzerine titredik ne dedi yaptık ne istedi aldık. E bak hapishanede şimdi… Karısıyla da boşandı torunuma biz bakıyoruz. Demek ki şımartmışım işte, uyuşturucu kullanamaya başlamış. Ama bir anne baba hiçbir zaman evladının kötülüğünü istemez. Şimdinin gençlerinde ahlak kalmamış gibi bir şey yani …' (27. Görüşmeci,E.,60)*

'Fazla ilgi gösterilen her istediği olan çocuk daha çok suç işler. Çünkü neden? Bugün 30 sene geriye git mesela eski anne babalar daha disiplinli daha sertti ama o zaman suç oranı da azdı ama şu an çocukların her istediği şey anında alınıyor milyonlarca oyuncakları var tablet telefon ellerinde anne babalar sözüm onu daha anlayışlı ama gel gör ki suç daha fazla. Bazen diyorum ki keşke de bende bizim annelerimiz babalarımız gibi davransaymışım her istediğini almasaymışım.'(29. Görüşmeci,E.,43)

29. Görüşmecimiz eskiye özlemden bahsetmekte ve kendisinin babası kadar iyi bir baba olmadığından yakınmaktadır. Çocukların günümüzde her istedikleri olduğunu ama yine de çocukların mutsuz olduğunu ve ne yapması, nasıl davranması gerektiğini bilmediğinden yakınmaktadır.

Görüşmecilerden yalnızca bir tanesi çocuğun ilgi ve sevgiden suç işlemeyeceğini fakat ilgisizlikten suç işleyeceğini düşünmektedir. Görüşmecinin düşüncesi şu şekildedir:

'Şöyle bir şey var, çocuğun ilgiden suç işleyeceğini düşünmüyorum ama sevgisizlikten olur diye düşünüyorum. Çünkü insanların sevgiye, arkasını dayayacağı birine, güvene ihtiyacı var. Çocuk onları görmediği zaman nolacak kendini başka yerlere atacak. Bu nedenle aile de çocuğun manevi ihtiyaçları karşılanması gerekir. Aileden para görüp, sevgi ve alaka görmeyen çocuklarda şimdi suç riskini taşıyabilir.' (17. Görüşmeci,K.,38)

Yapılan görüşmelerde dikkat çeken genellikle katılımcıların birçoğunun bahsettiği 'şımartılma' kavramıdır. Katılımcılar çocuğun ilgisiz bırakılmasını tasvip etmediği gibi ilgi gösterip şımartmanın da yanlış olduğunu düşünmektedirler. Bazı katılımcılar çocukların çok şımartıldığını, doyumsuz ve mutsuz olduklarını, istedikleri bir şey alınmadığında hırçınlaştıklarından yakınmaktadırlar.

Bu bölümde aynı zamanda katılımcılara aile içerisindeki iletişimsizlik, tartışma ya da şiddet gibi durumların olmasının çocuğu nasıl etkileyeceğini ve çocukların suç işlemesinde bir neden olabilir mi diye sorulmuştur. Alınan cevaplar genel olarak

beklenildiği gibi olmakta ve çocuğun ailede gördüğü şeyin kendi çevresinde uygulayacağı kanısına varılmaktadır. Katılımcılardan bir kaçının görüşü şu şekildedir.

> *'Etkilidir. Çünkü bazen çocuklar yanlış arkadaş seçebiliyorlar. Örneğin arkadaşın en kötü şeyi madde bağımlılığıdır. Arkadaşı kalkıp da, ya nolacak ki al kullan diyebilir ve eğer çocuğun ailesiyle iletişimi yoksa ailesinden bunu saklayabilir. Sonrasında arkadaşından alıp hep kullanabilir, ama anne ve babayla iletişimi güçlü olursa bu durumu onlara söyler ve ailesi onu tedavi ettirebilir. Diğer durumda çocuk kullanmaya devam edecek, evden aileden kopacak iyice iletişim kopacak böylece suç işlemeye kadar gidecek onun için çocuğumuzla olan iletişim çok önemlidir.' (13. Görüşmeci,K.,30)*

> *'Etkilidir. Şimdi aile aslında temel eğitim kurumudur. Anne baba arasında aile içersinde iletişim olmadığında çocuklarla iletişim olmadığı zaman çocuğu eğitecek konular açılmamış oluyor. Çocuk ne yapacak televizyondan, arkadaşlarından, çevresinden gördüğünü bildiğini doğru olarak kabul edecek. Yanlışı da doğru olarak kabul eder. Ve buda onun ister istemez bilinçli yada bilinçsiz suça yönelmesine teşvik ediyor. Aileler çocuklarıyla konuşmalı. Yani zaman zaman iletişim kurarak doğruyu yanlışı suçu iyiyi kötüyü anlayacakları üslupla sohbet ortamında değerlendirmeli.' (16. Görüşmeci,E.,43)*

> *'Aile de iletişim bence en önemli olan şeylerden biri. Mesela çalıştığım kurumda ki öğrencilere bakıyoruz hani özellikle de yaramaz diye çocukların baktığımız da hep arka da aile de bi sorun olduğunu iletişim problemi olduğunu görüyoruz.' (17. Görüşmeci,K.,38)*

Katılımcılar iletişim üzerinde durmuş ve aile de iletişimin önemli olduğunu, çocuğun arkadaşları ile olan iletişimi kuvvetlendirdiğini aynı zamanda aile ile olan bağlarını da güçlendirdiğini ifade etmişlerdir. Nitekim Hirschi, sosyal bağ teorisinde çocukların topluma bağının öneminden bahsetmiştir. Bağları güçlü olmayan

çocuğun, denetimden uzak olduğu için sapma davranışlar sergileyeceğini ileri sürmüştür. Diğer katılımcılar ise ailedeki şiddet ve tartışmanın çocuğu olumsuz etkilediğini çocuğu psikolojik olarak da kötü etkilediğini sosyal ortamında kavgacı bir tip olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte çocuğun evde ne görürse dışarıda da kendisinin yapacağını belirtmişlerdir.

'Şimdi bizim eskilerin bi sözü var diyor ki ne ekersen onu biçersin değil mi tabi sen evde her gün kavga, gürültü, şiddet… Sonra nolacak çocuk bakacak annem babam evde böyle yapıyor bende aynısını yapayım diyecek.'(9. Görüşmeci,E.,41)

'Olabilir, neden? Şimdi anne babası birbiri ile çatışan çocuk düşünüyorum. Evde mutsuz, geliyo okula; birincisi, babasından gördüğü davranışı arkadaşlarına uygulayabiliyor buda bir suç yani arkadaşlarına zarar vermekte suç sonuçta böyle böyle başlıyor. İkincisi; evde mutsuz olduğu için vaktinin tamamını sokakta geçirmek istiyor ki dışarıda kaldıkça kütü insanlarla iletişime geçme olasılığı çok daha yüksek böyle olunca da suç işleme oranı artıyor. Onun dışında tekrardan kendini mutlu hissettireceğini düşünerek ya da ailesine kendini belli ettirmek amacıyla hırsızlık yapabilir. Evde mutsuz e napıyor dışarıya çıkıyor yalana teşvik edilmiş de olur. Yani evde huzursuzluğun olması çocuğu evden uzaklaştırdığı için çocuk istemsizce suçun kucağına düşmüş gibi oluyor. Şiddete gelince; şiddet arttıkça çocuğun suç işleme oranı düşmüyor kesinlikle bu yanlış bir düşünce… Aksine çocuk artık bir süreden sonra ya ben dayak yiyorum zaten bunu yapmaya devam etsem de yiyicem, etmesem de yiyicem diyip bizim tabirimizle arsızlaşıp aynı şeyleri tekrardan yapmaya devam ediyor, yani bir süre den sonra şiddet asla çözüm olmuyor. Öğretmenlik yaptığım kurumda da gördüğüm kadarıyla bakınca bunu çok görüyoruz yani, sürekli anne babasından şiddet gören çocuğun daha arsızca davrandığını, arkadaşlarına zarar verdiğini… Çünkü evde babası annesine karşı hakaret ettiği zaman bunun çok da yanlış olmadığını düşünüp gelip okulda arkadaşına hakaret edebiliyor,

şiddete yöneliyor. Bunun yanlış olduğunu anlatmaya çalıştığında bunda ne var ki diyip şaşıran çocuklar dahi oluyor yani.' (12. Görüşmeci,K.,33)

'Aile de çocuk ne görüyorsa oda aynı karakterde olacaktır. Aile de tartışma varsa çocuk da konuşmayı değil tartışarak sorunlarını halletmeyi öğrenecektir. Ayrıca böyle bir durumda çocuk evden de uzaklaşacaktır daha huzur bulduğu bi ortama gitmek isteyecektir yani ailesinden uzaklaşacaktır. Böyle durumda çocuğun ailesine saygı göstereceğini de düşünmüyorum ayrıca ailesini saymaz bence kendi başına istediğini yapmaya çalışır.' (22. Görüşmeci,K.,37)

Katılımcıların da belirttiği gibi, genelleme yapılmamakla çocuk ne görürse sosyal yaşantısında onu uygulamaktadır. Evde şiddet, tartışma gören çocukla sorunlarını konuşarak çözme yetisine sahip olamamakla birlikte çözümü şiddette, yüksek sesde bulmuşlardır.

Katılımcılardan yalnızca ikisi çocuğun evde bulunan olumsuz şartların çocuğu kötü etkilemeyeceğini, mantıklı düşünerek bu davranışların yanlış olduğunu ve sosyal yaşantılarında şiddet, tartışma olmayacağını savunmuşlardır. Görüşmecilerin görüşleri şu şekildedir:

'Her tartışma yaşanan evde çocuk suç işler dememiz doğru bir yargı olmaz açıkçası kişiden kişiye değişir ama genel olarak bakıldığında evet o çocukta da saldırgan davranışlar olabilir.' (11. Görüşmeci,K.,36)

'Karakterle ilgilidir bu bazı çocuklar ileri ki hayatında da aynı şekilde şiddet kullanarak sorunlarını halletmeye çalışır ama bazı çocuklarda bunun yanlış olduğunu anlayıp ileri ki yaşamında da çevresinde de bunu uygulamaz tartışmanın kötü olduğunu bildiği için konuşarak sorunlarını halletmeye çalışabilir.'(15. Görüşmeci,K.,59)

Genel olarak bakıldığında evde olan kötü durumun çocukları etkilediği görülmektedir. Bu başlık altında son olarak katılımcılara anne ve babanın ayrı

yaşamasının çocuk üzerinde olumsuz bir etkisi var mı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların hepsi aynı fikirde olmamakla birlikte, kimi görüşmeci boşanmış ailelerin çocuklarının suç işleme potansiyelini ifade etmiştir. Diğer bir düşünce ise boşanmış aileler karşılıklı saygı çerçevesinde boşanmış ise ve çocukları üzerindeki disiplinleri ve ilgileri hala devam ediyor ise çocukların bu durumdan etkilenmeyeceğini ve suç işleme eğilimleri olmayacağını savunmuşlardır. Katılımcılar daha çok anne ve baba tutumlarına önem vermişlerdir. Aşağıda katılımcıların benzer ve farklı görüşlerine yer verilmiştir.

'İter. Benim amcam. Gerçeğini biz yaşıyoruz. Ben gerçeğini şu anda görüyorum. Benim amcam kızı 19–20 yaşındadır, oğlu da 23–24 yaşındadır. Bundan 6 sene önce hanımıyla boşandı. Amcam hala burada oturuyor. Hanımı da merkeze taşındı. Boşandılar şu an 2. evliliğini yaptı. Kızı başka yerde, oğlu başka yerde, diğer oğlu da cezaevinde… Başlarında disiplin yok. Bütün çocuklar kendi kafasına göre… Bir evladın ana babasının ayrı yaşaması kesinlikle kötü bir şey ben sizin bu dediklerinizi gördüm yaşadım çevremde kesinlikle çok kötü bir şey…'(7. Görüşmeci,E.,35)

'Bu daha çok etkili çünkü çocuk anne de başka babada başka şeyler görüp alır ve bağımsız olduğunu düşünür daha kolay suç işleyebilir. Çünkü korkacağı kimse yok diğer taraftan çocuğun psikolojisi de bozulabilir ailesinin kendisini sevmediğini de düşünür ve ilgi aramaya başlayabilir.' (15. Görüşmeci,K.,59)

'Tamamen etkili diyemeyiz anne ve babanın davranışlarına bağlıdır aslında çocuk anne babasının bir arada bulunduğu bir ortamda büyümek isteyecektir. Ama birinin eksik olması mesela diyelim çocuk annesiyle yaşıyor, babanın eksikliğini babanın otoriterliğinin eksikliğini hissedebilecektir bu da çocuk da ister istemez olaylar karşısında daha pasif olmasını ya da tam tersine daha saldırgan olmasına neden olacaktır. Her iki durumda da çocuk doğruyu yanlışı ayırt edemeyecek durumda olabilir ve suç yönelebilir.'(23. Görüşmeci,K.,40)

Katılımcılar boşanmış ailelerin çocuklarının üzerinde otorite eksikliği yaşanması durumunda çocukların daha serbest hareket edeceklerinden çocukların suç işleme riskinin daha arttığını düşünmektedir.

> *'Bence sürecin tamamen sağlıklı olup olmadığıyla etkili olabilir. Yani sağlıklı bir boşanma süreci olmuşsa çocuk, bakılınca benim çok arkadaşım var anne ve babası ayrı yaşayan ya da öğrencilerim var ailesi boşanan ve sağlıklı bir birey olarak yetişmişler. Ama kimisi de var anne baba ayrıldığında çok etkileniyor. Çünkü anne baba o süreci düzgün yönetemiyor. Çocuk yıpranıyor. Yani tamamen bu konu da sürecin sağlıklı ilerleyip ilerlemediği önemli, anne babanın tutumu önemli…'(12. Görüşmeci,K.,33)*

> *'Öyle olduğunu düşünmüyorum. Eğer anne ve baba anlaşmalı ve saygı çerçevesinde boşanırsa, çocuklarına da bunu anlayacağı dilden anlatırlarsa çocuğun suç işleyeceğini zannetmiyor. Ever her çocuk gibi üzülür anne ve babasının boşanmasına ama dediğim gibi ortada saygı varsa ve çocuğun üzerinde ki otoriteleri hala devam ediyorsa sorun olmaz bence…'(21. Görüşmeci,K.,36)*

Bazı katılımcılar ise, 12. ve 21. görüşmeciler ile aynı fikirde olup boşanma ya da her hangi bir ayrı yaşama durumunda anne ve babanın tutumlarının önemli olduğunu, sağlıklı bir boşanma süreci geçirildiği takdirde çocuğun suç işlemeyeceğini düşünmektedir.

> *'Ben ataerkil bir toplumda büyüdüğüm için kesinlikle babanın yönetici pozisyonunda olduğunu biliyorum. Babanın çocuğunun başında yani yanında olmadığı durumlarda çocuk güven problemi yaşayacağından eminim. Anne ne kadar koruyup kollasa da bir baba kadar etkili olamayacaktır.'(20. Görüşmeci,K.,37)*

'Baba şefkati görmediği zaman, baba korkusu olmadığı zaman çocuk her türlü suçu da yapar. Aynı şekilde anneye de öyle olacak. Haaa tabi anneye karşı o kadar olmaz ama babadan daha çekinir baba daha otoriterdir. Eğer boşanmışlar ve otoriteleri de bozulmamışsa hiçbir şey olmaz ama aksi olursa çocuk da rahat olur gider her istediğini yapar.'(25. Görüşmeci,E.,47)

Katılımcılardan yalnızca 3'ü ise bu süreçte babanın otoritesinden, babanın sevgisinden söz etmiştir. Katılımcılar ailede anneden daha çok babanın otoritesinin olduğunu, çocuğun babadan daha fazla çekindiğini ve bu nedenle suç işleme riskinin daha az olacağını düşünmektedir.

Suçluluk teorilerinin birçoğu ebeveyn-çocuk ilişkilerinin temeline dayandırılmaktadır. Abigail ve arkadaşları tarafından 2011 yılında, altı, sekiz, on ve on ikinci sınıflarda ki 18.512 öğrenciden toplanan verilerden aile faktörlerinin kız ve erkek tüm sınıflar için uyuşturucu kullanımı ile önemli ölçüde ilişkili olduğu kanısına varmışlardır (Bartallos ve Schmalleger, 2017, s.14).

Çocuğun suçu ilk olarak aileden öğrendiğini, ailenin olumsuz her hangi bir özelliğinden etkilendiğini ve sosyal yaşantısında uygulamaya çalıştığı düşünülmektedir. Aile ve Suç İlişkisi başlığı altında edinilen araştırma sonuçları da düşüncemizi doğrular niteliktedir. Yapılan görüşme sorularına verilen cevaplar katılımcıların birçoğunun bu bilinçte olduğunu çocuk yetiştirmenin oldukça zor olduğunu belirtmişlerdir.

5.5. Maddi Yetersizlik ve Suç İlişkisi

Çocuk ve suç kavramları bir arada kullanıldığında karşımıza çıkan önemli kavramlardan biride maddi yetersizlik yani yoksulluk kavramıdır. Genelleme yapılmamakla birlikte maddi açıdan durumu iyi olmayan ailelerin çocuklarının suç işlemeye daha eğilimli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle katılımcılara, maddi ihtiyaçları karşılanamayan ya da yetersiz gelen çocuk suç işler mi? Sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar genellikle benzerlik göstermekle birlikte, bazı katılımcılar

maddiyatın önemli olduğunu ve maddi açıdan aile çocuğa yeterli gelmiyorsa suç işleyebileceğini savunurken, bazı katılımcılar ise paranın bir etken olmadığını savunmuşlardır. Katılımcıların vermiş olduğu benzer ve farklı yanıtlar şu şekildedir:

> *'Kesinlikle işleyebilir. Eskiden, eski toplumda yani internetin bu kadar gelişmediği, her şeyin ulaşabileceğimiz yakınlıkta olmadığı dönemler de, maddiyat belki de bu kadar önemli değildi. Ama şu an çocuklar her şeyi görebiliyorlar yani çok ücra bir yerde de yetişsen çocuk her şeyden haberdar olabiliyor ve oda istiyor mesela onun giydiği ayakkabıdan, onun aldığı kalemden istiyorum diyip hırsızlığa yönelebiliyor. Aynı zamanda psikolojik olarak da etkilenebiliyorlar hani sağlıklı bireyler olmuyorlar çok. Ben şu devir de maddiyatın çocuk yetiştirme de çok daha önemli olduğunu düşünüyorum.'(12. Görüşmeci,K.,33)*

Katılımcı geçmiş dönemlerde paranın bu kadar önemli olmadığını fakat günümüzde paranın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Küreselleşme ile birlikte çocukların kendinde olmadıklarına özendiğini belirten katılımcı günümüz koşullarında maddiyatın çocuk yetiştirmede önemli olduğunu belirtmektedir. Literatüre bakıldığı zaman sosyal yapı teorisi, ihtiyaçları karşılanamayan bireyin suç işleme olasılığının arttığını ileri sürmüştür.

> *'Bu söylediklerimiz bütün çocuklar için geçerli olmamakla birlikte bazı çocuklar çevresinin ya da izlediklerinin etkisi altında kalarak ihtiyaçlarını hak etmediği şekilde elde etmeye çalışır. Kazanarak, hakkıyla değil çalarak çırparak veya zor kullanarak, gasp ederek onu gidermeye çalışır. Şu an ki yaşantımız da en önemli unsurlardan biri maddiyata dayandırılmış durumda çünkü maneviyatı vermiyoruz çocuklara. Eksikliğimiz orada. Aile çocuklarına maneviyatı yaşatmadığı, bir yaşam tarzı haline getirmediği sürece çocuklar materyalist bakarlar maddi açıdan bakarlar hayata, her şeyin çözümünün paranın olması ve ya olmamasına bağlarlar. Çok para çok mutluluk, az para az mutluluk şeklinde görülür. Bu algı yanlış bir algı işte biz büyüklerin görevi*

çocuklarımızda ki bu yanlış algıyı düzeltmek olmalı, buna dikkat etmeliyiz.'(16. Görüşmeci,E.,43)

Yine farklı bir katılımcımız da küreselleşmenin çocuklar üzerinde oluşturabilecek olumsuz etkisinden bahsetmekte ve özentiden dolayı çocukların istediklerini farklı yollardan elde edebilme isteğinden bahsetmektedir. Merton da geliştirmiş olduğu gerilim teorisinde alt tabakada bulunan bireylerin istediklerini meşru yoldan elde edememesi durumunda sapma davranışlar sergileyerek istediklerini almaya çalıştığını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcı genel ebeveynler olarak eleştiride bulunmuş ve çocuklara maneviyat duygusunu aşılamadıklarını belirtmiştir.

'Tabiî ki yoksulluk bir etken. Mesela bizim aylık gelirimiz çok değil. Kendimizi idare etmeye çalışıyoruz. Çocuğumuzun her istediğini yapamıyoruz. Mesela oğlum hep marka giyinmek istiyor ve biz her istediğinde almadığımızda küsüyor arkadaşında gördüğünü çok güzel olduğunu söylüyor, ayakkabıya hevesleniyor. Onunla olabildiğince konuşmaya gücümüzün yetmediğini anlatmaya çalışıyorum ama şimdi ki çocuklara laf anlatmakta çok zor.'(21. Görüşmeci,K.,36)

Başka bir katılımcı yine özenti üzerinde durmuş ve çocukların arkadaşlarında gördüklerini istediğini, istediği alınmadığı takdirde takındığı tavırdan bahsetmiştir.

'Maddiyet önemli, çok önemli ama sen kendi çocuğuna tatlı bir dille anlattığın zaman oda sana anlayış gösterir yani tabi göstermeyen çocuklarda vardır illa ki ama anlattığın zaman çocuğunun seni anlama ihtimali daha yüksek. Benim babam 7 çocuk büyüttü öyle zengin değiliz ama babam elinden geleni yaptı elinden geldiğince yetmeye çalıştı bizde ondan öğreniyoruz bir şeyler. Yani maddiyat çok önemli ama çocuğunla iletişimin iyi olup ona anlatırsan etkili olmaz dengeyi kurmak önemli şimdi çok zengin olup çocuğa sadece para vermekte çözüm değil çocuk ne yapacağını bilmez fazla parayla gidip uyuşturucu alır. Yani onun için diyorum ki denge çok önemli dengeyi illa ki kurmak zorundayız.'(9. Görüşmeci,E.,41)

Başka bir katılımcı maddiyatın önemli olduğunu fakat ebeveyn ve çocuk arasında sıkı bir iletişim var ise çocuğun anlayışla karşılayacağını savunmaktadır. Bununla birlikte fazla paranın çözüm olmadığını, zengin çocuklarında suç işleyebileceğini düşünmektedir.

> *'Yani bu konuda zengin fakir ayrımı yapmak istemiyorum. Çünkü zengin bir ailede büyüyen çocuk da her istediği olduğu için olmadığı durumlarda hemen elde etme güdüsü oluşacak ve farklı yollar tercih edebilecek sonuçta.'(20. Görüşmeci,K.,37)*

20. Görüşmeci diğer katılımcılardan farklı olarak zengin- fakir ayrımı yapmanın doğru olmadığını zengin çocuklarında suç işleyebileceğini savunmuştur.

> *'Bence o çocuk maddi ihtiyaçlarından dolayı da gidip suç işler dememiz yanlıştır. Günümüz de görüyoruz işte çocuk gündüz okulunu okuyor, okuldan kalan zamanlarda da çıraklık yapıyor. Ekmeğini kazanıyor. E bu çocuk da yoksul neden suç işlemiyor? İşte biraz da çocuğun yerinde olacak bir de çevresi temiz olacak. Şimdi çevresinde biri dese ki ne çalışacaksın boş ver, gel ben sana daha kolay nasıl para kazanılacağını öğretem derse belki de çocuk da suç işleyecek. Çevre, yaşadığı mahalle önemli…'(29. Görüşmeci,E.,43)*

29. Görüşmecimizi, maddiyatın, zenginlik ya da fakirliğin suç işlemede bir etken olmadığını, asıl etkenin arkadaş çevresinin, yaşadığı mahallenin olduğunu belirtmektedir.

Genel olarak bakıldığın da katılımcılar, günümüz koşullarında maddiyatın önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte katılımcılar çocukların çevrelerinde ya da internette gördüklerine heveslendiklerini, bu nedenle paraya çok önem verdiklerini dile getirmişlerdir. Bazı katılımcılar zenginlik ve fakirliğin bir ölçüt olmadığını aile ve çocuk arasındaki bağların kuvvetli olup olmamasına dikkat çekmişlerdir.

5.6. Mahalle, Okul ve Akran Etkisi

Çocuk suçluluğu konusunda aileden sonra en etkin rol oynayan, mahalle ve okul çevresi ile birlikte akran etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle katılımcılara çevre, okul ve akran etkisinden hangilerinin daha etkin bir rol oynadığı sorulmaktadır. Katılımcıların bir kısmı okulu eğitim yuvası görürken bir kısmı ise okuldaki arkadaş çevresinin etkili olacağını düşünmektedir. Kimi katılımcılar ise yaşadığı çevrenin büyüdüğü mahallenin çok etkisi olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir.

> *'Arkadaşlar çok önemlisi, en önemlisi arkadaş, arkadaş seçiminde çok dikkatli olması lazım. Arkadaş kurbanı çocuklar çok oluyor.'(8. Görüşmeci,K.,40)*

> *'Akran grubundan daha fazla etkilendiğini düşünüyorum. Çünkü çocuğun kimliğinin oluşmaya başladığı dönem yani ergenlik dönemi diyoruz. Çocuk bu dönem de ister istemez aileden kopuş sergiliyor. Aile ne kadar destek verse de çocuk arkadaşlarına da daha çok önem veriyor bu dönem de de akranların tutumu davranışları önemli oluyor ve ister istemez kötü bir akran grubuna sahipse çocuk da onlar gibi olmaya başlıyor.' (11. Görüşmeci,K.,36)*

> *'Akran etkisi diye düşünüyorum çünkü bizde bir sürü psikolojisi var arkadaş ne yaparsa çocuk da onu yapmaya bakar.' (16. Görüşmeci,E.,43)*

Katılımcılardan bazıları arkadaş çevresinin çok önemli olduğunu, çocuklardaki olan özentiden ve sürü psikolojisinden dolayı arkadaşının yaptığı davranışı sergilediğini düşünmektedirler. Arkadaş seçiminin önemli olduğunu vurgulayan katılımcılar günümüzde arkadaş kurbanı olarak suç işleyen birçok çocuğun olduğunu da vurgulamaktadırlar. Nitekim alt kültür teorisi, arkadaşı suç işleyen kişinin suçlu davranış sergileme ihtimalinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır.

'Çevresi, yaşıtlarından daha çok etkilenir. Okul, devlet kapısıdır. Devlet hem ana hem babadır. Anasız babasız kalabilirsin ama devletsiz, vatansız kalamazsın o yüzden okuldan öğrenmez ama çevreden etkilenir.'(7. Görüşmeci,E.,35)

'Okul da olabilir ama çevre, mahalle çok önemli. Bugün mesela git en zengin yerlerde, en görgülü yerlerde bu tür insan çıkmaz ama çakkal dolu bir yere gittiğin zaman hep bu tip insanlar var. Çocuk da onlardan görüp aynı onlar gibi davranıyo. Çevre çok önemli... Yani ekonomik durum da etkili çevre de… Çünkü ekonomik durumun iyiyse iyi bi muhitte otururşun.' (14. Görüşmeci,E.,59)

'Okul olmaz orası eğitim yuvası. İlla ki mahalle mahalle mahalle… Mahalle yaşadığı büyüdüğü yer çok önemli çok…'(27. Görüşmeci,E.,60)

Kimi katılımcılar okulun eğitim yuvası olduğunu bu nedenle suçu okulda öğrenmediğini düşünmektedir. Bununla birlikte mahalle ve çevrenin önemli olduğunu vurgulamışlardır. 14. görüşmeci ise ekonomik durumunda etkili olduğunu, ekonomik açıdan iyi olan ailenin kötü bir semtte oturmayacağını düşünerek çocuğun suç işlemeyeceğini düşünmektedir. Sutherland, katılımcıyı destekler nitelikte olarak suç oranı yüksek bir mahallede büyüyen çocuğun, suçu bu mahalledeki çocuklardan öğreneceğini ve suç işleyebileceğini savunmaktadır.

'Genelde aileye diyorlar yani çocuğun aileden öğrendiğini söylüyorlar ama belli bir yaşa kadar çocuk evde duruyor. Sonrasında çocuk dışarıya çıkıyor kendine ait bir sosyal yaşantısı oluyor. Aşağıya top oynamaya iniyor mesela ve sen yanında olamıyorsun. Mesela benim oğlum var. Köye gidiyoruz ve onun durmadan peşinden koşamıyorum. Köye gittiğimiz zaman çocuğumun resmen ahlakı bozuluyor. Biri keresinde benimle lanlı konuştu, şaşırdım. Çünkü evimizde babasıyla birlikte bu tarz cümleler kullanmamaya özen gösteriyoruz. Nerden duyduğunu sorduğumda köydeki arkadaşından öğrendiğini söylüyor ya da mahalle

de bütün arkadaşlarım söylüyor ne var ki bunda kötü bir şey değil diyor. Yani kötü olduğunu dahi düşünmüyor.'(21. Görüşmeci,K.,36)

21. Görüşmecimiz çocuğun kötü davranışları aileden öğrenir algısından rahatsız olduğunu dile getirmektedir. Çocukların belirli bir yaştan sonra kendi çevresi olduğunu söyleyen katılımcımız çevrenin ve arkadaş etkisinin olumsuz etkilerini vurgulamaktadır.

Genel olarak bakıldığında ebeveynlerin görüşü çevre ve arkadaş etkisinin çocuk üzerinde olumsuz etki bıraktığı kanısındadırlar. Çocukların arkadaş seçiminin önemli olduğunu düşünen katılımcılarımız aynı zamanda aile içerisinde ne kadar düzgün yetiştirilse de çocuğun çevreden gördüğü veya duyduğu şeyin çocuklar üzerinde etkili olduğunu düşünmektedirler.

5.7. Dışlanma- Göç ve Suç İlişkisi

Çocuğun bulunduğu ortamdan dışlanması, istenmemesi ya da her hangi bir nedenden dolayı göç etmiş olması çocuğun suç işlemesinde riskli faktörler olarak düşünülmektedir. Nitekim Kart (2012), göçlerin özellikle de çocuklar için bir baskı nedeni olabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle katılımcılara çocuğun kendisini bulunduğu ortamdan dışlanmış olarak hissetmesi ve her hangi bir nedenden göç etmeye maruz çocukların suç işleme eğilimleri olabilir mi diye sorulmuştur. Alınan cevaplar genel olarak benzerlik göstermekle birlikte farklı cevaplar da verilmiştir. Katılımcıların vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

'Muhakkakı. Çocuk dışlanırsa kapanır içine, içine kapanan çocuğu çözmek zor. Çözemezsin o çocuğu, çocuk içine biriktirir biriktirir. Bir gün patlar. Zapt edemezsin artık o çocuğu…'(1. Görüşmeci,E.,41)

'Evet, dışlanan çocuk kendini belli ettirmek isteyebilir, ilgi görmek isteyebilir. Çünkü izlediğimiz dizi programların da bile etrafına korku salan insanların etrafından daha çok sevgi saygı görüp sevildiğini görüyorlar ve çocuklar da bunu kendi yaşamlarında uygulayabiliyorlar.

Çünkü şöyle düşünüyorlar, bende böyle davranırsam arkadaşlarım bana saygı gösterir beni severler diye düşünebiliyor çocuk ve oda aynı şekilde çevresine kaba olabiliyor korku salabiliyor.'(12. Görüşmeci,K.,33)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi katılımcıların büyük çoğunluğu dışlanmanın çocuk üzerinde olumsuz bir etki oluşturacağını ve dışlanan istenmeyen çocuğun içine kapanık olacağını ve sonunda ise sapma davranışlar sergileyeceklerini belirtmişlerdir.

'Yok, bence öyle diyemeyiz. Evet, dışlanması çocuk da özgüven eksikliği oluşturabilir. Çocuk içine kapanık olabiliyor ama çok da suç işleyeceğini düşünmüyorum. Mesela ben küçükken mahalleden arkadaşlarım oyunda bana hep mızıkçı diyorlardı ve bende onlarla oyun oynamak istemiyordum. Öfkeleniyordum onlara karşı. Bi arkadaşım düşüp bi yerini incittiğinde hoşuma gidiyordu istemsizce. İşte dışlanmak böyle kötü düşünceler doğurabiliyor maalesef ama direk olarak suç da işlenmiyor. Daha çok içine kapanık oluyor çocuk.'(20. Görüşmeci,K.,37)

20. Görüşmecimiz ise kendisinden örnek vererek dışlanmanın suça itmediğini, fakat dışlanan çocuğunun kötü düşünceler içine girebileceğini içinde kötü hisler barındırabileceğini dile getirmiştir.

'Bazı çocuklar için söylememiz mümkün. Yani bazı çocuk dışlanmanın verdiği aşağılanma psikolojisini farklı bir psikolojiyle batırmaya çalışır. Kimi daha çok çalışarak, örnek davranış sergileyerek, kimi de suç işleyerek... Bir şekilde o üzerinde ki ezikliği atmaya çalışır. Ha bazılarına göre suç işlemek de bir meziyettir bir büyüklüktür, erdem şeklinde algılanır. Oda çocukları suça yönlendirebilir.'(16. Görüşmeci,E.,43)

Yukarıdaki görüşmecimiz ise dışlanmanın çocuk üzerinde oluşturabileceği farklı psikolojiden bahsetmiştir. Katılımcımıza göre dışlanma her çocukta suça eğilim göstermemektedir. Bazı çocuklar dışlanma ile kendini daha çok geliştirebileceğini

derslerine odaklanabileceğini düşünmektedir. Bazı çocukların ise suça bir farklılık, bir meziyet olarak gördükleri için işlediklerini düşünmektedir.

> *'Şimdi çevreden ve aileden dışlanmışsa illa ki suç işler ama yoksa arkadaşları dışlamışsa suç işlemez çünkü neden çocuk evde gelip aile sıcaklığını alacak ailesiyle arkadaş olacak dışarıda ki dışlamalara kulak asmayacak.'(28. Görüşmeci,E.,45)*

> *'Her dışlanan çocuk ille de gidip suç işleyecek diyemeyiz. Şimdi arkadaşım beni dışlarsa gidip aileme sarılırım yani ama ailemden de umduğum ilgiyi alamazsam tabi içime kapanır farklı yollar aramaya başlarım.'(29. Görüşmeci,E.,43)*

Görüşmecilerden yalnızca 3'ü ise çocuk ile aile bağları üzerinde durmuştur. Yukarıdaki katılımcıların görüşlerinden de anlaşılacağı gibi dışlanan çocuğun aile ile olan iletişimi güçlü ise çocuğun ailesine sarılacağı ve çevresinden dışlansa dahi suç işlemeyeceklerini savunmuşlardır. Kişinin suça yatkın olduğu görüşünü savunan Kontrol teorisi de katılımcıları destekler nitelikte olmaktadır. Teoriye göre kişi bireylere, değer ve normlara bağlı olduğunda, toplum ile olan bağları güçlü olduğunda suç işlemeyeceğini savunmaktadır. Bu noktada önemli olan çocuğun aile sıcaklığını almasıdır. Aksi durumda ailesinden de beklediği ilgiyi alamayan çocuk farklı düşüncelere kapılabilmektedir.

Katılımcılara sorulan diğer soru ise göçün çocuk üzerindeki etkisi olmaktadır. Herhangi bir nedenden göç etmeye maruz kalmış çocuğun suç işleme eğilimi olabilir mi diye sorulmuştur. Alınan benzer ve farklı yanıtlar şu şekildedir.

> *'Zaten o göç şeylerinde genellikle dışlanma olur. Mesela geldiği zaman fakir çocuk ya da istenmeyen bir yerden gelmiş, durumu iyi değil, bu çocuk böyle diyip ister istemez dışlayacaklar. Ee çocuk da hırslanıp kendine kötü arkadaşlar seçecek.' (3. Görüşmeci,K.,56)*

'Yani çok mantıklı geliyor ama bende sürekli şehir değiştirerek büyüyen bir çocuk oldum suçtan ziya de yalnızlık, insanlara çabuk bağlanamama yani bir yabancılık hissediyordum ister istemez. Yine mi yeni bir ortam yeni bir çevre diye sızlanıyordum. Her çevre de iyi şeyler öğrenebileceğin gibi kötü şeyler de öğrenebiliyordun tabi.'(12. Görüşmeci,K.,33)

'Olur tabi. Benim çocuklarım bunu yaşadı. Biz Elazığ'dan, Çanakkale'ye iş nedeniyle gittik. Orada benim çocuklarımla dalga geçtiler onlar Batılı, biz doğulu çocuklarımın şivelerinden dolayı diğer çocuklar gülerdi, alay ederdi benim çocuklarımla oyun oynamazlardı. Bende alırdım çocuklarımı evde onlarla oyun oynardım ama büyük kızım işte okulda da yalnız kalınca çok sessizleşti evde hep isyan ederdi arkadaşları dalga geçtiği için ağlardı hep…'(19. Görüşmeci,K.,55)

Katılımcıların büyük çoğunluğu göçün çocuklar üzerinde olumsuz iz bıraktığını ve suç işlemese dahi çocukları bir şekilde etkilediklerini, yalnızlaşıp özgüven problemi yaşadıklarını belirtmişlerdir. 19. Görüşmecimiz ise bire bir tanık olduğu ve çocukları üzerinde olan baskıdan söz etmektedir. O günleri hatırlarken ağlayan katılımcımız çocuklarının dışlanmalarına çok üzüldüğünü özelliklede büyük kızının özgüven eksikliği yaşayıp hep isyan eden, mutsuz biri olduğunu açıklamaktadır.

'Anne baba arkasında durur destek verirse suç işlemez.'(15. Görüşmeci,K.,59)

'Muhakkak olur tabi ama aileden destek gören çocuğun çok yanlış şeyler yapacağını yabancılık çekeceğini zannetmiyorum. Yani benim için kesinlikle aile ile olan bağ var. Bağ kuvvetli ise hiçbir sorun olmaz.'(17. Görüşmeci,K.,38)

Katılımcılardan 3'ü göçün suç işlemede bir etken olmayacağını düşünmektedir. Bununla birlikte farklı bir 3 katılımcı ise yine aile bağlarına vurgu yapmaktadır. Çocuğun arkasında destek olan bir ailesi olduğu takdirde çocuğun suç

işlemeyeceğini düşünmektedirler. Geri kalan 24 katılımcı ise göçün suç işlemede etken olduğunu düşünmektedir.

Katılımcılar bu konuda özellikle köyden kente ve küçük şehirden büyük şehre göç üzerinde durmuşlardır. Köyde yaşayan ve hiçbir şey görmemiş olan bir çocuğun büyük bir kente gittiğini kendini kaybedeceğini ne yapacağını bilemeyeceğini ve bir şekilde kendini kaybedeceğini ileri sürmüşlerdir.

5.8. Medya ve Suç İlişkisi

Küreselleşme ve gelişen teknoloji ile günümüzde bilgi çağı yaşanmaktadır. Bilgi çağının en etkili araçları şüphesizdir ki insanları etkisi altına alan kitle iletişim araçlarıdır. Bu nedenle çocukların suçu öğrenmesinde ya da sosyal yaşantılarında sapma davranışlar sergilemelerinde dizilerin, oynadıkları oyunların ve sosyal medyanın bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Nitekim 2001 yılında Paris'te Avrupa Birliğinin çocuk adalet sistemi üzerine düzenlediği bir konferansta çocuk suçluluğuna etki eden nedenler arasında kitle iletişim araçları ilk 3 temel sebeplerden biri olarak gösterilmiştir (Othmani, 2002'den aktaran İpek, 2010, s. 42). Bu nedenle katılımcılara çocukların suç işlemesinde izlediği dizilerin, oynadığı oyunların ve sosyal medyanın bir etkisi olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların hepsinin aynı görüşte olduğu saptanmıştır. Bazı katılımcıların görüşleri şu yöndedir.

> *'Tabi ki var. 'Çukur' diye bir dizi var her ders çocuklar onların repliğini yapıyor bir tane de 'Ramo' diye bir dizi başlamış yani ben takip etmiyorum da çocuklardan duyduğum kadarıyla söylüyorum. O dizilerde her şeyin çözümü şiddet, kendi adaletimi kendim sağlarım kafasındalar. Ee şimdi çocuklarda onlara özeniyor onlar gibi davranmaya çalışıyorlar. Daha geçen hafta iki öğrencim biri birine laf attı ben daha araya girmeden birbirlerini yumruklamaya başladılar. Yani şu an sınıflarımızda durum bu ve bu çocuklar 11–12 yaşlarındalar. Hiç altta kalmama, ezik olmama gibi düşünüyorlar yaptıkları şeyi ve gurur duyuyorlar bu yaptıklarıyla maalesef…'(2. Görüşmeci,K.,38)*

Görüşmecimiz çocukların izlediği dizilerden çok etkilendiğini ve dizi ile gerçek yaşamı birbirinden ayıramadıklarından yakınmaktadır. Dizilerde izledikleri karakterlere özenen çocukların, dizi karakterleri gibi davrandıklarını dile getirmiştir.

> *'Şu anda eski arkadaşlıklar da yok eski dostluklarda yok her şey cebimize girmiş. Çocukların telefonla ilgili bilmediği şey yok oyun olsun sosyal medya olsun bunlar daha tehlikeli. Çocuk şimdi bir telefona dalıyor dünyayla ilişkisi kesiliyor e bu telefonda iyi de var kötü de var tabi çocuk ikisini de öğreniyor sen öğretmesen bile çocuk sosyal medyadan telefondan her şeyi görüp öğreniyor sonra kabadayı oluyor, kendini intihar ediyor.'(9. Görüşmeci,E.,41)*

Katılımcı eski ile günümüz koşullarını kıyaslamakta ve gerçek arkadaşlığın olmadığını sanal arkadaşların olduğunu belirtmiştir. Telefonun olumsuz etkisinden yakınan görüşmecimiz çocuğunun öğrenmesini istemediği davranışları dahi kendisinin telefondan öğrendiğini, telefonun çocukları uç işlemeye iten sebeplerden biri olarak gördüğünü dile getirmiştir.

> *'Zaten en büyük faktör bu… Televizyon yani medya, özellikle bu sosyal medya da takip ettiği sayfalar, arkadaşlarının paylaşımları, diziler… Aile bu nokta da etkili olmalı yani çocukların izledikleri diziler ile sosyal medya da takip ettiği sayfaları kontrol altına almalı… Suç insana tatlı geliyor, cazip geliyor, nefse hoş geliyor. Artı çocuklar televizyon da gördüğü suçları, televizyon da yapılıyorsa iyi bir şey olarak görüp onlara özeniyor. Kabadayılık, mafya, racon kesme, adam kaçırma, hırsızlık vb.… Toplumumuzda ki suç unsurlarının artmasının en önemli faktörlerinin başında televizyon ve sosyal medya geliyor.'(16. Görüşmeci,E.,43)*

Suçun nefse hoş geldiği görüşünde olan katılımcımız ise aile otoritesinin baskın olması gerektiğini ve çocuğun izleyip, takip ettiği sayfaları kontrol altına alması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcı aynı zamanda suç eyleminin artmasının temel sebebi olarak televizyon ve sosyal medyayı etkili olarak görmektedir.

'Yani şöyle diyeyim. Biz eskiden mesela sürekli dışarı da oynardık. Bizim çevremiz gerçek arkadaşlarımızdı ama şimdiki çocukların arkadaşı ise sanal arkadaşlıklar onlardan etkilenebilirler tabi. Ya da günümüz de olan mafya dizileri... Bu dizileri çocuklar aile ile oturup izliyorlarsa bu aile tarafından da o şeyin kabullenilir bir şey olduğunu gösterir. Çocukta bunu normal olarak algılar ve aynısını yapar yani çocuk şöyle düşünür der ki nasıl olsa annem babam bu diziyi izliyor seviyorlar o zaman bende orada ki karakterler gibi davranabilirim der ve yapar. Mesela bu sevgili mevgili dizileri var. O ondan ayrılıp başkasına ondan da ayrılıp bir başkasına diye bunu görüp çocuk bunu normal görüyor bu şekilde davranıyorlar. Çocuklar birbirini arkadaş olarak görmekten çok sevgili olarak bakmaya başlıyorlar farklı bir bakış açıları oldu küçücük çocuklarımız, öğrencilerimizi cinsel ilişkileri öğrendiler. Bu nedenle diziler çocuklarımıza çok kötü örnek oluyor.'(17. Görüşmeci,K.,38)

Eski arkadaşlıklar ve şimdiki arkadaşlıkları kıyaslayan bir başka katılımcımız dizilerin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisinden bahsetmektedir. Dizilerin çocuklara değerlerimizi, kültürümüzü farklı anlattığını düşünen katılımcımız özellikle küçük çocukların cinsel hayatı öğrenmelerinden yakınmaktadır.

'Var tabiî ki şimdi ki dizilerde şiddet ve cinsellik çok fazla çocuk bunları normal olarak algılıyor. Biz nereye kadar izlememesini sağlayabiliriz ki. Ben çukuru izlemesini istemiyorum ama o bir şekilde izleyecek zaman buluyor. Odasına giriyor ders çalışıyor sanıyorum ama bir bakıyorum açmış bilgisayardan izliyor.'(21. Görüşmeci,K.,36)

Bir başka katılımcımız ise yine dizilerde kötü örnek oluşturabilecek davranışlardan bahsetmektedir. Dizilerde şiddet ve cinselliğin normal olarak yansıtılmasından rahatsız olan katılımcımız çocuğunun izlemesini istemese dahi engel olmadığından yakınmaktadır.

Medya ve Suç İlişkisi açısından bakıldığında, medyanın çocuklar üzerinde olumsuz etkisi olduğu görülmektedir. Anne ve babaların yakındığı en önemli konuların

başında gelen sosyal medya ve diziler çocuklara örf, adet ve geleneklerimizi yanlış lanse etmektedir. Sosyal medyanın çocukları kendilerinden uzaklaştırdığını düşünen ebeveynler, çocuklarının internete, oyunlara bağımlı olduklarını ve sosyal çevrelerinin sanal arkadaşlıklar oluşturduklarını düşünmektedir. Bununla birlikte sosyal medyada gördükleri lüks yaşantıları yaşamayı çalışan çocukların çevrelerinde mutsuz olduğunu dile getirmişlerdir.

5.9. Suç İşleyen Çocukların Ortak Özellikleri

Yapılan araştırmalar göz önünde bulundurulduğunda çocukların suç işlemesinin birçok nedeni olabileceği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise çocukların ilgisizlik, maddi yetersizlik ve çevre etkisi ile suç işledikleri düşünülmektedir. Bu nedenle katılımcılara çocuk suçluların ortak özellikleri nelerdir diye sorulmuştur. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplar neredeyse birbiri ile benzerlik göstermektedir.

> *'Çocukların ortak özellikleri ilgisiz olmaları itilip dışlanması ve maddi olarak kötü olmaları yani daha fakir olmaları ortak özellikleri diyebiliriz. Ama tabi zengin ailenin de olabilir önemli olan ilgili olabilmektir. Çocuğu sahipsiz bırakmamaktır. Sahipsiz olan çocuk suç işler.'(13. Görüşmeci,K.,30)*

> *'Genelde hepsinin aile ortamı bozuk, ailesinde suçlu bireyler var mesela çalıştığım kurumda bir çocuğu sevince çocuk şaşırıyor aşırıya kaçıyor çünkü çocuk sevgiyi görmemiş ilgiyi görmemiş ona çok büyük bir şey gibi geliyor yani çocuklar sevgiden ilgiden mahrum olarak büyüyorlar nasıl davranacaklarını bilmiyorlar. Mesela başka öğrencim var çocuk öğleden sonraları derse hiç gelmiyor bende aradım kendisi cevap verdi dedim kızım neden gelmiyorsun derse dedi ki hocam ben kardeşime bakıyorum ama daha kendisi çocuk, 6. sınıf öğrencisiydi. Çocuk eğitimden de mahrum bırakılıyor sonra bu çocuk napacak yanlış seçimler yapacak tabi…'(17. Görüşmeci,K.38)*

Katılımcı genel olarak suçlu çocukların ortak özellikleri olarak aile ortamının düzgün olmamasına ve sevgi- ilgiden mahrum bir şekilde yetişmelerini görmektedir. Görüşmecilerden birçoğunun düşüncesi yukarıda gösterilmiş olan örnekler gibi olmaktadır. Ebeveynlerin birçoğu suç işleyen çocukların ortak özelliği olarak çocukların ilgi eksikliği yaşadıklarını ve aile ortamlarının düzgün olmadıklarını dile getirmişlerdir.

> *'Ailesinden sevgi görmeyen çocuk, arkadaş çevresi kötü olan çocuklar bide ailesinde de suçlu varsa çocuk suç işliyor'(10. Görüşmeci,K.,35)*

> *'Arkadaş çevrelerinin bozuk olması, birbirlerine özenmeleri… O der benim mahallem de benim horozum örtsün diğeri de der benim horozum. Şimdi ki gençlerin ceplerinden çakı bıçak eksik olmaz ki. Boyu kadar sallama taşır şimdi gençler…'(27. Görüşmeci,E.,60)*

Katılımcılardan bir kaçı ise arkadaş çevrelerinin kötü olmalarından dolayı suç işlediklerini düşünmektedir. Çocukların arkadaş kurbanı olduğunu dile getiren katılımcılar çocuklarda özenti olduğunu ve kabadayı şeklinde takıldıklarını belirtmiştir.

> *'Aşırı aile baskısı ya da aşırı sevgi bağımlılığı... Çocuk bir kere her istediğinin olmayacağını bilmelidir. Bir de akran gruplarının temiz olmaması diyebiliriz.'(23. Görüşmeci,K.,40)*

Katılımcılardan yalnızca bir tanesi çocukların aşırı sevgiden suç işleyebileceğini düşünmektedir. 23. Görüşmecinin düşüncesine göre aşırı olan her şeyin çocuklarda sapma davranışa neden olabilmektedir. Aşırı ilgi, aşırı sevgi, aşırı baskı gibi… Görüşmeci aynı zamanda çocukların her istediğinin yapılmaması gerektiğini de düşünmektedir.

Suç işleyen çocukların ortak özellikleri adlı başlığın altında bakıldığında ebeveynlerin birçoğu 'sahipsizlik' kavramından bahsetmektedir. Sahipsiz kavramı kimsesi olmayan, koruyucusu gözeticisi olmayan anlamına gelmekle birlikte

katılımcılar bu kavramı gerçek anlamı ile kullanmamaktadır. Katılımcılar, sahipsizlik kavramını ailesi tarafından ilgilenilmeyen, hor görülen anlamlarında kullanmışlardır.

Genel olarak suç işleyen çocukların ortak özellikleri nedir diye baktığımızda katılımcıların vermiş olduğu yanıtlardan da yola çıkarak, ailesi tarafından ilgi ve sevgiden mahrum kalan, aile bağları kuvvetli olmayan, ailesinde ya da çevresinde suçlu bulunan, maddi yetersizlik yaşayan, bazı hislerin aşırısı… Aşırı sevgi, aşırı baskı, çocuğun her istediğinin yapılması gibi etmenlerin bulunması suç işleyen çocukların ortak özellikleri olarak görülmektedir.

5.10. Ebeveynlerin Suça İlişkin Önlemleri

Çocuk suçluluğu konusunda ailenin en önemli etken olduğu vurgusu başından beri yapılmaktadır. Çocukların ilk eğitim aldığı, kendisi savunmasız hissettiğinde sığındığı bir liman olarak görülen aile ortamı çocuklar için oldukça önem arz etmektedir. Ebeveyn tutumları çocukları suçtan uzaklaştırabileceği gibi bilinçli ya da bilinçsiz olabilecek her hangi bir yaklaşımda çocukları suça da itebilmektedir. Bu nedenle anne- babanın konu ile ilgili görüşleri ve önlem şekilleri önemli olmaktadır. Bu amaçla katılımcılara çocuklarınızın suç işlemesini önleyebilmek için ne gibi tedbirler alınabilir ve konu ile genel görüşleri sorulmuştur.

> *'Yani şahsen ben çocuklarıma örnekler göstererek, kötüyü neden olduğunu konuşarak anlatıyorum ya da okulda bir haksızlıkla karşılaştığında nasıl tepki vermesi gerektiğini anlatıyorum, kavga ya da dayakla çözülmeyeceğini vurmadan kendi çözüm üretmesini sağlıyorum yani bence bu şekilde olmalı zaten biz büyükler olarak böyle davranmalı çocuklarımızı eğitmeliyiz.'(2. Görüşmeci,K.,38)*

> *'Çocuğumun peşini bırakmam. Çalıştığı yeri gezdiği arkadaşları takip ederim. Kiminle ne yapıyo bilirim. Nere gitti nerden geldi takip etmeye çalışırım. Çocuğumu eve bağlamaya çalışırım. Bağırmam, çağırmam oğlum ya da kızım bunu niye böyle yaptın diye sorarım, konuşurum. Yani anne baba çocuğun peşini bırakmamalı.'(14. Görüşmeci,E.,59)*

'Birincisi çocukla baba olman gerektiği yerde baba olucan, arkadaş olman gerektiği yerde arkadaş olucan. Şeffaf olucan. Çocuğundan da şeffaf olmasını isticen. Her hatasını cezalandırmak çözüm değil. Hataların telefi yollarını aramak lazım… Çocuklara maneviyatı vermek lazım. Hakkı hukuku bilmek lazım, büyüğüne karşı saygılı olması gerektiğini küçüklerini de koruması gerektiğini öğretmek lazım. Çocuk bunları bilirse büyük oranda suçlardan uzaklaşırlar.'(16. Görüşmeci,E.,43)

'Bir kere iletişim araçları televizyon olsun bilgisayar olsun kontrol altında izletilmeli mesela bir zamanlar vardı mavi balina oyunu falan bu nedenle kontrol altına alınmalı. Onun dışında çocuğun davranışlarına arkadaş çevresini bilmek gerekir. Yani aile çocuğa hissettirmeden onu kontrol altına almalıdır. Eğer hissettirirse bunu yapma nerdeydin bu arkadaşınla görüşme gibi cümleler çocuğu aileden uzaklaştırmakla birlikte yasak olan şeyleri yapmak daha tatlı gelecektir. Aile eğitimini güzel verecektir. Eğer eğitimi güzel verildiyse zaten çocuk suç işlemez. Kendini bilen bir çocuk yetiştirebilirsek zaten o çocuk hem ailesine hem de milletine faydalı hayırlı bir çocuk olacaktır.'(23. Görüşmeci,K.,40)

Genel olarak benzer cevaplar veren katılımcılar, çocuklar ile arkadaş olmak gerektiğini, ilgiyi, şefkati vermek gerektiğini, doğruyu yanlışı söylemek gerektiğini, maneviyat duygularını benimsetmeyi ve yaşı kaç olursa olsun anne babanın kontrolü elinden bırakmaması gerektiğini belirtmişlerdir.

'Bu şekilde insanlar bir tedbir alamaz yani aile ne yaparsa yapsın bu televizyon, bilgisayar, internet hiçbir şeye izin vermiyor. Bugün izletmezsin yarın o bir yolunu bulur yine gider izler. Oradan bir sürü şey öğrenir yine.'(29. Görüşmeci,E.,43)

Katılımcılardan yalnızca bir tanesi günümüz koşullarında anne babanın yapacak bir şeyi olmadığını kitle iletişim araçlarının çocukların sapma davranışlar sergilemesine neden olduğundan yakınmaktadır.

> *'Bir baba ana bir şey yapamaz. Ne kadar sevsen o kadar şımarır çünkü. Şimdi bahisin şu kadar bebe gelip hele dayı ateş ver da diyi.. E bak şimdi hareketlere laflara. Örnek olasın diyik güzel konuşup anlatalım ama yok. Yav diyisin de oğlum bak bu yok hak yolu bu yol bok yolu niye doğru yoldan gitmeyesin diyi ki benim yolum doğru yol… Ee hadi doğru yolsa git. Daha bu ana baba ne yapa çocuk dinlemi ki ana babayı. Diyisin ki hele oğlum bi bardak su getir dönüp sahan diyi hele sen içi bana da bi bardak getir. Biz evlatlarımıza böyle mi terbiye verdik. Yok. Biz ana babamızdan böyle görmedik. Saygıyı gördük ama işte bizim zamanımızda bunlar yoktu uyuşturucu balley olmazdı bizim zamanımızda sağ sol davası vardı biz vatan millet Sakarya dedik vatanımızın için uğraştık ama yine de suç işlemedik işledikse de yine vatanımız için. Şimdi ki gençler gibi yok yan baktın, yok bana böyle dedin diye gidip adam öldürmedik.'(27. Görüşmeci,E.,60)*

27. Görüşmeci de günümüzde anne ve babanın bir etkisi kalmadığını belirtmektedir. Günümüz gençlerinden yakınan katılımcı çocukların kötü şeylere heveslendiğini anneyi, babayı, büyüklerini dinlemediğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte şimdiki gençleri eskiyle kıyaslayan katılımcı günümüz gençlerin saygısız olduğunu da belirtmektedir.

Katılımcılara aynı zamanda konu ile ilgili genel görüşleri sorulmuştur.

> *'Valla hiç bir çocuk dünyaya suçlu olarak gelmez. Bunu kimden alır anne babadan alır çevreden alır. Onun için evlatlarımıza güzel örnek olmalıyız. Biz evlatlarımızı dünya ya getirdiysek onları güzel ahlakla yetiştirmek de bizim görevimiz, bu ana babanın en birincil görevi. Öyle çocuğu doğurup sokağa salmakla olmuyor ki ana baba o çocuğu alıp yetiştirmek doğruyu yanlışı anlatmak zorunda.'(1. Görüşmeci,E.,41)*

'Anne baba önemli… Anne baba çocuğuna iyiyi kötüyü göstermeli Allah sevgisini aşılamalı ki çocuk yanlış şeyler yapmasın yanlış ortamlara girmesin çevre de önemli fakat en önemlisi anne baba her şey aileden geçer. Anne baba çocuğuna güzel ahlak öğretecek.'(15. Görüşmeci,K.,59)

Katılımcılardan birçoğu anne baba tutumları üzerinde durmaktadır. Anne ve babanın çocuğu yetiştirme tarzının önemi olduğunu vurgulayan katılımcılar çocukları sahipsiz bırakmamak gerektiğini vurgulamaktadırlar.

'Genel önerim şu; biz çocukları okullar da eğitmeye çalışıyoruz, her türlü eğitimi vermeye çalışıyoruz fakat başarıya ulaşmak için ailelerin de bu eğitimi evde devam ettirmesi özellikle televizyon ve internet de çocuğun üzerinde kontrol kurmaları gerekiyor. Ebeveynin hoşuna giden bir takım diziler yapımlar var ama bu diziler çocuklar üzerinde son derece olumsuz bir etki bırakıyor. Bunlara dikkat etmeleri gerekiyor. Çocuk daima bir gözetim altında olduğunu bilmeli ve çocuğa karşı dürüst olmalı. Çocuğa karşı biz dürüst olacaz onların yanın da biz iyilikten bahsederken kendi işimize geldiğin de kötü davranmicaz. Çocuğa genelde nasihat ederek iyiyi öğretmeye çalışırız ama çocuk onu değil bizim yaşantımızı hareketlerimizi örnek alır onu kaydediyor beyni, biz kendimizi rol model olarak yaşıyacaz ki çocuk da o şekilde yaşasın. Suçtan uzak tutmanın en önemli faktörleri bu…'(16. Görüşmeci,E.,43)

Katılımcı anne babanın çocuğa örnek olması gerektiğini, okulda verilen eğitimin tek taraflı olmayacağını ve eğitimin evde de devam ettirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı zamanda çocuklar gözetim altında tutmak gerektiğini de düşünmektedir.

'Eski de ki insanlar daha cahildi ama yetiştirdiği çocuklar daha saygılıydı. Hepsi ekmeğinin peşine gitti ama şimdi biz okumuşuz cahil değiliz gel gör ki çocuk yetişmeyi bilmiyoruz. Çocuğumuza kendi

kültürümüzü öğretemiyoruz. Yani biz bu konuda etkili değiliz sosyal medya bizden daha baskın. Şimdi eskiden bir baba çocuğunu bile rahat sevemezdi utancından, ama şimdi adam çocuğunu kucağından indirmiyor, anne baba çocuğu için bir sürü fedakârlık yapıyor ama yine memnuniyet yok sıfır. O çocuk yine başka yerlere gidiyor yanlış şeylere merak salıyor. İşte demek ki yine biz bir yer de yanlış yapıyoruz. Diyorum ya biz çocuk yetiştiremiyoruz.'(29. Görüşmeci,E.,43)

Sosyal medyadan yakınan görüşmeci, çocuklara kendi kültürlerini öğretemediklerini düşünmektedir. Eski ile günümüzde ki aile kavramlarını kıyaslamaktadır. Geçmişte çocukların daha sert aile bireyleri tarafından yetiştirilmelerine karşın çocukların daha terbiyeli ve suç oranının az olduğunu iddia eden görüşmeci, günümüz çocuklarının her istedikleri olduğunu ama yine memnuniyetsiz olduklarını dile getirmektedir. Katılımcı aynı zamanda günümüz anne babaların çocuk yetiştirmede başarısız olduklarını düşünmektedir.

Genel olarak bakıldığında aileler çocukların ilgisiz, sahipsiz bırakılmaması gerektiğini, fazla baskı yapılmaması gerektiğini ve manevi duyguların çocuğa aşılanması gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte arkadaş çevresine ve yaşadığı çevrenin önemine vurgu yapan katılımcılar yaşanılan mahalle ve arkadaş seçimlerinin çocuğu suça itebileceğini bu nedenle de çocuk ile arkadaş olup yanlış arkadaş edinmelerinin önlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar toplumların geleceğinin oluşturan varlıklar olarak görülmesi sebebi ile çocuk kavramı dünya çapında hassas bir konu olarak bilinmektedir. Bu nedenle çocuk suçluluğu üzerinde tartışılan en önemli konulardan biri olmaktadır. Çocuğun gelişim evresinde görülen herhangi bir bozukluk veya sapma davranışlar, yetkililer tarafından tedbir almayı gerektirmekte ve bulunduğu toplumda endişelere yol açmaktadır (Dinç, 2013, s. 4).

Bu sebepledir ki çocuk suçluluğunun nedenleri sosyologlar, psikologlar, eğitimciler tarafından her zaman araştırılmış ve hukukçuların, kanun koyucuların ilgisini çeken bir konu olmuştur.

Üzerinde çalıştığımız araştırmada da çocukların suç işlemesine sebebiyet verebilecek olası ihtimaller araştırılmış ve ebeveynlerin bakış açıları, yaklaşımları ve düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle çalışmada 11–18 yaş arası çocuğu olan ebeveynler seçilmiş ve konu ile ilgili görüşleri, yaklaşımları öğrenilmekle birlikte, çocukların suç işlemesine neden olabilecek faktörler sorulmuştur.

Aynı zamanda çalışmada, ebeveyn tutumlarının çocuğu suça itip itmediği, maddiyatın suça etkisi, mahalle, okul ve akran etkisinin çocuğun suç işlemesinde bir etkisi olup olmadığı, dışlanan çocuğun sapma davranışlar gösterip göstermeyeceği, göçün çocuk üzerindeki olumsuz psikolojisi, sosyal medya-televizyon-dizilerin çocukları gelenekten uzaklaştırıp özentiye yol açıp açmadığı ve suç işleyen çocukların bir ortak noktaları olup olmadığı da araştırılmıştır.

Araştırma Elazığ ilinin belirli mahallelerinde ikamet eden ve çalışmayı kabul eden 30 çocuk velisi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Konu ile ilgili literatür tarandığında ve diğer çalışmalar incelendiğinde çocuk suçluluğunun birçok nedeni olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan araştırmada da çocuk suçluluğunun birçok nedeni olduğu anlaşıldığı gibi diğer çalışmalardan farklı olarak ailelerin görüşleri de dikkate alınmıştır.

Yapılan çalışmada çocuğun suçu doğuştan değil yaşayarak, çevresinden görerek öğrendiği görülmektedir. Bununla birlikte çocukların suçu gördüklerinden etkilenerek işlediği kanısına da varılmaktadır. Elde edilen bulgular ışığında aslında çocukların saf olduklarını fakat bulundukları ortamlardan etkilendiklerini ve bu nedenle sapma davranışlar sergilediklerini söyleyebiliriz.

Çocuğun toplumsal hayata adaptasyon süresinde ilk ve önemli etken olan aile, suça ve sapma davranışlara yönelim bakımından büyük öneme sahip olmaktadır. Ailenin çocuk ile olan iletişimi, sevgisi çocuğun sapma davranışlar sergilemesini önleyebilmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde ailesinden yeterli ilgiyi alan, güven duygularına sahip, güçlü iletişim bağları olan, suç ve şiddetten uzak yetiştirilen, sosyo-ekonomik ve kültürel olarak yeterli bir ortamda büyüyen, ailesi tarafından dışlanmaya maruz kalmamış, özgüveni yüksek çocukların suça olan yönelimleri; anne veya babasından biri veya her ikisinden mahrum kalan, parçalanmış veya yıkılmış bir ailede büyüyen, şiddet ve hakarete maruz kalmış, güven duygusunu yitirmiş, özgüveni bulunmayan, sosyo- ekonomik ve kültürel açıdan düşük seviyeli ebeveynler tarafından yetiştirilmiş bir çocuğa göre daha az olmaktadır.

Bu nedenledir ki çocuk suçluluğunda ailenin önemi oldukça fazladır. Çocuk suçluluğunun birden fazla nedeni olmakla birlikte temelde aileye dayandığı görülmektedir. Çocuk üzerinde etkin bir role sahip olan ailenin, çocuğu yetiştirme tarzı ve koşulları, çocuklarına verdikleri sevgi, terbiye, hoşgörü duyguları, manevi değerlerin aşılanması çocukların sapma davranışlar sergilemesini önleyebilmektedir. Psiko-sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılanmayan çocukların ise kendi ihtiyaçlarını farklı yollardan temin etmeye çalıştığı ve genellikle de sapma davranışlar sergileyebilmesi sıklıkla rastlanan bir durumdur.

Aileden sonra çocuk üzerinde etkili olan diğer faktörlerin başında ise mahalle, okul ve akran çevresi gelmektedir. Çocuk aile eğitiminden sonra kendi sosyal ortamını ilk olarak mahalle çevresinden ve okul çevresinden edinmektedir. Bu nedenledir ki mahalle, okul ve akran seçimi oldukça önem arz etmektedir. Birçok araştırmada okul, çocuk suçluluğunu yok edici bir kurum olarak sunulmuş ve bazı kesimlerce

okulların yaygınlaştırılması gerektiğine inanılmıştır. Fakat okulların çoğaltılması da suçluluğun önüne geçememiştir (Yavuzer, 1990, s. 162). Bartollas ve Schmalleger (2017), okulların çocukların suçlu davranışları öğrenmesine ortam oluşturduğuna dair ciddi bulgular olduğunu ileri sürmektedirler. Yapılan araştırmadan edinilen bulgulara göre de aileler okulun eğitim yuvası olduğunu, okuldan zarar gelmeyeceğini fakat okuldaki arkadaşlıklardan, okul çevresinden suçu öğrenebildiklerini ileri sürmüşlerdir. Günümüz şartlarında çocukların okullarda çete kurmaları, başka arkadaşlarını dışlamaları gibi hareketlerin çocukları suça yönlendirdiği kabul edilmektedir.

Bununla birlikte çocuğun yetiştiği mahalle de oldukça önem arz etmektedir. Mahallelerdeki şiddet, kabadayılık gibi zorba davranışlar çocukları çete üyeliği ile korunmaya itebilmektedir. Çocuklar bir gruba mensup olduklarında kendini güvende hissetmekte ve grubun istediği şeyleri yapabilmektedir.

Çocukların sigara, alkol, madde bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıkların genellikle böyle durumlarda alışkanlık haline getirildiği, toplu olarak kavgalara katıldığı gözlemlenilmektedir. Yapılan çalışmada mahallenin üzerinde durulmuş ve mahalleler arasındaki farklılıkların çocukların hareketlerini, karakterini etkilediği kanısına varılmıştır. Sapma davranışları, küfürlü konuşmaları normal olarak algılayan bir mahallede yetişen çocukların, ilerleyen dönemlerde kendisinin de küfür ettiği, sapma davranış sergilediği gözlemlenilmiştir. Bununla birlikte zıt bir mahallede yetişen, çevresinde kötü örnek oluşturabilecek bireylerin olmaması durumunda çocuk sapma davranışlardan uzak kalabilmektedir.

Çocuğun suç işlemesine etken olan diğer bir durum iste maddi yetersizliktir. Genel olarak bakıldığında suçluların yoksul ailelerden geldiği bilinmektedir. Yavuzer (1990), arzuların doyum noktasına ulaşamaması durumunda, yoksulluk nedeni ile aç kalmasında çocuğun kişilik yapısında derin izler bırakacağını, kendisini güven içerisinde hissetmemesi gibi kötü sonuçlar doğuracağını belirtmiştir. Yavuzer'in de dediği gibi yoksulluk çocuklarda özgüven eksikliği oluşturabileceği gibi akranları tarafından aşağılanma, kendini küçük görme, dışlanma gibi durumları da beraberinde getirmektedir. Bu durumlarda çocuklar kendi arzularını farklı yollardan tatmin

etmeye çalışabilmektedir. Genelleme yapılmamakla birlikte yoksulluğun çocuklar üzerinde olumsuz etki bıraktığını ve sapma davranışlar sergileyebileceğini söylememiz doğru olacaktır.

Çocukları suç işlemeye iten diğer bir neden ise göç ve dışlanma korkusu olmaktadır. Edinilen bulgular ve araştırılan makaleler incelendiğinde göçün özellikle de çocuklar üzerinde baskı aracı olduğu bilinmektedir. Her hangi bir nedenden dolayı göç etmeye maruz kalmış çocuklarda, gittiği yeni okulda arkadaş bulamama, yalnız kalma, bulunduğu çevreye alışma gibi adaptasyon sorunları ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi durumlarda çocuk kendini farklı ifade edebilir, arkadaşları tarafından kabul görmek için sapma davranışlar sergileyebilmektedir.

Dışlanma da çocukların suç işlemesine neden olabilecek etkenlerden biri olabilmektedir. Çocuğun ailesinden, arkadaş çevresinden ve bulunduğu ortamdan dışlanması çocuğun psikolojini olumsuz etkilediği gibi suçlu davranışlar sergilemesine de neden olabilmektedir. Dışlanan çocuk kendini ifade etmek adına hırçınlaşabilir, madde kullanabilir ya da arkadaşına, kardeşine zarar verebilmektedir. Dışlanmanın vermiş olduğu öfke ile çocukta intikam duygusu gibi kötü düşünceler barınabilmektedir.

Hayatımızın her alanını etkileyen medya, bireye ve topluma ait her şeyi içerisinde barındırmakta ve yeni yaşam alanı oluşturmaktadır (Güçdemir, 2017, s.1). Medyanın olumlu yanları olduğu, hayatımızı kolaylaştırdığı gibi olumsuz yanlarının da olduğu bir gerçekliktir. Özelliklede çocukları etkileyen medya, çocuklara kötü örnekler sunmakta ve doyumsuzluğu aşılamaktadır.

Yapılan araştırmalar ve edinilen bulgular incelendiğinde ebeveynlerin en fazla yakındıkları durum kitle iletişim araçları olmaktadır. Sosyal medya, internet ve televizyon çocukların yeni öğretmenleridir dememiz yanlış bir yargı olmayacaktır. Çocuklar oyunlara kendini kaptırmakta ve çevresindeki olup bitenlere karşı kulaklarını kapatmaktadır. Dizi ve sosyal medyalar çocukları birbirlerine özendirmekte ve mutsuz çocuklar ortaya çıkmaktadır. Dizilerde yaşanılan lüks hayatı isteyen çocuklar kendi hayatlarında bu isteklerini yerine getiremedikleri takdirde

asileşmekte ve kendi kültürlerinden uzaklaşarak dizilerde gördüğü hayatın kültürüne uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

Özellikle içeriğinde yoğun şiddet unsurları barındıran dijital oyunlar, çocukların zaman içerisinde şiddete olan eğilimlerini arttırmaktadır. Çocuklar gündelik hayatlarında oyunlardan öğrenmiş oldukları şiddet unsurlarını uygulamakta ve içselleştirmektedir. Daha da ileriye gidip bu oyunlardan etkilenerek ölüm tehlikesi taşıyan bir takım tutum ve davranışlarda bulunmaktadırlar.

Genel olarak bakıldığı zaman suç işleyen çocuklar aynı özellikleri göstermektedir. Elde edinilen bulgulardan da görülmektedir ki suç işleyen çocuklar genellikle ailesi tarafından yeterli ilgi ve sevgi görmeyen, maddi gereksinimleri karşılanamayan ve çevresinde olumsuz örnek oluşturabilecek bireyler olması suç işleyen çocukların ortak özellikleri olmaktadır. Bu durumda suç işleyen profili için genelleme yapılmamakla birlikte çocukların ilgisizlik, maddi yoksunluk ve kötü örneklerden etkilendiğini ve sapma davranışlar gösterdiğini söylememiz mümkündür.

Suçluluk noktasında ailenin bilinçli olması önem arz etmektedir. Bilinçli bir aile çocuğunun gereksinimlerini belirlemekte ve çocuğa karşı tutum ve davranışları daha belirleyici olmaktadır.

Görüşmelerden elde edilen verilerden genellikle ailelerin bilinçli olduğu, çocuklarını kontrol etmede problem yaşamadıkları gözlemlenilmiştir. Fakat buna karşın çocuk suçluluğunda bir azalma görülmemektedir. Bu durumda da devreye çevre, akran etkisi gibi etkenler girmektedir. Çocuklar birbirlerinden özenerek sapma davranışlar sergileyebilmektedirler. İlk olarak masum bir sigara içme ile başlayan davranış zaman içerisinde arkadaşlar arasında şiddete, çete kurmaya, madde bağımlısı olma gibi zararlı alışkanlıkları edinebilme ihtimali oldukça yüksek olmaktadır.

Çocukların suça yönelmesine engel teşkil eden unsurlar arasında başta ailesi, ardından çevresi, mahallesi ve akran etkisinin tavır, davranışları belirleyici rol oynamaktadır. Bundan dolayı toplum içerisindeki sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerin belirlenmesi bu faaliyetlerin istikrarlı bir biçimde kontrol altına alınması gerekmektedir.

Aileler yalnızca kendi başlarına çözüm bulma konusunda kimi zaman yeterli gelememekte, bundan dolayı kamu kuruluşlarına ve beraberinde sivil toplum örgütlerine de görev ve sorumluluk düşmektedir. Çocukları suç işlemeye iten nedenler tespit edilerek çözüm bulmak ve caydırıcı yöntemler bulmak gerekmektedir. Bununla birlikte her hangi bir nedenden sapma davranış gösteren ya da suç işleyen çocuklar toplum tarafından dışlanmadan hayatlarını yeniden düzene oturtmaları için ailelerin ve devlete bağlı kurumların çeşitli tedbirler almaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, E. (2012). *Aile ve çocuk eğitiminde şiddet sizsini.* İstanbul: Yediveren Yayınları.

Akın, M. H. (2011). *Toplumsallaşma sözlüğü.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Akpınar, İ. (2018). *Suç olgusu, suç teorileri ve kadın suçluluğu: Kayseri örneği.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Artuk, M. E., Gökcen, A., Yenidünya, S., (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler.* Ankara: Adalet Yayınevi.

Avcı, M. (2009). *Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Erzurum ili örneği.)* (Yayımlanmış doktora tezi). Yök Tez Katoloğu veri tabanından erişildi.

Aydın, H. (2010). *Yerel yönetimlerin çocuk suçluluğunu önlemedeki rolü.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Aydın, M. (2013). *Kurumlar sosyolojisi.* İstanbul: Pınar Yayınları.

Bal, H. (2014). *Hukuk Sosyolojisi.* Ankara: Sentez Yayıncılık.

Bartollas, C. ve Schmalleger, F. (2017). *Juvenile delinquency (Çocuk suçluluğu).* (D. Yücel ve M. B. Gönültaş, Çev.). Ankara: Nobel Akademi Yayınları.

Başaran, E. (2008). *Tarımsal küçük üreticilerin hayatta kalma stratejileri: Konya örneği.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Katoloğu veri tabanından erişildi.

Bilir,S. (2009). *Liselerde çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik okul kaynaklı faktörlere ilişkin okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin görüşleri*. (Yayımlanmış doktora tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Bilton, T., Bannett, K., Jones, P., Lawson, T., Skinner, D., Stanworth, M., Webster, A. (2009). *Sosyoloji.* B Özçelik (Ed.), Ankara: Siyasal Kitabevi.

Becker, H. (1963). *Outsiders.* New York: Free Pres.

Becker, H. (2013). *Hariciler (Outsiders) bir sapkınlık sosyoloji çalışması.* (Ş. Geniş ve L. Ünsaldı, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.

Bozkurt, V. (2012). *Değişen dünyada sosyoloji.* Bursa: Ekin Kitap Evi Yayınları.

Börekçi, Emrah. (2012). *'Suça sürüklenen çocuklarda suç geçmişi ile aile ve akran etkisinin mükerrer suçluluğa etkisi: Ankara ili örneği.*(Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Burkay, S. (2008). *Suç teorileri ve suç olgusu: Antalya örneği.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Cote, S. (2002). *Criminological theories*. Londra: Sage Publications

Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri.* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çelikten, B. B. (2017). *Suça sürüklenmiş çocukların olumlu sosyal ile saldırgan davranışlarının ailesel faktörler bağlamında incelenmesi.* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Çetin, E. (2013). *Gündelik hayat sosyolojisi.* İstanbul: Rağbet Yayınları.

Demir, Ö. O. (2009). Nitel araştırma yöntemleri. K Böke (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* içinde (ss. 287-320). İstanbul: Alfa Yayınları.

Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Demirhan, T. D. (2007). *Yoğun düşünme eğitimi programının suçlu çocukların ahlaki yargılarına etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Derdiman, R. C. (2010). Kentleşmenin suça etkisi ve kentlilerin suçla mücadelesinin sosyal ve hukuki boyutları. *Çağdaş yerel yönetimler dergisi*, 19(3), 49-73. http://docplayer.biz.tr/4271518-Kentlesmenin-suca-etkisi-ve-kentlilerin-sucla-mucadelesinin-sosyal-ve-hukuki-boyutlari.html

Devlet statistik Enstitüsü (Türkiye İstatistik Kurumu) http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist

Dinç, A. (2013). *Çocuk suçluluğunda ailenin rolü.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Dolu, O. (2011). *Suç teorileri, teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminolo*ji. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Durkheim, E. (2014). *Sosyolojik yöntemin kuralları.* (Ö. Doğan, Çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Solak, A. (Ed.). (2017). *Elazığ ili sosyal analiz çalışması.* Ankara: Hegem Yayınları.

Cote, S. (Ed.). (2002). *Criminological theories.* Londra: Sage Publications.

Elazığ Nüfusu, https://www.nufusu.com/il/elazig-nufusu

Ennew, J. (1998). *Sokak çocukları ve çalışan çocuklar.* (Ç. Özdek, Çev.). Ankara: UNİCEF Türkiye Temsilciliği.

Eren, H. (1999). *Türk dilinin etimolojik sözlüğü.* Ankara: Bizim Büro Basım Evi.

Erkan, R. (2010). *Kentleşme ve sosyal değişme.* Ankara: Bilim Adamı Yayınları.

Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, Yıl:11, 5(17), 88-96. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/198196

Esen, S. (2008). *Kentleşme ve kentleşme sürecinin çocuk suçluluğu üzerindeki etkileri (Ankara Örneği).* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Evrim, S. (1970). *Psikoloji açısından suçluluk sorunu ve psikososyolojik izahı denemesi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Fındıklı, R. (2011). Suçların önlenmesinde kültürel değerlerin rolü. S. Bozdemir ve U. Argun (Ed.), *Suç önleme sempozyumu* içinde (ss. 1-6). Bursu: Bursa Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü.

Giddens, A. (2013). *Sosyoloji.* (C. Güzel, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. *Türkiye barolar birliği dergisi*, Sayı:72, 206-233. http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-358

Güçdemir, Y. (2017). *Sosyal medya halkla ilişkiler, reklam ve pazarlama.* İstanbul: Derin Yayınları

Güngör, M. (2008). *Evrensel bir sorun olarak çocuk suçluluğu ve sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar. Adıyaman üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 1(1), 25-43. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/15351

Hancı, İ. H. (1995). Gecekondulaşma ve çocuk suçluluğu. Adli Tıp Dergisi**,** 11(1-4), 55-62

http://kriminoloji.com/Gecekondulasma_cocuk_suclulugu-Hamit_Hanci.htm

Hürriyet.com. (2006, 29 Ocak). ATO: Çocuk suçlu sayısı hızla artıyor. http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ato-cocuk-suclu-sayisi-hizla-artiyor-3859918

Işık, E. (2007). *Kent yoksulluğu, sokak çocukları ve suç. (*Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Işık, G. (2003). *Çocuk suçluluğunda ailenin etkileri: Elazığ ıslahevi örneği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Işık, H. (2006). Çocuk suçluluğu ve okullar ile ilişkisi. *'Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD),* 7(2), 287-299. http://kefad.ahievran.edu.tr/Kefad/ArchiveIssues/Detail/ffd0ae58-c055-e711-80ef-00224d68272d

İçel, K., S. Akıncı, F., Özgenç, İ., Sözüer, A., Mahmutoğlu, F. S., Ünver, Y. (2000). *İçel- suç teorisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş

İçli, T. G. (1993). *Türkiye de suçlular, sosyal kültürel ve ekonomik özellikleri.* Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji.* Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.

İçli, T. G. (2009). *Çocuk suç ve sokak.* Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

İmamoğlu, A. (2015). *Psikolojik ve ahlaki açıdan çocuk suçluluğu.* İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

İpek, A. (2010). *Suça sürüklenmiş çocukların okul dönemlerinin incelenmesi ve bu dönemde barındırdıkları risk faktörlerinin belirlenmesi: Ankara, İstanbul ve İzmir Jandarma çocuk merkezleri örneği.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Kahraman, F. ve Sallan G. S. (2015). Türkiye'de çocuk yoksulluğu: Gaziantep üzerine bir araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 339-366. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/86123

Kalaycı, H. (2007). *Yetiştirme yurtlarındaki çocuklarda sosyal dışlanma riski (Tokat ve Turhal örneği.)* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Kaner, S. (1978). Suçluluğu açıklayan yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25(2). http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/eser/178427/suclulugu-aciklayan-yaklasimlar

Kaya, U. (-). *Çocuk suçluluğu.* http://www.antalyaozelegitim.com/blog/cocuk-gelisimi/cocuk-suclulug u.html.

Kaptan, S. (1973), *Bilimsel araştırma teknikleri.* Ankara: Rehber Yayınevi.

Karabulut, S. (2006). *Suçlu çocukların Türkiye profili.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramı- ilkeler- teknikler.* Ankara: Nobel Yayın Dagıtım.

Kart**,** M. (2012). *Çocuk ve suç: Marmara Bölgesi örneği.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Korkmaz, A. ve Kocadaş, B. (2015). *Toplumsal sapma.* İstanbul: Doğu Kütüphanesi.

Kızmaz, Z. (2002). *Bazı sosyal değişkenler bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde suç ve suçluluk.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291-319.

Kızmaz, Z. (2006). *Cezaevi müdavimleri inatçı suçlular*. Ankara: Orion Yayınevi.

Macıonıs, J. J. (2013). *Sociology*. (V. Akan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlığı TİC. LTD. ŞTİ.

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü***.** (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları,

Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar 1*. (S. Özge, Çev.). İstanbul: Yayın Odası Yayıncılık.

Özbay, Ö. (2003). Merton's strain theory: evidence from the high schools in Ankara. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 27(1), 59-76. file:///C:/Users/LG/Downloads/FactorsLeadingtoJuvenileDelinquency_Ozbay.pdf

Polat, O. (2009). *Kriminoloji ve kriminolistik üzerine notlar.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Saltık, D. (2011). *Ankara Sincan Çocuk Eğitim Evinde kalan çocuk hükümlülerin aile ilişkileri, aile yapısı ve akran etkisinin suça etkisi.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Seyidoğlu, H. (2003). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul: Kurtiş Marbaası.

Siegel, L. J. (2001). *Criminology: theories, patterns and typologies.* Massachusetts: Wadsworth Thomsan Learning.

Slattery, M. (2012). *Sosyolojide temel fikirler.* Ü. Tatlıcan ve G. Demiriz (Ed.). Bursa: Sentez Yayınları.

Sokullu- Akıncı, F. (2010). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

Taşkın, E. E. (2019). *Çocuk suçluluğunda akran etkisi (Isparta Denetimli Serbestlik örneği).* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Tomanbay, İ. (2011). Avrupa Birliği Ülkelerinde çocuk koruma anlayışı ve Türkiye'deki çocuk koruma kanunu. S. Hançerli, B. Sevinç, M. C. Öner, C. Gürler (Ed.), *Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar* içinde (ss.17–31). Ankara: Sabev Yayınları.

T. Hamarat, H. N. (2019). *Kentleşme ve çocuk suçluluğu.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

T.Yücel, M. (2004). *Kriminoloji.* İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

Unicef. (2005). *Dünya Çocuklarının Durumu Raporu.* http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Dunya%20Cocuklarinin%20Durumu%20Raporu%20-%202005.pdf

Ünsal, T. (2015). *Kentleşme ve suç ilişkisi: çocuk suçlular üzerine bir araştırma.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Vito G. ve Holmes R. (1994). *Criminology: theory, research policy***.** California: Wadswarth Publishing.

Williams F. P. ve Mcshane M. D. (1999). *Criminological theory*. U.S.A: Prenticettall.

Yavuzer, H. (1981). *Psiko- sosyal açıdan çocuk suçluğu.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yıldırım A. ve Şimşek H. (2008). *'Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, R. (2011). Suça yönelmiş çocukların rehabilitesinde değerler eğitimi. S. Bozdemir ve U. Argun (Ed.), *Suç önleme sempozyumu* içinde (ss. 23-29). Bursa: Bursa Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü

EK 1. Saha Araştırmasında Kullanılan Görüşme Formu

MAHALLE ÖRNEKLEMİNDE ÇOCUK SUÇLULUĞU OLGUSUNA BAKMAK: ELAZIĞ ÖRNEĞİ
GÖRÜŞME SORULARI

Sevgili Katılımcı;

Elinizde bulunan görüşme formu Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü Yüksek Lisans tez çalışması olarak planlanmıştır. Bu form Elazığ ili örneklem alınarak 'Çocuk Suçluluğu' üzerine yapılan araştırma için veri toplama amacı ile düzenlenmiştir. Araştırma tamamen bilimsel bir nitelik taşıdığından, elde edilen bilgiler kimlik belirtilerek **kesinlikle yayımlanmayacaktır** ve sizden **kimlik bilgileriniz asla istenmeyecektir.**

Bu nedenle aşağıda size yönelteceğim sorulara samimi ve gerçeğe uygun cevaplar vermenizi rica ediyorum.

Göstermiş olduğunuz ilgi ve anlayış için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans Öğrencisi
Firdevs YARDIMCI

1- Yaşınız ? ……..
2- Cinsiyetiniz ? ……
3- Eğitim Durumunuz ? ……
4- Medeni Durumunuz ? …… (Evli İseniz Kaç Yıllık? …….)
5- Doğum Yeriniz ? …….. (Köy, Kasaba, Şehir vb.)
6- Mesleğiniz ? …… (Kaç yıldır bu meslekle uğraşıyorsunuz ? Daha öncesinde ne işle meşguldünüz ?)
7- Aylık Geliriniz ? ……
8- Sizce çocuk suçu nereden öğrenir ?

9- Sizce çocuk suçu çevresinden gördüklerinden etkilenerek mi işler? Neden?

10- Sizce çocuk neden suç işler? Çocuklarımızın suç işlemesine neden olan faktörler nelerdir?

11- Sizce çocuk aileden ya da çevresinden teşvik görerek mi suç işler?

12- Sizce Annenin çocuğuna karşı sert/sevgisiz davranması ya da tam aksine ilgili/sevecen davranması çocuğun suça itilmesinde nasıl bir rol oynar?

13- Sizce Babanın çocuğuna karşı sert/sevgisiz davranması ya da tam aksine ilgili/sevecen davranması çocuğun suç işlemesinde nasıl bir rol oynar?

14- Sizce aileler arasında iletişimsizliğin olması çocuğun suç işlemesinde etkili midir? Neden?

15- Sizce aile fertleri arasında sık sık tartışmanın yaşanması çocuğu suç işlemeye iten faktörlerden biri olabilir mi? Neden?

16- Sizce ailenin sorunlarını şiddetle çözmesi, her problemde şiddete başvurması çocuğun suç işlemesinde etkili midir? Neden?

17- Sizce anne/babanın ayrı olması/yaşaması çocuğun suç işlemesine nasıl bir etki bırakır?

18- Sizce maddi ihtiyaçları karşılanamayan ya da yetersiz gelen çocuk suç işler mi? Neden?

19- Çevre, akran grubu ve okul gibi etkenlerden hangisi ve ya hangileri çocuğun suç işlemesinde daha etkili bir rol oynar? Neden?

20- Çocuğun kendisini bulunduğu ortamdan dışlanmış olarak hissetmesi onu suç işlemeye iter mi? Bu durum da tek kaldığını düşünen çocuk suç işler dememiz doğru bir yargı olur mu? Neden?

21- Her hangi bir nedenden göç etmeye (köyden-kente, büyük şehirden-küçük şehre, ülkeler arası vb.) maruz kalmış çocuk dışlanma, yalnızlık, yabancılık duygusu hissederek suç işlemeye meyilli olabilir mi? Neden?

22- Çocuklarınızın suç işlemesinde izlediği dizilerin, oynadığı oyunların ve sosyal medyanın bir etkisi olabilir mi? Neden?

23- Sizce suçlu çocukların ortak özellikleri nelerdir?

24- Sizce çocuğunuzun olası suç işlemesini önlemek için hangi tedbirler alınabilir?

25- Lütfen genel düşünce ve önerilerinizi belirtiniz.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCİD	https://orcid.org/0000-0002-0051-8892
Adı Soyadı	Firdevs YARDIMCI
Doğum Yeri	Elazığ
Doğum Tarihi	22.06.1994

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Fakülte	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Sosyoloji

KATILDIĞI

Kurslar	Beden Dili Etkili İletişim Koçluk NLP Teknikleri Pedagojik Formasyon Yaratıcı Drama Liderliği/Eğitmenliği
Projeler	100 Yılın Ardından Türkiye'de Sosyoloji 1. Sosyoloji Gençlik Kongresi

İLETİŞİM

Adres	Elazığ / Merkez
E-mail	yardimcifirdevs@gmail.com